3-25 1222

ISSN 1814-4357

Дачникам садівникам городникам

Всеукраїнський щомісячний журнал

Дім • Сад • Город

8 СЕРПЕНЬ 2005

• Помідори: вивчаємо і вдосконалюємо технологію

• Такі різні кизили

• Розводьте овець

Юридичні консультації

Рубрику веде І.Миронець, кандидат юридичних наук

ПРАВО СЕРТИФІКАТА НА ЗЕМЛЮ

Шановна редакціє! Моя сім'я є постійним передплатником і читачем "Дім, сад, городу". Дуже цікавий журнал, є що почитати і чому повчитися, а особливо молоді. І за це все ми щиро дякуємо всім працівникам журналу.

І на сторінках "ДСГ" у рубриці "Юридичні консультації" хотілося б одержати відповідь, по можливості, і роз'яснення на мої запитання, буду за це вам дуже вдячна.

Запитання 1. Відбувається розпаювання землі по господарствах. Для цього нам, працівникам — колишнім колгоспникам, видавали сертифікати на одержання земельної частки (паю). А з січня 2004 р., всі керівники кажуть, що сертифікат — не основний документ на земельний пай. Потрібно обов'язково оформляти "Державний акт на право власності на земельну ділянку". Як це зробити, нам ніхто не роз'яснював. За консультацією ми їздили до району і одержували у юристів, бо в господарстві свого юриста немає, і все робилося за власні кошти. Але державний акт затверджується в районному відділі земельних ресурсів. А тут у мене забрали сертифікат — перший мій документ, який свідчить, що це моя частка землі і пояснили, що цей документ повинен бути у їхньому відділі. Але на душі велика тривога, — бо в мене двоє дітей, у яких немає нічого. Чи правильно вони це зробили? Чи це пастка для нас, селян?

Запитання 2. Моєму синові 20 березня минулого року, вдома, у моєму дворі, молодими особами були нанесені тілесні ушкодження. Це було в суботу — вихідний день. Ми подали заяву до нашого РВ УМВС і звернулися до нашої центральної районної лікарні по допомогу, нам надали допомогу і ми до понеділка залишилися дома. В понеділок ми з'явилися до лікарні, лікаря, який надавав моєму синові першу допомогу, не було. По роботі він виїхав за межі району, інші медики, до кого ми звернулися, оглянули його і порадили приїхати до них через тиждень. Дома ми виконували поради лікарів, лікувалися народною медициною, був постільний режим, бо періодично нападала кровотеча з носа. Йому стало краще. Але став замкнутий, мовчазний, до лікарні їхати більше не захотів через відсутність коштів у нашій сім'ї. Я вдова. До РВ УМВС після цього ми не зверталися. А ввечері 20 квітня листоноша нам принесла лист, в якому повідомлялося, що матеріали зібрані і направлені до нашого районного суду. Поясніть, будь ласка, чи можемо ми цю справу відкласти на деякий період, чи ні?

Або чи можемо ми, потерпілі, закрити цю справу самі, без суду?

Г.Р. Грисенко,
с. Шевське, Магдалинівський р-н,
Дніпропетровська обл.

Відповідь 1. Право власності на земельну ділянку виникає після одержання власником документа, який посвідчує право власності на конкретну земельну ділянку та його державної реєстрації.

Таким документом є державний акт на право власності на земельну ділянку.

Форма державного акта на право власності на земельну ділянку затверджується Кабінетом Міністрів України, організацію роботи з підготовки та видачі державних актів на право власності на землю покладено на державні землевпорядні органи.

В адміністративному районі таким органом є районний відділ земельних ресурсів.

Сертифікат на право на земельну частку (пай) є тимчасовим правовстановлюючим документом, який посвідчує право громадянина на земельну частку (пай).

Після видачі громадянинові державного акта на право приватної власності на земельну ділянку сертифікат повертається до районної державної адміністрації.

Отже, районний відділ земельних ресурсів діяв у межах закону.

Виданий вам у заміну сертифіката державний акт на право власності на земельну ділянку буде основним документом, на основі якого вчиняються всі можливі юридичні дії, пов'язані з земельною ділянкою.

Відповідь 2. Як видно з листа, ваш син був учасником розбірки з молодими людьми, в результаті якої йому були нанесені тілесні ушкодження.

За фактом вказаної розбірки була заведена справа. Її передано на розгляд до місцевого районного суду.

Щодо розв'язання питання про відкладення чи припинення даної справи тепер уже вам необхідно звернутися до суду.

ДІМ·САД·ГОРОД· **№ 8** **2005 р.**

Щомісячний виробничо-практичний журнал

Засновник і видавець —
КП "Редакція журналу "Дім, сад, город"
Зареєстрований Міністерством інформації України,
серія КВ, №3536 від 23.10.98 р.
Видається з січня 1989 р.

ВІТАМІННІ ГРЯДКИ

На невеликій ділянці землі, якщо вирощувати певні культури, урожай плодів можна мати високий, з достатнім запасом вітамінів. Але для цього вітамінні рослини треба відповідним чином добирати.

Якось, перебуваючи в Молдові, довелося бачити дещо незвичайний город, поділений на окремі грядки, які чітко вимальовувалися між деревами та кущами. Ділянка, правда, невелика — 5–6 соток. Вона була обнесена гарним парканом, добре доглянута, на краю городу височіла нова будівля, літня кухня і сарай. Весь двір — у квітах.

Господар двору — колишній науковий працівник Інституту землеробства Молдови Георге Фітеля, який кілька років тому вийшов на пенсію, охоче пояснив:

— Землі у мене, самі бачите, обмаль. Тому відбираю і вирощую найцінніші вітамінні культури, щоб мати від того певну користь. Скажімо, від огірків, кабачків чи гарбузів вона, на мою думку, не надто велика. А мої насадження за вегетацію дають до кілограма вітамінів, не кажучи про інші корисні сполуки та елементи...

Придивившись до того, що росло на ділянці, я переконався, що всі культури тут — фрукти, ягоди, овочі та коренеплоди — виключно вітамінні, особливо за вмістом вітаміну С, а також РР, К та ін. Скажімо, на досить великих грядках ріс солодкий перець, цвітна і білоголова капуста, петрушка, кріп, суниці, морква, столові буряки, хрін, пастернак. Грядки ніби розділяли рядки кущів смородини. З двох боків попід огорожею росла шипшина. В кінці городу були кущі чорноплідної горобини, а біля оселі — два гарних кущі калини.

Фруктові дерева — яблуні, груші, айва, абрикоси, сливи — височіли лише з північно-західного боку городу вздовж вулиці та ніби були розкидані поміж грядками. Але так, щоб менше створювати тінь, особливо на ягідні культури.

ЩО І ЧОГО ВАРТЕ?

На це запитання господар погортав свого записника і почав характеризувати мало не кожну рослину, яка росла на садибі. Наводив порівняльні цифри, скільки і в чому клітковини, білків, жирів, вуглеводів, а також вітамінів, інших сполук чи ферментів, цінних мікроелементів тощо. Особливу увагу співбесідник звертав на кількість вітаміну С у рослинах чи їхніх плодах.

Скажімо, шипшина (а вона буває теж різних видів) може містити від 1200 й до 4000 мг% вітаміну С на 100 г сировини. Смородина — від 250 і до 1600. Червоний солодкий перець — від 500 і до 1400. Далі йдуть петрушка, кріп, чорноплідна горобина (100—150 мг%), брюссельська, цвітна та білоголова капуста, суниці, пастернак, фенхель, чорна редька. Вміст вітаміну С у цих рослинах, а також у плодах калини — від 60—70 до 150 мг% на 100 г маси.

Для переконливості господар називав кількість рослин або кущів, середню врожайність чи вихід маси і, відповідно, вміст вітамінів, білків, мікроелементів тощо. Прості математичні підрахунки показують, скільки то вітамінів можна мати з ділянки землі, якщо розумно розмістити на ній вітамінні рослини. Адже з міліграмів складаються грами, а з грамів — кілограми.

Скажімо, 100 г смородини містить щонайменше 200 мг вітаміну С. У півкілограмі ягід — уже 1 г вітаміну. А кущ дає 2—3 кг ягід. Це — 4—6 г вітаміну, помножених на 20—30 кущів. От і рахуйте. А людині на добу потрібно лише 50—65 мг вітаміну С. А ще ж у плодах є білки, вуглеводи, інші сполуки та мікроелементи, потрібні людському організму.

Такі ж підрахунки можна зробити й по інших культурах. Вони — переконливе свідчення того, що рослини для грядок треба розумно добирати. Зрозуміло, що кожному господарю хочеться мати все своє. Але ж між рослинами існує досить велика різниця. А відтак і цінність їх різна.

З власного досвіду зауважу, що краще мати одну грядку солодкого перцю, ніж дві — огірків, або ж грядку суниць замість баклажанів чи щавлю, хоч ці культури теж потрібні. Ще таке. За вмістом каротину морква поступається тільки червоному перцю. У моркві, крім того, є вітаміни групи В, а також С, РР, К. Цукристість моркви нерідко сягає за 15%. Тож, що корисніше: морква чи кабачки?

Окремо слід сказати про корисність хрону. Місця на грядці він займає небагато (щоправда, іноді надмірно розростається). Але хрін — це концентрат глюкозиду синегрину та аскорбінової кислоти (до 250 мг%). Він містить також вітаміни D і Р, лізоцим, який має бактерицидну дію, алкалоїди, азотисті та смолисті речовини. У 100 г кореня: калію — 580 мг, кальцію — 120, натрію — 80, сірки — 200, фосфору — 70, магнію — 35 мг. Є також залізо, мідь, цинк, хлор, кобальт та інші мікроелементи, необхідні людському організмові.

Іншої такої рослини, багатої на різні корисні елементи і сполуки, не знайти. Хоч хрін, на перший погляд, — лише приправа для їжі, що підвищує апетит.

Отже, щоб мати певну користь, треба насамперед добре збагнути, чого варта та чи інша рослина — овочева, ягідна чи коренеплідна, а тоді вже розміщувати культуру на ділянці, особливо, якщо місця обмаль. Досвідчені господарі роблять саме так, і вони мають рацію.

ЯК ЗБЕРЕГТИ ВІТАМІНИ?

Виростити багато різних плодів — це лише півсправи. Головне — зберегти наявні в них вітаміни, причому на тривалий час. Адже людський організм не відкладає і не накопичує їх про запас. А в процесі переробки і зберігання плодів значна частина вітамінів втрачається.

— За виваженого підходу до справи, — стверджував Георге Фітеля, — вітаміни можна надійно зберегти. Це вже перевірено життям і практикою.

На доказ цього господар показав свою, так би мовити, комору вітамінів. Це були сухі і в'ялені плоди, законсервовані в банках, засипані піском і тирсою, підвішені на шпалеру, а деякі з них продовжували рости, як на грядці. А далі Георге Фітеля розповів, як усе те робити.

— Смородину перетираємо з цукром на консерви, які можуть зберігатися навіть кілька років. Шипшину сушимо або ріжемо на частки. Засипані цукром, вони теж довго не псуються. Калина у китицях зимує на грядці. Її можна споживати свіжою аж до весни. Добре зберігається сухою або перетертою з цукром чорноплідна горобина, ірга, ожина. Втрат вітамінів тут практично немає.

Морква, столові буряки, петрушка, хрін, чорна редька у дещо зволоженому субстраті теж довго не втрачають своєї якості. Капусту підвішуємо на шпалеру або висаджуємо з грудкою землі в ящики і маємо свіжу аж до весни. Кріп, петрушку і щавель пересипаємо з сіллю і розфасовуємо у банки або висушуємо в затінку. Зелень зберігається довго.

Словом, всі наявні фрукти, овочі, ягоди консервуємо, як правило, без вогню. Вітаміни при цьому зберігаються майже стовідсотково.

Заслуговує на увагу і спосіб зберігання свіжих слив та винограду. Їх зв'язують за плодоніжки або нанизують і підвішують на горищі чи в прохолодній сухій коморі. Зберігаються такі плоди майже всю зиму.

Не обходяться в господі й без інших овочів, фруктів, ягід тощо, як і без кукурудзи. Вона, правда, здебільшого слугує кулісами. Весь урожай цих культур теж переробляють і надійно зберігають. Втрат тут практично немає.

Затрат праці і коштів, зрозуміло, витрачається більше, ніж зазвичай. Проте сім'я, як кажуть, цілий рік з вітамінами. А це — головне.

Г.А. Скоряк,
м. Вінниця

ПОМІДОРИ: ВИВЧАЄМО І ВДОСКОНАЛЮЄМО ТЕХНОЛОГІЮ

Підбиваючи підсумки минулорічного сезону і плануючи наступний, овочівники знову й знову переглядають статті, вирізки з газет і журналів. Аналізують, що втрачено й недороблено і чому результати господарювання виявилися не такими, на які сподівалися.

Майже у кожному номері журналу "Дім, сад, город" друкують статті, автори яких діляться позитивним досвідом, одержаним у різних регіонах України. Отож, городники, які передплачують цей журнал, мають змогу вибрати раціональне зерно з цих публікацій і скористатися ним для впровадження на власних городах і дачних ділянках.

Насінницьке підприємство "Союз" при Дніпропетровському агроуніверситеті широко відоме і популярне серед овочівників-аматорів та професіоналів. Маючи багаторічний досвід, підтримуючи творче співробітництво з селекціонерами-оригінаторами України та інших регіонів СНГ, щороку поповнюючи сортимент та асортимент культур, наше підприємство вносить певний вклад у розвиток овочівництва та впровадження перспективних сортів і гібридів овочевих культур, а також удосконалює технологію їхнього вирощування.

У минулому році було закладено досліди з вивчення любительської колекції помідорів, а також агротехнічних заходів захисту рослин від стресів, екологічних негараздів і поширених хвороб. А таких неприємностей на "помідорні голови" дедалі більше.

З кожним новим сезоном доводиться переконуватися в тому, що багато рекомендованих заходів вирощування помідорів стають життєво необхідними й обов'язковими у непростій екологічній ситуації. Всі несприятливі сюрпризи погоди потрібно передбачити завчасно, навіть не знаючи довгострокового прогнозу. Ось чому кожний овочівник мимоволі перетворюється з любителя у професіонала, оскільки вже обізнаний з тонкощами вирощування улюбленої культури не гірше від досвідченого вченого.

Не будемо детально розповідати про кожний агрозахід, але хочемо відповідально й переконливо зазначити, що гарантією врятування помідорних рослин є насамперед такі заходи:

- ❖ шпалерний спосіб вирощування, особливо високорослих сортів;
- ❖ мульчування насаджень;
- ❖ використання стійких до несприятливих умов і хвороб сортів;
- ❖ впровадження крапельного зрошення;
- ❖ обробки насаджень (профілактичні та під час вегетації).

Тільки завдяки вищезгаданим технологічним заходам нам вдається максимально зберігати насадження. Рослини, підв'язані до шпалери, своєчасно пропасинковані, з коренями, вкритими хвойною мульчею, з вологою, що надходить безпосередньо під корінь, стоять неушкоджені, вони менше потерпають від погодних катаклізмів. Коли раптом у червні—липні похолодає, мульча захистить кореневу систему. Земля під таким покривом залишатиметься теплою, вологою і пухкою. Не буде потреби розпушувати міжряддя й виполювати бур'яни. До того ж завдяки мульчуванню у ґрунті поступово збільшується родючий шар, тому що мульчувальні матеріали (перегній, опале листя, скошена трава, солома, хвоя) з часом перетворюються на перегній. Урожайність підвищується на 50%. Коренева система рослин під мульчею добре забезпечена киснем.

Торік надмірне зволоження постійно створювало ґрунтову кірку, яку не завжди можна було розпушити. А рясно политий ґрунт без подальшого розпушування нагадує піч із закритим піддувалом: без доступу кисню полум'я згасає. Якщо нормально не функціонує корінь, рослина стає пригніченою й ослабленою, не може протистояти стресам.

А тепер коротко про те, коли і чим краще обробляти. Насамперед — неодноразові обробки імуноцитофітом або епіном. Це вже стало золотим правилом овочівників.

Оскільки надлишок опадів вимивав з верхнього шару поживні речовини, обов'язковими були регулярні кореневі та позакореневі підживлення. Найефективніші для цього комплексні водорозчинні добрива: кеміра, растворин, кристалін.

У дослідах щодо встановлення ефективності фунгіцидів одержано чудові результати у варіантах з обробкою препаратами стробі, чемпіон, татту, танос, квадрис, але не більше двох—трьох обробок за сезон з чергуванням препаратів, оскільки шкідливі організми звикають до них. Максимально протистояли фітофторі й рослини, неодноразово оброблені сироваткою та настоєм деревного попелу.

З-поміж 60 вивчених нами сортів помідорів найкраще протистояли ураженню фітофторою сорти групи **Де Барао** (червоний, оранжевий, царський, рожевий), **Перцеподібний смугастий, Рожева бурулька, Барани**, а також відомі багатьом улюблені сорти **Корніївський** та **Рожевий фламінго**. Високий урожай у несприятливих умовах сформувався у таких рожевоплідних сортів: **Кубинський гігант, Придніпровський рожевий, Рожеві щічки, Юрмала, Чіо-чіо-сан**.

Звичайно, ми не розповіли про всі подробиці, але назвали основні, вирішальні агрозаходи. Хоча вони й не нові, але завдяки їм у не надто сприятливому для помідорів сезоні нам вдалося успішно завершити його.

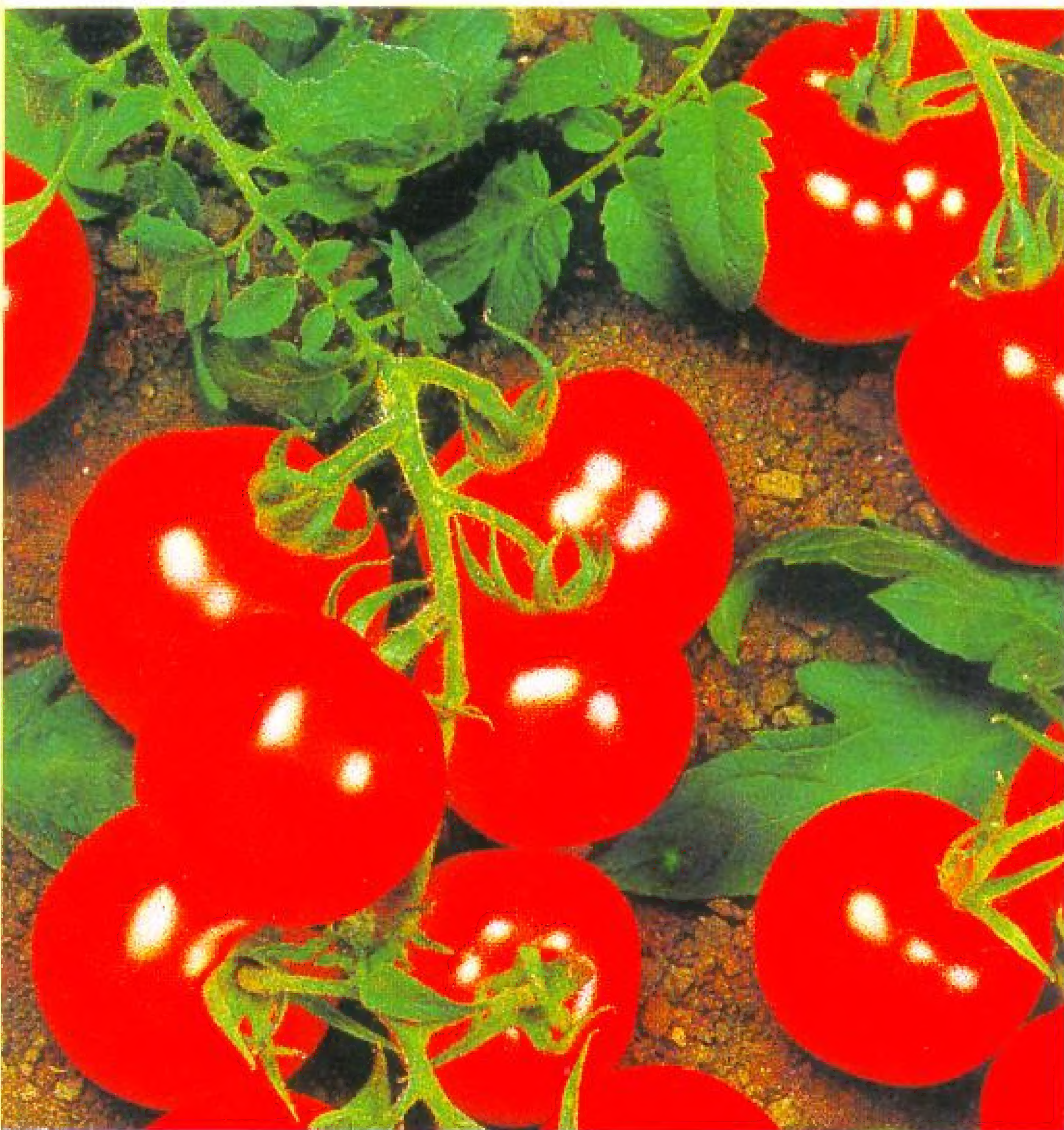

О.М. Лазарєва,
кандидат сільськогосподарських наук,
м. Дніпропетровськ

АГРОХІМІЧНА СЛУЖБА ДОПОМАГАЄ ГОРОДНИКАМ

Кожна людина, що вкладає свою працю у сільськогосподарське виробництво — великий чи середній фермер, господар присадибної ділянки або дачник — зацікавлена у максимальному врожаї тих культур, які вона вирощує. Але не всі усвідомлюють: щоб отримувати такі врожаї, по-перше, треба добре знати свою землю, її потенціальні можливості, по-друге, планувати і здійснювати заходи щодо підвищення її родючості, виходячи з наявних (насамперед фінансових) можливостей.

Не секрет, що значна частина господарників-землекористувачів прийшли господарювати на землю, маючи фах зоотехніка, ветлікаря, інженера, вчителя, а то й взагалі без освіти. У декого за плечима чималий практичний досвід, але, як правило, переважна більшість з них не мають уявлення про агрохімічну науку і це стає серйозною перешкодою у досягненні поставленої мети. Як агрохімік-грунтознавець, я радив би всім звертатися за допомогою до органів Державної агрохімічної служби, що є в областях, а саме в центри охорони родючості земель "Облдержродючість".

Ця служба була створена ще у далекому 1964 році і за цей період провела 8 турів обстеження земель, тобто колишнє колгоспне чи радгоспне поле обстежене 3—5 разів. Це означає, що у згаданих центрах по кожному населеному пункту в розрізі полів є повна інформація про грунти: вміст гумусу, рухомих форм фосфору та калію, їхня кислотність чи солонцюватість, забрудненість радіонуклідами внаслідок аварії на ЧАЕС, розроблені плани підвищення родючості земель. На цих полях тепер господарюють великі та середні фермери, інші землекористувачі і вони на основі згаданих матеріалів можуть будувати конкретні плани господарювання з відновленням родючості таких полів. Безумовно, агрохімічні показники через деякий час слід поновлювати й перепровіряти.

Дещо інша ситуація на городах і дачах, де взагалі не проводилися обстеження земель. Маючи дані про агрохімічний стан грунтів у колишніх господарствах після проведення обстежень (можливо, вибіркових на окремих ділянках), можна давати рекомендації і землекористувачам таких наділів.

Центри надають рекомендації з використання гною, компостів, аналізують питну воду в криницях, дають поради щодо застосування мінеральних добрив, інших засобів хімізації, у тому числі й на радіаційно забруднених землях.

Знаючи властивості грунтів на своїх ділянках, набувши хоча б елементарних знань з агрохімії та використовуючи їх у практичній діяльності, можна знизити собівартість сільськогосподарської продукції за рахунок більш цілеспрямованого використання добрив.

Ось приклади, як агрохімік радив би господарникам вносити гній після 1,5—2 років зберігання його у буртах. Якщо немає корів — готувати зі всіляких рослинних решток якісні компости і вносити у грунт після 1,5—2 років зберігання. Ні в якому разі не вносити в грунт свіжий гній (солома + кал тварин). Не варто також щороку вносити гній на одне й те саме місце в городі. Знаючи властивості грунтів, ви можете упевнитися, що цей агрозахід доцільно робити раз на два або три роки, використовуючи післядію гною. Проте рядкове (лункове) внесення мінеральних добрив в умовах їхнього дефіциту слід робити щорічно. Озимі посіви дуже корисно підживлювати азотними добривами.

Агрохімічна служба гарантує, що за такого удобрення надлишків нітратів у сільськогосподарській продукції не буде.

Своїм знайомим я раджу користуватися послугами Державної агрохімічної служби, що допомагає у практичній діяльності, сприяє збільшенню врожаїв і поліпшенню якості сільськогосподарської продукції.

В.П.Цифір,
с. Вороньків, вул. Київська, 67, Бориспільський р-н, Київська обл.

ТУТ "ПОПРАЦЮВАЛИ" ЛИЧИНКИ ЦИБУЛЕВОЇ МУХИ

На моєму городі зелені листки цибулі стали жовтувато-сірими, почали в'янути й засихати. Чому так змінилося забарвлення листя і чи можна якось допомогти рослинам цибулі?

І. Федорова

На вашій цибулевій грядці старанно "попрацювали" личинки цибулевої мухи. Спочатку вони вигризають ходи в листках, які починають жовтіти і відмирати, потім личинки спускаються до денця цибулини і живляться соковитим м'якушем, внаслідок чого цибулини загнивають. Якщо у вас ростуть помідори, спробуйте обробити грядки цибулі і ґрунт відваром бадилля помідорів. Можна засипати рядки деревним попелом (100 г/м^2) або тютюновим пилом (одна столова ложка на 1 м^2). Якомога частіше розпушуйте ґрунт на глибину 2—3 см, щоб створити шкідникові нестерпні умови для існування й позбавити його апетиту.

А восени обов'язково глибоко перекопайте грядку і ні в якому разі не висаджуйте там у наступному році цибулю-сіянку. Цибулю і часник слід повертати на попереднє місце не раніш як через 3—4 роки. Для садіння треба використовувати тільки здоровий садивний матеріал. Зразу після збирання врожаю зазначених культур потрібно видаляти з площі всі решітки та глибоко перекопати або переорати. Цибулю-сіянку перед висаджуванням доцільно знезаражувати у воді за температури 45—65°С упродовж 10—15 хв. або за 50—52°С — 5—10 хв. Після прогрівання цибулинки охолоджують холодною водою. Під час вегетації пошкоджені рослини видаляють з площі разом з грудкою землі та знищують (спалюють) за її межами.

Крім вищезазначеного, проти мух під час їхнього льоту посіви обприскують актеліком (0,3—1,5 кг/га), штефесином (0,3 кг/га), а також систематично розпушують міжряддя.

А. Капітульська

КАВУНИ ТА ДИНІ НА ПОЛІССІ

Ось і настала пора поласувати кавунами та динями. Плоди кавунів використовують переважно у свіжому вигляді, але з них можна приготувати повидло, патоку, цукати або засолити на зиму.

Споживання кавунів поліпшує роботу печінки, нирок, харчотравного тракту. Сік кавуна добре розчиняє шлаки, а тому сприяє виведенню їх з організму людини.

Вирощування кавунів традиційно зосереджено у південних районах України. Слід, однак, зазначити, що, пізнавши біологію баштанних культур, правильно обравши місце та спосіб вирощування, а також застосувавши скоростиглі сорти і вносячи гній, кавуни і дині з успіхом можна вирощувати у Правобережному Лісостепу і навіть у Поліссі.

Досвід Г.С.Мамченка стане в пригоді тим, хто захоче поласувати кавунами і динями власного виробництва у наступному сезоні.

У нас, на Поліссі, не кожен господар зважується вирощувати дині чи кавуни. Мала сума річних активних температур, нестабільні погодні умови призводять до того, що ці культури одного року вродять добре, іншого ж не вродять зовсім. Однією з причин невдач вважаю і те, що наші вітчизняні селекціонери мало уваги звертають на баштанні культури. Ще не так давно, крім насіння кавунів Огоньок та динь Колгоспниця, нічого не пропонувалося. В останні роки в Україну почали завозити голландські високопродуктивні гібриди, але проблема відпала лише частково: крім кавунів Крімсон світ, насіння розфасоване у фермерські пакети, купувати які рядовому городнику недоцільно і дорого. Тож, скажімо, кавуни Леді F1 чи дині Делтекс F1 для нас поки що — лише спокуслива картинка в журналі.

Кавун Крімсон світ

Диня Алушта

Для вирощування високоякісних динь та кавунів довелося провести ретельні пошуки насіння. На мою ділянку завітали: класичний сорт кавунів Крімсон світ, ранній гібрид Ред Комет F1, дині Олвін та Алушта. Саме під час їхнього вирощування я освоїв деякі вдалі агротехнічні заходи, про які хочу розповісти читачам.

Насамперед зауважу, що насіння кавунів та динь має здатність до тривалого зберігання схожості (7—10 років). Якось мама висіяла насіння кавунів, що зберігалося 9 років. І уявіть собі: більше половини насінин проросло! Ідеальним строком зберігання насіння вважаю 2—3 роки.

Відібране для висіву насіння обов'язково потрібно закласти на вологе пророщування. Для цього я використовую вовняну тканину і воду, до якої додаю гумат натрію. Два клаптики тканини зволожую і між ними розкладаю в один шар насіння. Розміщую їх у тарілочці, яку накриваю склом, щоб зменшити випаровування вологи. Перезволоження чи заливання насіння водою неприпустиме, бо воно може загнити. Крім гумату натрію, можна використовувати й інші стимулятори росту або сік алое чи дощову воду, настояну протягом доби на деревному попелі (1 склянка на 10 л). Це одночасно стимулює пророщування і збільшує потенціал майбутньої рослини. Температура в приміщенні під час пророщування має бути не нижчою +20°С. За таких умов свіже насіння динь проростає на другий—четвертий день, а кавунів на четвертий—шостий. Висівати потрібно лише те насіння, яке проросло.

Для Полісся найдоцільніше використовувати розсадний спосіб вирощування баштанних. День висіву насіння обираю згідно з місячним календарем городніх робіт, за місяць до пересаджування рослин у відкритий ґрунт (середина квітня). Травмоване коріння цих рослин не відновлюється, отож, багато їх гине під час пересаджування. Тому для вирощування розсади краще використовувати торф'яні, паперові стаканчики чи абсорбуючі таблетки, аби висаджувати рослини у ґрунт разом з ними. Розсаду потрібно розміщувати у найкраще освітлюваних місцях, інакше вона дуже витягується.

Баштанні культури мені доводилося висаджувати на ґрунтах різних структур: пісок та чорнозем. Зараз можу стверджувати, що рослини однаково добре ростуть на підготовлених ґрунтах. Найкраще заправляти лунки перегноєм (хоча б піввідра) та деревним попелом (до 1 кг).

Одного разу я використав ще й подрібнену на порошок яєчну шкаралупу (100 г у лунку). Результат виявився позитивним (до речі, ще 3 роки тому я помітив добру реакцію солодкого перцю на внесення такого добрива).

Лунки розміщую на відстані 80х80 см одна від одної для кавунів і 60х60 см — для динь. У кожну лунку висаджую лише по одній рослині. Висаджування припадає на середину травня. Рослинки дуже погано реагують на різку зміну погодних умов. Тому потрібно вкривати їх протягом одного—двох тижнів поліетиленовою плівкою чи іншим матеріалом, який добре пропускає світло. Рослини динь та кавунів починають рости лише тоді, коли ґрунт прогріється до +15°С і більше.

Чи не найголовнішою проблемою вирощування баштанних культур на Поліссі є те, що рослини потребують максимум сонячного освітлення. Якщо вони притінені хоча б третину дня, їхні плоди дрібнішають, а цукристість різко знижується. Тому баштан потрібно розміщувати на добре освітлюваних сонцем ділянках.

Кавун Ред комет F1

Згідно з літературними даними, коріння кавунів та динь може сягати в глибину більш як на два метри. Здавалося б, на такій глибині вологи вдосталь, але все ж у спекотні періоди, а особливо під час масового квітування та зав'язування плодів, поливати рослини необхідно. Спеціалісти голландських фірм рекомендують закінчувати поливи баштанних за 3—4 тижні до достигання плодів, інакше втрачається цукристість. Від себе можу додати, що у рослини зав'язується лише певна кількість плодів і далі їхній розвиток дещо уповільнюється, кавун взагалі перестає квітувати. Тому поливи можна відновити після збирання першої "хвилі" врожаю.

Щоб підвищити врожайність баштанних, доцільно їх двічі—тричі підживити. Коли знімаю поліетиленову плівку, обробляю рослини гуматом натрію — це виконує роль позакореневого підживлення. Перше кореневе підживлення здійснюю (знову ж таки нетрадиційно) настоянкою кропиви (1 кг на 10 л води відстоюється на сонці 4—5 днів) з додаванням двох таблеток мікродобрива Покуття-1, під час одного з поливів під корінь (по 1 л на 10 л води), у фазі появи першої квітки. Приблизно через три тижні роблю друге кореневе підживлення курячим послідом (1 кг на 10 л води, по 0,5 л під рослину).

Подібно до огірків, рослини динь і кавунів формують більше квіток жіночого типу на бічних пагонах, тому над 6—7-м листком кожної рослини надщипую верхівку. Як я вже відмітив, у рослин динь та кавунів не зав'язується плодів більше від їхніх можливостей, на відміну від огірка, який збирають зеленцем. Рослинам же кавуна доводиться тримати плоди аж до біологічної стиглості. Надщипування прискорює процес масового зав'язування плодів приблизно на два—три тижні.

Хочу застерегти читачів: дині добре перезапилюються огірками. Плоди від такої гібридизації будуть дуже несмачними. А тому рекомендую дотримуватися просторової ізоляції згаданих культур.

Вирощування баштанних на Поліссі — справа дещо клопітна. Але ж, погодьтеся, вирощене своїми руками і смакує краще. Всім читачам бажаю освоїти вирощування власних динь та кавунів.

Г.С. Мамченко,
м. Прилуки

ЯК МИ ЗДОЛАЛИ ХРІН

Набридло мені спостерігати, як мій чоловік воює з хроном, кожну осінь та весну з ним бореться, а тому хоч би що. Я вже не кажу, що в цій війні жертвами стають зламані лопати та держаки.

І хоч пальма першості у винаходах належить чоловікам, я вирішила підійти до справи з чисто технічного боку. Для цього взяла металевий кутник < 30х30 завдовжки 60 см, заточила його під кутом 45° з одного боку, а з другого, протилежного боку, приварила металеву поперечину завдовжки 18 см та відрізок труби завдовжки 10 см, перерізом один дюйм. Вийшло щось на зразок меча середньовіччя. Залишилося приєднати до труби звичайний держак від лопати, і "хронокопач" готовий! Звичайно, усі ці справи виконував мій чоловік, а я була технічним керівником.

До польових випробувань залучила чоловіка, сусіда та експерта — бабу Дуню.

Спочатку зі скептицизмом, а потім з небаченим досі ентузіазмом мій чоловік накинувся на поле з хроном.

І що ви думаєте? Накопав цілу гору надзвичайно швидко. До того ж корінь хрону залишився цілим по всій довжині (неушкодженим), а відтак вірогідність того, що хрін навесні знову проросте, невелика. Невдовзі за справу взявся сусід на своєму городі, потім – баба Дуня. Таким чином "хронокопач" набув визнання.

Цікаво, що всі сторони, які брали участь у цьому процесі, залишилися дуже задоволені: ми з сусідом від того, що хрону позбулися, баба Дуня – можливістю протягом зими поповнювати сімейний бюджет продуктами переробки хрону (хрін з бурячком, хрін з часником і томатами, хрін з капустою).

Олена Каспрук,
кандидат технічних наук,
викладач кафедри механізації
УААН

ГОСПОДАРЮВАТИ НА ЗЕМЛІ ПОТРІБНО ГРАМОТНО

Як і чим зарадити землі, щоб вона не виснажувалася, а рік у рік родила? Таке питання порушив Г.А. Скоряк у своїй статті ("ДСГ" № 11, 2004 р.), здебільшого обмежившись загальними фразами. Але тут потрібні певні теоретичні знання з ґрунтознавства, агрохімії та загального землеробства. Тому хочу дещо пояснити, щоб читачі мали уявлення про ґрунт і що потрібно робити, аби вирощувати високі врожаї. Я працювала агрономом у колгоспі, МТС і в дослідному господарстві, а потім ще 30 років — науковим співробітником у галузі рільництва та садівництва. Отож, набула чималого досвіду, який ще більше збагатився, коли з 1971 р. почала працювати на садово-городніх ділянках.

ДЕЩО ПРО ҐРУНТИ

За механічним складом ґрунти поділяються на: глинисті, важкосуглинкові, середньо- і легкосуглинкові, супіщані, піщані. Глинисті ґрунти містять найбільше глини, легкосуглинкові — найменше, а в супіщаних менше піску, ніж у піщаних.

А тепер ознайомимося з типами ґрунтів. Тип ґрунту залежить від кліматичних умов і рослинності тієї чи іншої зони, де утворилися ґрунти. В Україні існує кілька ґрунтово-кліматичних зон, у межах яких поширені різні ґрунтові типи та їхні різновиди, що вирізняються своєю родючістю.

Лісостепова зона. У цій зоні трапляються світло-сірі, сірі та темно-сірі опідзолені ґрунти з вмістом гумусу відповідно 2—3, 3—4 і 4—6%, а також вилугувані й опідзолені чорноземи з вмістом гумусу від 5 до 7% і кращими фізичними властивостями у порівнянні із сірими ґрунтами. У цілому всі лісостепові ґрунти мають високу природну родючість, та й кліматичні умови у цій зоні найсприятливіші.

Чорноземна зона розташована південніше лісостепової, поділяється на підзони: потужних і тучних чорноземів, звичайних чорноземів і південних чорноземів. Потужним називається чорнозем з глибиною перегнійного шару понад 80 см і вмістом гумусу 6—9%. Тучний чорнозем має ще більший вміст гумусу (близько 9% і більше). Звичайні чорноземи, що поширені південніше потужних і тучних, мають перегнійний шар 60—80 см і 6—8% гумусу, але тут менше вологи. Ще південніше розташовані південні чорноземи (перегнійний шар 50—60 см, 5—7% гумусу), де клімат досить посушливий. Часто спостерігається солонцюватість цих ґрунтів.

Зона каштанових ґрунтів — це причорноморські райони України і північна частина Криму, що розміщені в сухому степу. За вмістом гумусу каштанові ґрунти поділяються на темно-каштанові (3—4% гумусу), каштанові і світло-каштанові (1—3%). Родючість каштанових ґрунтів обмежується нестачею вологи, а світло-каштанові, крім того, ще й солонцюваті. Солонці у вогкому стані легко розпливаються в липку масу, а в сухому — стають твердими.

ЩО ТАКЕ РОДЮЧІСТЬ І СТРУКТУРА ҐРУНТУ

Родючість — це здатність ґрунту задовольняти потреби рослин у воді й поживних речовинах безперервно протягом їхнього росту. В усіх ґрунтах міститься певна кількість поживних речовин, але рослина може використати тільки ту незначну частину, що перебуває в розчині, який оточує всисні корінці. Поживні речовини ґрунту надходять у розчин також у результаті діяльності мікроорганізмів, здатних перетворювати багато недоступних для рослин сполук у доступні.

Перегній сприяє створенню структури ґрунту. Структурним називається такий ґрунт, орний шар якого складається з окремих міцних грудочок розміром від 1 до 10 мм. Часточки, менші 0,25 мм, становлять порошисту, безструктурну масу. Структурний ґрунт має велику скважність, добру водопроникність і високу вологоємкість, краще зберігає вологу. У структурному ґрунті є одночасно і вода, і повітря. Вода заповнює дрібні порожнини, а повітря міститься у більших.

У безструктурному ґрунті не дотримується головна умова родючості ґрунту — одночасна наявність оптимальної кількості води і поживних речовин. У такий ґрунт може проникнути не більше 30% дощової води, а 70% її неминуче стікає по його поверхні. У структурний ґрунт проникає вся вода, яка випадає у вигляді дощу, в ньому органічна речовина пронизує кожну грудочку.

ЯК ВІДНОВИТИ РОДЮЧІСТЬ ҐРУНТУ

Основними засобами відновлення й підтримання високої родючості ґрунту та надання йому структури є сівба багаторічних трав, застосування органічних і мінеральних добрив, впровадження сівозмін і правильна система обробітку ґрунту.

Висівання суміші багаторічних злакових і бобових трав швидко відновлює чи створює міцну структуру ґрунту.

Для більшості наших ґрунтів цілком достатньо дворічного вирощування сумішки багаторічних трав. Після одного—двох оборотів сівозміни з дворічним перебуванням трав по всіх полях можна перейти до однорічного користування ними.

Травостій трав'яного поля має складатися з однакової кількості стебел багаторічних злаків і бобових. Для цього потрібно висівати приблизно на кожні 3 частини насіння бобових (за масою) 1 частину насіння злаків (воно дрібніше). Оскільки у перший рік багаторічні трави ростуть дуже повільно, їх підсівають під озимі чи ярі зернові культури (як зручніше), а наступний рік є першим роком користування травами.

Оранка трав'яного поля неодмінно повинна провадитися пізно восени, коли в ґрунті є великий запас вологи. Обов'язкова умова обробітку пласта — ретельне загортання дернини на дно борозни, що можна здійснити тільки плугом з передплужником.

ЗАСТОСУВАННЯ ОРГАНІЧНИХ І МІНЕРАЛЬНИХ ДОБРИВ

З кожним урожаєм з ґрунту виноситься деяка кількість елементів живлення рослин. Тому до системи заходів землеробства входить і система удобрення. Велике значення мають органічні добрива (особливо для підзолистих ґрунтів), серед яких найцінніший гній. Завдяки вмісту

органічної речовини гній, крім постачання поживних речовин, поліпшує фізичні властивості ґрунту. Після внесення гною глинисті ґрунти набувають грудочкуватості, стають проникнішими для води й повітря, а піщані стають зв'язнішими і краще утримують воду. Крім того, з гноєм вноситься сила-силенна бактерій, які сприяють поліпшенню мікробіологічних процесів у ґрунті.

Використовують для удобрення і торф, усі види якого (верховий, низинний і перехідний) придатні для виготовлення різних компостів. Без компостування можна використовувати тільки багатий на поживні речовини низинний торф з слабокислою реакцією, попередньо добре провітривши його. Цей торф широко використовують там, де є його поклади.

Для збагачення ґрунту на органічні речовини використовують і зелене добриво (сидерати). Це рослини, які спеціально висівають, а потім приорюють, завдяки чому поліпшуються фізико-хімічні властивості ґрунту. Зелене добриво може відповідати внесенню приблизно 15 тонн гною і накопиченню 75 кг азоту на 1 га (у разі висіву бобових рослин). Крім того, зелене добриво створює й підтримує структуру ґрунту.

Мінеральні добрива вносять під оранку (перекопування) з глибоким їх загортанням (основне внесення), що забезпечує рослини поживними речовинами протягом тривалого періоду росту. Поряд з основним велике значення має внесення добрив у рядки одночасно з сівбою, а також під час вегетації рослин (підживлення). Систему удобрення слід пристосовувати до різних вікових етапів розвитку рослин шляхом внесення мінеральних добрив не тільки на глибину оранки, а й у верхні шари ґрунту, щоб забезпечити рослини поживними елементами з самого початку росту. З цієї метою застосовують також дражування насіння, змішуючи його перед висівом з перегноєм і мінеральними добривами. Але слід мати на увазі, що рослини на ранніх фазах росту потребують меншої концентрації солей, ніж дорослі.

Сівозміни теж сприяють підвищенню родючості ґрунту. Чергування культур, забезпечує високу продуктивність основної культури і тих, що вирощують після неї. Запровадження сівозмін сприяє знищенню бур'янів, шкідників та хвороб і нагромадженню вологи у ґрунті.

Система обробітку ґрунту має перетворювати ґрунт у грудочкуватий стан на всю товщину орного шару, але щоб утворилося якнайменше розпорошеного ґрунту. Верхні 10 см неминуче втрачають структуру. Механічні причини (затоптування ґрунту людьми, тваринами, ущільнення колесами) руйнують тільки структуру, а дощ руйнує міцність структури. До глибини 10 см з перегною вилуговується кальцій. Найбільш інтенсивний аеробний процес відбувається у верхньому шарі ґрунту, куди надходить найбільше кисню з атмосфери. На глибину понад 10 см кисень проникає з великими труднощами, тут відбувається анаеробне розкладання органічної речовини. А це означає, що в цьому шарі зберігатиметься перегній, тобто він не буде так швидко руйнуватися.

Уважно ознайомившись з викладеним вище, кожний господар ділянки будь-якого розміру зорієнтується, як йому чинити в конкретних умовах. Головне — не порушувати основних вимог, від яких залежить ефективність того чи іншого заходу.

Отже, якими б знаряддями ви не обробляли свою ділянку, потрібно подбати про те, щоб дернина чи стерня з бур'янами опинилися на дні борозни і були прикриті грудочкуватим ґрунтом. Бо тепер, часом, бачимо на полях дуже гарні на вигляд плуги зарубіжного виробництва, які ніби й глибоко орють (приорюючи навіть купи залишеної соломи), але після такої оранки поле має вигляд нагромаджених величезних брил з великими порожнинами між ними. А наступної весни після дискування у кілька слідів відростають ті ж самі багаторічні бур'яни (не говорячи вже про силу-силенну однорічних). Не допомагають і гербіциди. Хоча оброблений ними осот рожевий пригнічується, але ті паростки, що проростають пізніше, розмальовують поле ліловими плямами. Дуже запирієні городи після звичайної оранки залишаються покинутими, бо господарі не в змозі впоратися зі стрічками пласта (цільними чи місцями рваними). Адже вони міцно скріплені горизонтально розташованими міцними кореневищами пирію. Таку дернину не можна ні розробити, ні розірвати (доводилося бачити, як дехто марно намагався це зробити).

А нам випало освоювати не запирієний город, а задернілу (ще й з кущиками верби) ділянку на крутосхилі, до того ж помережану глибокими задернілими борознами. Збагнувши, що таку ділянку плугом не зорати, приступили до перекопування вручну. Почали навесні, а закінчили пізно восени (не ті сили, та ще й добиратися далекувато). Копали якомога глибше, скидаючи відрізаний верхній задернілий шар на дно борозни дерниною донизу, а зверху прикривали нижнім. Звичайно, лопата не так досконало виконувала роль плуга з передплужником (хоча можна було б досягти потрібної досконалості, та бракувало сил і здоров'я). Тому наступного року проростали шильця пирію, які ми знищували гострими сапами під час неглибокого просапування. Таким чином протягом одного літа знищили майже всі пагінці, що проросли із бруньок тих кореневищ, які опинилися ближче до поверхні ґрунту.

Оскільки переважна кількість бруньок проросла, то на другий рік з'являлися лише поодинокі рослини. Ми їх глибоченько підсапували ріжечком сапи, а тоді витягали акуратно з усіма кореневищами й корінцями і викидали на підсохлу просапану поверхню ділянки, де вони й засихали. Отже, ми не вибирали під час перекопування шматочки кореневищ, як це роблять деякі городники. Під час копання дуже втомилися, зате праця не пропала марно. Проте згодом довелося таки робити тераси, хоча дерева й були висаджені впоперек схилу. Потім виникла проблема закріплення укосів терас, висота яких сягає 1 м, але ми вирішимо і її.

На наших двох садово-городніх ділянках (6 і 8 соток) у міжряддях саду вирощуємо овочі, дотримуючись сівозміни. Відразу ж після звільнення площі від ранніх овочів і картоплі (її викопуємо приблизно 20 серпня) висіваємо гірчицю на зелене добриво. Всі рослинні рештки й опале листя компостуємо. Компост вносимо під осіннє перекопування ґрунту на тих ділянках, де мають бути огірки з іншими гарбузовими, і під капусту. Почергово частину площі саду задернюємо мітлицею, яка згодом заростає й іншими рослинами. В міру відростання траву регулярно скошуємо у першій половині літа, оскільки багаторічні трави є сильними конкурентами плодових дерев за вологу і поживні речовини. Застосовуємо і мульчування ґрунту під малиною та молодими деревами. Мульча захищає ґрунт від руйнування краплями дощу, запобігає утворенню кірки, сприяє збільшенню вмісту органічної речовини, збереженню вологи і дуже пригнічує ріст бур'янів. А якщо вони й виростають, то їх вириваємо і залишаємо на мульчі.

Ось так і господарюємо не покладаючи рук за допомогою лопати, сапи і грабель.

А.М. Білик,
кандидат сільськогосподарських наук,
м. Вінниця

МОМОРДИКА – МОЯ ВТІХА Й РОЗРАДА

У наш неспокійний комп'ютерний вік дедалі більше людей шукають розраду й насолоду у спілкуванні з природою, зі світом рослин, що нас оточує. Тож мало в якому городі нині не побачиш ліан.

Ці повзучі і виткі рослини начебто спеціально створені природою для того, щоб своєю красою привносити в наші душі задоволення, спокій і рівновагу. Здіймаючись догори, створюють каскади зелені та квітів однорічні ліани — іпомея, декоративна квасоля, циклантера і особлива моя гордість — малознайома в наших краях рослина момордика.

Це диво природи належить до родини гарбузових. Добре почувається у відкритому грунті, на балконі і навіть на підвіконні як кімнатна квітка. Саме в цьому велика перевага момордики перед іншими ліанами, тому що її мають змогу вирощувати як селяни, так і жителі міст.

Розмножується момордика насінням. Його можна висівати безпосередньо у відкритий грунт, але кращий результат дає розсадний спосіб. Насіння у цієї рослини велике, плескате, у міцній оболонці.

Я використовував багато способів пророщування: замочував у воді кімнатної температури, обробляв витяжкою з деревного попелу, обробляв біологічно активними речовинами, макро- і мікроелементами. Але найкращий результат одержав, коли пророщував насіння у тирсі (додавши столову ложку меду на одну склянку води кімнатної температури).

Насіння момордики дуже тверде, тому щоб прискорити його накільчення, потрібно йому допомогти. Після дводенного перебування у тирсі я розлущую зернятка зубами (як насіння гарбуза, тільки до половини) і знову кладу в тирсу. Цей захід сприяє кращому пророщуванню насіння і швидшій появі ключок.

Після їхньої появи висіваю насіння в насипні горщечки розміром 10 х 10 см на глибину 2—2,5 см. Накриваю поліетиленовою плівкою й тримаю за температури повітря +28°С, поливаючи теплою водою.

Як тільки з'являються сходи, плівку змімаю і знижую температуру повітря: вдень до 15—19°С, вночі до 12—14°С. Розсаду вирощую 28-денного віку.

Перед висаджуванням у відкритий грунт обов'язково загартовую розсаду, знижуючи температуру повітря до 8°С. Для момордики я збудував альтанку (можна й шпалеру). Стебло у неї витке, має довжину до 15 м. Тому відстань між кущами має бути не менше 100 см. У міру росту головне стебло прив'язую до шпалерного дроту.

Подальший догляд — поливи, дворазове підживлення свіжим коров'яком за період вегетації, знищення бур'янів.

Після цвітіння яскраво-жовтими, ніжними і духмяними квіточками з'являється маленька зав'язь зеленого кольору. Плоди ростуть, розвиваються, буріють і набувають сліпучо-жовтогарячого кольору. Це моя золота пора замилування для очей. Після довгого дня тяжкої праці я відпочиваю душею і тілом, сидячи в зеленому прохолодному затінку, який створює ця вишукана рослина з красивими різьбленими листочками. А з-під них, мов гірлянди на новорічній ялинці, виблискують яскравим світлом плоди момордики.

За повної стиглості плоди момордики розтріскуються на три лопаті, з яких виглядає насіння у яскраво-червоній оболонці, що нагадує кольором і смаком звичайні ягоди. Настає пора для невгамовної дітвори, яка, навіть як слід не помивши їх, намагається посмакувати це диво природи.

Плоди момордики їстівні, їх використовують у їжу вареними, смаженими і маринованими.

Посадіть у себе на городі цю малопоширену, екзотичну рослину, і я впевнений, що вона стане вашою втіхою і любов'ю на довгі роки.

О.І.Кріпак,
вчений агроном,
Дніпропетровська обл.

Щоб журнал був цікавішим

Читачі схвалюють, пропонують, зауважують

Нині значна кількість наших громадян мають присадибні ділянки, але багато з них — справжні дилетанти у сільському господарстві. Саме для них необхідна інформація, яку подає "Дім, сад, город".

От, скажімо, нині є багато сортів і різновидів цибулі: порей, батун, шнітт та ін. Розкажіть у журналі про те, як їх вирощувати й споживати. Таку інформацію можна підготувати і про капусту та інші овочеві рослини.

Напишіть про каліфорнійських черв'яків, про тонкощі їхнього розведення. Хотілося б довідатися, що таке "чорний пар" і як його застосовувати на присадибній ділянці.

Останнім часом зріс інтерес до вирощування печериць, але важко знайти методику їхнього розведення та інформацію про те, де дістати міцелій.

Вже в січні у Києві починаються виставки для садівників і городників. На мою думку, це надто рано. Краще, якби їх проводили наприкінці березня — на початку квітня, щоб можна було придбати саджанці.

У нашому місті багато садівників хочуть придбати нові, перспективні сорти аґрусу, малини, аличі тощо. Дайте, будь ласка, інформацію, куди звертатися з цією проблемою.

Л.Б. Ключник,
м. Шостка,
Сумська обл.

Від редакції: *Теми, які запропонувала наша читачка Л.Б. Ключник, слушні і ми вже писали про них. Але, зважаючи на читацькі запити, будемо продовжувати висвітлювати їх у журналі.*

Водночас звертаємося до наших передплатників і всіх читачів "Дому, саду, городу". Пишіть про свої здобутки, діліться досвідом. Цим ви допоможете новачкам, та й журнал стане ще змістовнішим і цікавішим.

ЗОЛОТІ КОШИКИ НАГІДОК

Золоті кошики нагідок схожі на маленькі сонечка.

Цей декоративноквітуючий однорічник добре відомий як лікарська рослина, але його використовують і для приготування багатьох страв: супів, салатів, напоїв, а також для ароматизації й підфарбовування сирів.

Воістину мав рацію древній філософ Гіппократ, який говорив, що продукти харчування мають бути лікувальними засобами, а лікувальні засоби — продуктами харчування.

Лікувальні властивості найперше пов'язані з антисептичною й ранозагоювальною дією цієї рослини. Крім того, нагідки добре діють при серцево-судинних та шлунково-кишкових захворюваннях.

У суцвіттях міститься ефірна олія, гіркота, фітонциди, сапоніни, слиз, флавоноїди, органічні кислоти, багато каротину (провітаміну А), особливо у яскраво забарвлених пелюстках, а листки з гірким присмаком мають у своєму складі сапоніни та гірку речовину — календен (тому нагідки ще називають календулою).

Висівати насіння можна з ранньої весни, а також під зиму. Рослина добре розмножується самосівом. Якщо навесні з опалого насіння сходи зійшли дуже густо, їх розсаджують — вони добре приживлюються, а дорослі рослини ще й стійкі до посухи. Краще вирощувати їх на освітлених місцях — це дає можливість одержати цінніші за біохімічним складом рослини, які накопичують більше ефірної олії, вітамінів тощо.

Нагідки мають оздоровчу дію не тільки на людину, а завдяки своїм фітонцидним властивостям — і на оточуючі рослини: овочеві та ягідні культури.

Раніше нагідки частіше використовували для харчових потреб, а тепер вони перейшли до рангу малопоширених овочів чи прянощів.

Рецепти приготування страв з нагідок ґрунтуються на використанні їхніх яскраво забарвлених кошиків. З цим пов'язане застосування їх як харчових барвників: це порошок з квіток для додавання як пряність до супів, плову, салатів, виробів з тіста, який надає стравам чудового забарвлення. Але слід враховувати те, що каротиноїди жиророзчинні, тобто у воді вони не розчиняються і **для підфарбовування страв** сировину проварюють в олії або в молоці. До супів, які готують на бульйоні, додають **сухий порошок** (взимку) або **свіжі подрібнені квіткові кошики** (влітку) з розрахунку одна чайна ложка на порцію.

Суцвіття нагідок можна заготовити на зиму не тільки як сухий порошок — їх ще солять і маринують. **Для засолювання** використовують 1 кг сировини нагідок, проварюють кілька хвилин у солоному окропі (0,5 л води та 60 г солі). **Для маринування** кошики нагідок (1 кг) проварюють в 0,5 л 3%-го оцту з додаванням 40 г солі та перцю.

Для приготування напою 20 г сушених нагідок проварюють у трьох літрах води і настоюють кілька годин. Проціджують, додають по одній склянці соку калини та меду. Цей напій рекомендується як лікувальний від простудних захворювань та за авітамінозу.

Розповідаючи про лікарські властивості нагідок, не можна не згадати про них як про красиві декоративні рослини. Своїми сонячними кошиками вони надихають селекціонерів на створення нових декоративних сортів. Нині існує багато незвичайних сортів нагідок із забарвленням квіток від білого та жовтого до насиченого сонячно-оранжевого, а пелюстки мають навіть дивовижну голчасту форму. Є повні й великоквіткові сорти.

Н.М. Смілянець

КОЛОНИ ПРИКРАШАЮТЬ САДИБУ

Останнім часом зарубіжними селекціонерами, а нині вже й вітчизняними, виведено нові особливі форми яблунь — колоноподібні. Мені захотілося спробувати їх виростити і ось уже протягом 10 років вони ростуть на моїй ділянці і милують око своїм оригінальним, але красивим виглядом. Про них я й хочу розповісти читачам.

Колоноподібні форми яблунь походять від природного мутанту канадського сорту Важак. Від початкових форм вони отримали і свою початкову назву — КВ (Канада — Важак) з такими цифровими індексами та літерами: КВА, КВ 101, КВ 71, КВ 103.

Колоноподібні яблуні в початковій формі росли одним стовбуром, на якому зовсім не було бічних гілок. Плоди зав'язувалися на плодових кільчатках, якими був укритий весь стовбур.

Теперішні різновиди колоноподібних яблунь утворюють бічні прирости, спрямовані паралельно до стовбура догори, на яких на дворічній деревині також утворюються плодові кільчатки. На однорічних приростах деревини — тільки листя. Зовні колоноподібні яблуні схожі на пірамідальну тополю, яка приваблює своїм невеликим ростом та формою, одночасно виконуючи декоративну, навіть з елементами екзотики, функцію в озелененні.

Ще в 1993 р., прочитавши у "Приусадебном хозяйстве" про колоноподібні яблуні, я почав шукати цей різновид. Виписав поштою саджанці кількох сортів КВ з Харкова у садівника-аматора і почав сам культивувати та розмножувати їх.

Висадивши осінні сорти КВА, КВ 103 та зимові КВ 101, КВ 71, став з нетерпінням очікувати на результати. Однорічні прирости бічних гілок зрізав, прищепивши їх на сіянцеві підщепи. Але ні на придбаних, ні на моїх власних саджанцях плодоношення не спостерігалося. Так, незалежно від підщепи на одних саджанцях утворювалися бічні прирости, на інших — ні. Упродовж п'яти років очікуваного результату не було.

Переглянувши підшивки періодичних видань і прочитавши матеріали про розробки селекціонерів у цій галузі, на двох деревах виконав кільцювання кори на зріз на ширину 1 мм, захистивши зріз від вивітрювання садовим варом.

Наступної весни саме ці яблуні, після того як загоїлися зрізи, зацвіли, але через пізні весняні заморозки та дощову погоду плодоношення не відбулося.

Однак цікаво, що щепи, взяті з дерев, які не вступали у плодоношення, і щеплені на сіянці, вже в перший рік виростали до 0,5 м і вкривалися плодовими ріжками, а на другий рік зацвітали і мали поодинокі плоди. Безперечно, це феномен, хоча він ще й досі, мабуть, остаточно не вивчений селекціонерами.

Нині вже існує кілька сортів колоноподібних яблунь, які реалізує Мелітопольська дослідна станція. Ці сорти отримали назви Болеро, Скорпіон, Білий орел, Арбат, Ідеал. Уже на другий рік після садіння вони вступають у плодоношення без будь-яких додаткових агротехнічних прийомів, даруючи господарям смачні плоди різного забарвлення залежно від сорту — від золотистого до червоного. Ці сорти щеплені на вегетативно розмножуваних підщепах.

Вирощуючи колоноподібні форми яблунь, переконався, що їх можна висаджувати за принципом плодово-декоративної стіни та в промислових насадженнях.

Садіння має бути загущеним, міжряддя — 1—1,5 м, відстань у рядку — 0,5 м. Тому з розрахунку на 1 сотку можна висаджувати до 150 штук. Урожайність з однієї яблуні за нормальних погодно-кліматичних умов може сягати від 4 до 15 кг залежно від віку дерева.

Дерева на сіянцевих підщепах 5—6-річного віку мають висоту до 2,5 м, діаметр крони до 0,4 м. Колоноподібні яблуні майже не потребують обрізування (за винятком обрізування бічних розгалужень для вирощування без крони за типом плодоносний стрижень).

Трудомісткість під час догляду за цими деревами низька. А сам догляд полягає у дворазовій обробці рослин: першу здійснюють на голе дерево препаратами, що містять мідь, а другу — отрутохімікатами від шкідників у період вегетації.

Зимостійкість та морозостійкість КВ яблунь висока, що забезпечує їм могутній корінь та деревину з незначним приростом, яка характеризується надзвичайною пластичністю серцевини. Навіть за сильних морозів при згинанні деревина не тріскається.

Але колоноподібні яблуні мають і суттєвий недолік: і плодова брунька, і квітка уражуються весняними заморозками.

І ще кілька порад. Купуючи саджанці (а їх нині вже багато з'явилося на нашому ринку), раджу обов'язково уточнити назву сорту. А ще звернути увагу на корінь, який має бути сильним, зі скелетними розгалуженнями. Висота саджанця — теж важливий показник. Так, однорічний, нормально розвинутий саджанець повинен бути заввишки 0,5—0,7 м з товщиною пагона 1,5—2 см, на верхівці з розетковою брунькою.

Висаджувати колоноподібні яблуні можна навесні та восени в добре заправлені перегноєм ямки з додаванням до кожної 1 кг деревного попелу.

Коли дерева приживуться і підростуть, то набудуть дуже красивого вигляду, їхнє листя матиме темний, насичений колір, а відтак — вони чудово прикрасять будь-який садок чи присадибну ділянку.

В.В. Цинклер,
с. Чубарівка-1, Пологівський р-н, Запорізька обл., 70627

ТАКІ РІЗНІ КИЗИЛИ

Ми більше знайомі з кизилом справжнім, або дереном — так його називають в Україні. Він — лише один з численних представників кизилового роду, що налічує понад 80 видів — деревних, чагарникових, трав'янистих, плодових, декоративних, лікарських листопадних і вічнозелених рослин.

Ці чудові рослини не залишать байдужим жодного садівника, варто лише ближче познайомитися з ними. Численні квітки, яскраве забарвлення гілок, мальовниче осіннє листя — у кизилу красиве все. У травні і червні різні види кизилу здатні влаштувати розкішні яскраві картини, "з голови до ніг" вбираючись у чудові наряди з безмежної кількості суцвіть і великих приквіткових листків — білих, рожевих чи червоних, що оточують дрібненькі непомітні квіточки. Кизили дуже різні за біологічними властивостями — це рослини помірного, холодного, рідше — субтропічного клімату. Найчастіше — це листопадні дерева і чагарники, деякі види є низькорослими напівчагарничками майже трав'янистого типу. Вони мають дерев'янисті підземні пагони, від яких відростають невисокі надземні, котрі восени відмирають. Зарості кизилів шведського і канадського ледь піднімаються над моховим покривом. Інші види кизилів — дерева і чагарники, що ростуть у різних екологічних умовах, на найрізноманітніших ґрунтах, одні високо піднімаються в гори, миряться з браком чи повною відсутністю вологи, ростуть на бідних кам'янистих ґрунтах, інші оселяються у долинах річок, улоговинах, погано витримують дефіцит вологи.

Ростуть кизили у дикому вигляді в Європі і на Кавказі, доволі багато їх у Китаї і Японії і не менше половини видів в Канаді і США, де вони мають одну назву — dogwood (dog — собака, wood — деревина). Ця назва походить від факту використання відвару кори кизилу криваво-червоного (свидини криваво-червоної) для лікування коростявих собак.

Декоративні види кизилів в Америці — це кращі рослини для озеленення. Розсадники вирощують найрізноманітніші сорти і форми, чудові за забарвленням листків, квіток, габітусом рослин.

Кизили мають чудовий декоративний вигляд завдяки зовнішньому обрису і листкам, рясному цвітінню, красивим, часто яскраво забарвленим квіткам або ж листкам квіткової обгортки і плодам, а також яскравим червоним чи жовтим пагонам після листопаду. Використовують їх у поодиноких і групових насадженнях або створюють зарості на відкритих місцях чи під пологом дерев.

КИЗИЛ СПРАВЖНІЙ

Наш кизил — європейський вид (дерен) — стародавня плодова рослина: від стародавніх греків і до цього часу в літературі багато відгуків про нього. І нині плоди кизилу дуже цінуються і користуються попитом. Він росте у південно-західних областях, на півдні України і за кордоном — в Молдові, на Кавказі, в Середній Південній Європі, на Балканах і в Малій Азії.

Колись культура кизилу була добре розвинута в європейських країнах, як і у нас, в Україні. Тут його називали глог, або роговик. В Криму, де здавна кизил — одна з найпопулярніших рослин, досі існують назви народних сортів — Шпанський, Цареградський, Султанський. Назва останнього, у кримчан очевидно, пов'язана з сортом, завезеним колись із Туреччини, де кизил дуже полюбляють. У Туреччині збереглося багато природних заростей кизилу.

Кизил справжній, сорт 'Світлячок'

На надзвичайно колоритних, гучних турецьких базарах можна і сьогодні купити вишуканий міцний кизиловий ціпок і чудового різьблення шкатулки. Мені було неймовірно важко вибрати одну з них — одна від одної краща (більше не дозволяли фінанси).

До речі, кизил — слово тюркського походження і означає "червоний". Названий так за червоні плоди, що бувають особливо яскравими перед повним достиганням. Деревина тверда, як ріг (гілки куща теж схожі на сплетені оленячі роги). Тому іноді кизил називають роговиком, що відповідає латинському "корнус" — ріг: повне ім'я кизилу за цією мовою "корнус мас" (Cornus mas) — ріг чоловічий.

Кизил справжній, сорт 'Ніжний'

Cornus mas — кизил чоловічий, або справжній (українська назва — дерен) поширений в країнах з континентальним кліматом, однаково привабливий пізнього літа, коли достигають його яскраво-червоні плоди, і рано навесні — наприкінці лютого чи на початку березня, коли з'являються ажурні жовті хмарки квітуючих рослин на фоні смарагдової весняної трави, — адже кизил зацвітає першим серед плодових рослин, першим серед кизилів, починаючи яскраве шоу, даючи перший взяток бджолам,

що прокидаються після зимового спокою. Назва "чоловічий" у кизилу пов'язана з тим, що в ранньому віці у рослин можуть утворюватися лише чоловічі (тичинкові) квітки, з віком квітки стають двостатевими на відміну від свидини криваво-червоної, у якої у ранньому віці утворюються лише жіночі (маточкові) квітки.

З давніх-давен відомі унікальні властивості кизилу, багатогранність його використання як плодової, лікарської, медоносної, технічної, декоративної рослини.

Приємні, кисло-солодкі на смак із специфічним ароматом плоди кизилу вживають в їжу у сирому вигляді, а також переробляють в кондитерській, консервній промисловості. З них готують чудове варення, желе, мармелад, джем, екстракти, сиропи, морси, начинки, квас, компоти, прохолодні напої, фруктове тісто, оцет. Плоди вживають як приправу до м'ясних та рибних страв, з них готують "лаваш" — протицинготний та дієтичний вид їжі на Кавказі. Плоди солять як маслини, а на півдні України з них часто готують підливи, приправу до борщу. Помічено, що вони добре і швидко знімають фізичну втому.

Кизил лікарський (тип плодоношення)

Високі харчові і лікарські властивості цих плодів зумовлені наявністю в них пектинових речовин, легкозасвоюваних глюкози та фруктози (до 9—12 %), вітамінів (вітаміну С — до 150—180 мг%), мінеральних солей — заліза, калію, кальцію, фосфору, магнію, що добре діють на хворих з ураженою серцево-судинною системою. Особливе значення мають біологічно активні речовини — катехіни, антоціани, вміст яких у плодах кизилу значний.

З лікарською метою використовують різні частини цієї чудової рослини. Дерен дуже корисний при нестачі в організмі вітамінів Е і С, при атрофії м'язів, порушенні обміну речовин: він покращує зір, має тонізуючу дію. У народній медицині відвар з плодів, листків та кори здавна вживається при порушенні діяльності шлунково-кишкового тракту як збуджуюче апетит, в'яжуче, сечогінне, загальнозміцнююче. Корисний він при хворобах печінки, подагрі, проносах, недокрів'ї, хворобах шкіри, запаленні прямої кишки, катарах кишок.

Кизил — довговічна порода. Рослини живуть до 150—200 років, щорічно рясно плодоносять, даючи урожай з дерева у 15—20-річному віці до 40—80 кг, у віці 70 і більше років — до 80—150 кг.

Кизил не потребує якоїсь особливої агротехніки. Роботи по вирощуванню полягають у видаленні бур'янів, при необхідності — поливі та удобренні, на які він дуже добре реагує.

Плоди кизилу добре достигають при зберіганні, набуваючи відповідного кольору, цукристості, знижуючи кислотність і вміст дубильних речовин, а тому вони зручні для далеких перевезень. Треба тільки збирати їх недостиглими.

В Україні кизил природно зростає в Криму, на південному сході Правобережного Лісостепу, в Західному Лісостепу, у Придністров'ї, окремі місцезнаходження його є в Закарпатті і Прикарпатті.

Зараз в Україні створено культурні сорти кизилу з різними за формою плодами — грушоподібними, пляшкоподібними, циліндричними, овальними, червоного, червоно-чорного, жовтого, рожевого кольору. Це сорти Національного ботанічного саду ім. М.М. Гришка НАН України — Лук'янівський, Видубецький, Елегантний, Світлячок, Євгенія, Семен, Олена, Кораловий Марка, Володимирський.

КИЗИЛ ЛІКАРСЬКИЙ

Виявляється, що такі ж властивості, як і кизил справжній, а можливо і більш лікувальні, має кизил лікарський — корнус офіціналіс (Cornus officinalis) родом з Японії. Це — єдиний вид, плоди у якого точно такої ж форми і кольору, як у кизилу справжнього (дерену), тільки вони набагато дрібніші. Робота з його селекції ще чекає на своїх дослідників. А щодо лікувальних властивостей дерену лікарського, то йому немає рівних. Абориген Північно-Східного Китаю і Кореї — кизил лікарський широко використовується на батьківщині, як лікарську рослину. Він є одним з найважливіших видів рослинної сировини у китайській традиційній медицині. Для країн Східної Азії виділено 24 види лікарських рослин і найчастіше з них використовується кизил лікарський. Він є однією з головних складових японських рецептів для лікування нирок і сечового міхура, а також корейських зборів для лікування імпотенції. Кизил лікарський також числиться серед 31 виду лікарських рослин, що тонізують організм, зокрема він є складовою частиною таких відомих ліків цієї групи з Китаю як "Сен-ді-Хуан". Дуже часто його використовують і як антидіабетичну лікарську рослину, особливо в країнах Східної Азії.

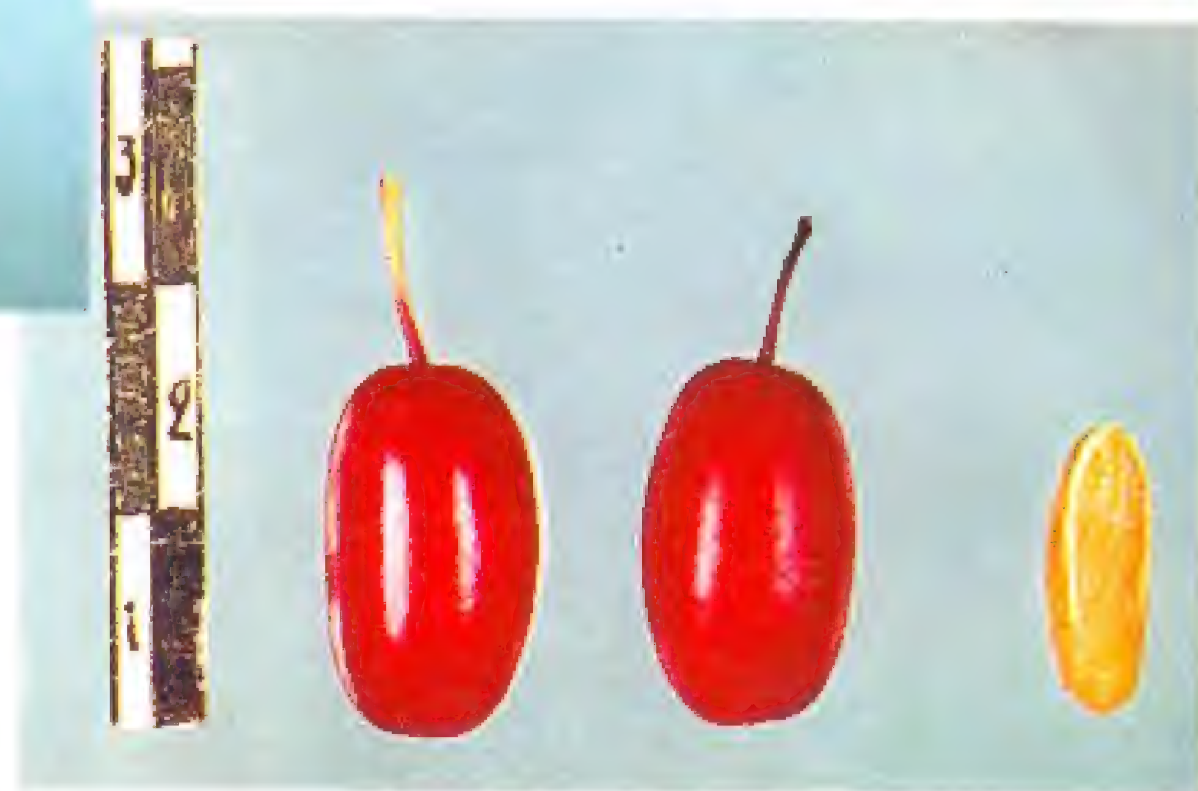

Кизил лікарський (плоди)

Виявляється, наш європейський кизил (дерен) менше розповсюджений, ніж його східно-азіатський родич, який теж є чудовою садовою рослиною. На великих площах його вирощують в Японії, відомий він в Англії та Північній Америці. Цікаво, що цей вид менше поширений в Кореї, звідки він був інтродукований до Японії, тут він широко культивується для одержання відмінних їстівних плодів і як лікарська рослина.

Як і наш кизил справжній, кизил лікарський достатньо зимостійкий, посухостійкий і також, як і для дерену, для нього придатна широка амплітуда ґрунтів — від кислих до лужних. Це свідчить про те, що кизил лікарський — один з найперспективніших видів плодових рослин.

Красива ця рослина і як декоративна. Кора стовбурів коричневого або оранжевого кольору, яскраво забарвлена і приваблива, особливо у старих рослин. А рослини під час цвітіння у березні, коли їхні гілки рясно вкриті розкішними жовтими суцвіттями, за красою можуть змагатися з будь-якими іншими рослинами.

КИЗИЛ ШВЕДСЬКИЙ

Серед видів родини кизилових є й трав'янисті рослини. Так, кизил шведський (Cornus suecica) — альпійський вид родом з гірських районів Європи — трав'яниста рослина. Повзучі стебла з підземними ризоїдами відростають за сезон на кілька сантиметрів. Росте цей вид у вологих місцях.

Полюбляє кислі, вологі, торф'янисті ґрунти, може рости як ґрунтопокривна рослина під кислотофільними чагарниками.

КИЗИЛ КАНАДСЬКИЙ

Зовсім невеличким чагарником росте і кизил канадський, утворюючи в природі суцільні зарості. В культурі може з успіхом використовуватися, як ґрунтопокривна рослина. Біла обгортка суцвіття з 4 великих пелюсток оточує невелике суцвіття з дрібненьких жовто-зелених квіток. Супліддя кизилу канадського утворене невеличкими яскраво-червоними їстівними плодами. Йому добре навіть в умовах сильного затінення.

Кизил канадський

Кизил запашний і кизил зморшкуватий Більшість видів кизилу — гарні медоноси, містять біологічно активні речовини. Так, наприклад, кизил запашний (Cornus amomum) і зморшкуватий (Cornus rugosa) за їхні лікарські властивості занесені до фармакопеї США і Національного фармакологічного довідника. Кизил запашний використовувався раніше для лікування малярії як замінювач цинхони (хінного дерева) — джерела хініну, для лікування хронічної діареї.

КИЗИЛ КВІТУЧИЙ

У Північній Америці кизили є популярними декоративними рослинами. Селекціонери постійно розширюють квіткову палітру сортів. І в Європі кизили завойовують тепер дедалі більше визнання, як казкові садові рослини.

Кизил квітучий (Cornus florida) — одне з найкрасивіших квітучих дерев Америки. Невелике деревце до 5 м заввишки, з яйцеподібними листками і біло-зеленими кулеподібними суцвіттями з округлими білими чи червоними приквітниками — брактеями. Приквітники розпускаються перед розпукуванням вегетативних бруньок, у квітні чи травні. Супліддя оранжево-червоні. Рослина надзвичайно красива під час цвітіння і плодоношення. Недарма вона є символом штату Міссурі. Відомі сорти цієї чудової рослини — Чирокі чиф, Чирокі принцес, Чирокі Бреів. Мені довелося бачити природні зарості цього виду у штаті Північна Кароліна, там він дуже поширений. Використовується і в озелененні, утворюючи розкішні невисокі дерева з великою кількістю оригінальних плодів, що схожі на плоди малини.

Кизил квітучий (плоди)

У Середній Азії кизил квітучий культивується вже понад 200 років. Він виявився доволі зимостійким, тому відібрані форми можуть вирощуватися і в північніших районах. У нас в Україні цей вид є в Криму, Асканії-Нова, у деяких ботанічних садах.

КИЗИЛ НУТТАЛА

Кизил Нуттала (Cornus Nuttelli), його ще називають гірським кизилом. Він ще красивіший, ніж кизил квітучий: багатоквіткове суцвіття оточене красивою обгорткою з шести, рідше 4–5 оберненояйцеподібних білих або блідо-рожевих листочків. Плід еліпсо- або яйцеподібний, до 10 мм завдовжки, 6 мм у діаметрі. Цвіте в травні. У природних умовах поширений на заході Північної Америки — від Британської Колумбії до південної Каліфорнії. Автору цих рядків довелося побувати у штатах Орегон і Вашингтон на кількох виставках декоративного садівництва. Кизил Нуттала вирощують навіть у закритому ґрунті — розкішні квітучі рослини експонувалися у декоративних дерев'яних діжках, викликаючи загальне захоплення. Одна така рослина залежно від віку і величини коштує 200—400 $. Відомі два дуже ефектні сорти — 'Coldrigo Grant' та 'Eddiei'. Великою популярністю користується гібрид кизилу квітучого і Нуттала — Вайт Вандер. У цих сортів розкішні квітки розташовані на ледь хвилястих пагонах.

Кизил Нуттала (квітки)

КИЗИЛ ГОЛОВЧАСТИЙ

На Південному березі Криму культивується кизил головчастий, або суничне дерево (Cornus capitata) — дуже декоративна рослина з їстівними плодами, зібраними у м'ясисті оранжево-червоні супліддя, із суничним ароматом. Суцвіття на ніжці, догори сильно розширене, головчасте або кулеподібне, складене із 25—30 квіток, оточене красивою обгорткою з чотирьох білувато-жовтуватих або блідо-рожевих листочків. Дико росте у Гімалаях і Центральному Китаї.

Дуже декоративний кизил споровий (Cornus controversa). Рослини з горизонтальними гілками, розташованими ярусами, схожі на східну пагоду.

Відомий сорт 'Варієгата' особливо оригінальний завдяки пістрявим листкам з білими краями.

КИЗИЛ ЯПОНСЬКИЙ

Найпопулярніший як декоративна рослина кизил японський, або коуза (Cornus cousa). За декоративністю він не поступається попереднім видам. Завдяки великій селекційній роботі, проведеній в останні роки в США, він став надзвичайно популярною декоративною рослиною. Декоративними, як і в інших видів, є брактеї — гострокінцеві листки обгортки. Брактеї з'являються після розпускання листків, на початку цвітіння вони зелені, потім

Кизил японський (квітуюча гілка та плодоношення)

змінюють колір на білий і рожевий. Рослини цвітуть у червні, цвітіння триває шість тижнів і довше.

Відтінки рожевого кольору сортів різні, що залежить від тривалості цвітіння і освітлення. Виведено сорти 'Світло місяця', 'Промениста троянда', 'Осіння троянда', 'Голуба зірка', 'Бетерфляй', 'Срібна чашка,' 'Місячне сяйво', 'Вовче око' та інші, що характеризуються чудовим різнобарв'ям і відтінками обгорток та мозаїчністю листків. Приквітники часто зберігаються аж до осені, а рожеві, червоні або пурпурово-червоні листки, специфічні для різних форм, залишаються на деревах до глибокої осені. Деякі сорти відібрано саме за чудове осіннє вбрання. Розтріскана сіра, бронзова або коричнева кора нагадує кору платана і відшаровується з віком. У нас, в Національному ботанічному саду, цей кизил добре почувається. Ось уже п'ять років цвітуть і рясно родять два його сорти. Плоди — кістянки, зібрані в супліддя завдовжки 5—6 см і діаметром 1,5—2,6 см на довгих плодоніжках, спочатку зелені, а в міру достигання наприкінці серпня — на початку вересня стають червоними. Плоди смачні, щоправда, не такі соковиті, як у кизилу справжнього або лікарського. Вони борошнисті, розсипчасті зі специфічним ароматом, використовуються у свіжому вигляді і для переробки.

Восени рослини кизилу всіх видів надзвичайно декоративні: листки яскравого червоного, малинового, фіалкового, жовтого, оранжевого забарвлення. А коли листя опадає, увагу привертають химерні форми крон, гілок і пагонів дерев і чагарників.

Різні види кизилів цінні для паркового будівництва. Їх можна формувати кущем чи деревом. Вони утворюють чудові шпалери, пальмети, кордони, вази та інші вишукані форми. Їх можна обрізувати і стригти, через це вони високо цінуються у "повітряному садівництві" при закладанні парків, алей, боскетів. Відомі славетні формові алеї і боскети з дерену у Версальському парку, що поблизу Парижа.

Свидина біла (яскраво-червоне забарвлення однорічних пагонів на кущі після листопаду)

Свидина біла (тип плодоношення)

З РОДИНИ КИЗИЛОВИХ

В Україні родина кизилових представлена всього трьома аборигенними (місцевими) видами — кизилом справжнім (дереном), свидиною криваво-червоною (Swida sanguinea) і свидиною південною (Swida australis). Свидина криваво-червона росте повсюдно в Україні, а південна — лише в Криму.

Беручи до уваги, що асортимент видів родини кизилових в Україні бідний, а до її складу входить багато господарсько-цінних видів, ботанічними садами, дендропарками, лісогосподарськими установами було інтродуковано в різні часи близько 30 видів рослин родини кизилових різного географічного походження. Одні види дуже поширені, інші представлені лише в колекціях ботанічних садів і дендропарків.

Найбільше з інтродукованих видів в Україні використовується свидина біла (Swida alba) — родом із Сибіру і свидина паросткова (Swida stolonifera) — чагарник з Північної Америки. Яскраво-червоні, коралові пагони цих видів дуже красиві, особливо взимку на фоні білого снігу. Обидва види утворюють масу кореневої порості, легко розмножуються насінням і стебловими живцями. Регулярне обрізування старих гілок стимулює утворення молодих пагонів — саме вони мають червону кору. Надзвичайно красиві пістрялисті форми свидини білої, форма аргентео-маргіната. Вони широко використовуються у зеленому будівництві. Їх висаджують групами, солітерами (окремими рослинами) і як живоплоти. Пагони йдуть на плетіння корзин, виготовлення ціпків.

В одних видів кизилових суцвіття з білими, пурпуровими або жовтими квітками. Незважаючи на те, що квітки дрібненькі, вони яскраво забарвлені і зібрані в пазушні або верхівкові суцвіття — голівку або зонтик, завдяки чому дуже декоративні. У інших видів квітки дрібненькі, зібрані у суцвіття, мало помітні, але суцвіття оточене обгорткою з великих яскравих пелюстконодібних листків — брактей, через що суцвіття здається великою яскравою квіткою.

Біла, рожева, червона квітка з чотирма пелюстками. Що в ній особливого? А перед нами рослина-актор, і його пластичний дар унікальний. Те, що ми приймаємо за віночок, мистецька імітація квітки...

Щоб зробити дрібненькі квітки, зібрані ніби в пучку, помітними, чотири листки перебудувалися: вони стали схожими на пелюстки, зіграли їхню роль. Ці листки овальні, на верхівці часто витягнуті, сидять на стеблі попарно. Нібито найзвичайнісінькі. Але ж це вони перефарбувалися в білий, рожевий колір і склалися в хрестоподібну підставку, щоб привернути увагу до квіток. Такі квітки вже чудово видно! Ось які пристосування у рослин для приваблення комах, запилення, утворення потомства. Рослини — це складний живий організм, одні органи допомагають іншим: листки прийшли на виручку маловиразним квіткам.

С.В. Клименко,
доктор біологічних наук,
Національний ботанічний сад
НАН України

Господар
журнал у журналі
Безкоштовний додаток до журналу "Дім, сад, город"

ПЛОДОЗНІМАЧ

Пише вам колишній агроном-садівник, нині пенсіонер. Хочу через ваш журнал запропонувати садівникам простий у виготовленні і зручний у користуванні плодознімач.

Виготовив я його з дволітрової пластикової пляшки (можна і меншої), держака завдовжки 2,5 м (для цього згодився старий плінтус). Збоку пляшки гострим кінцем ножа прорізав отвір ромбоподібно-овальної форми завширшки 8 і завдовжки 20 см. Кінець держака застругав до товщини горла пляшки, насадив пляшку на держак і прибив двома цвяшками навхрест.

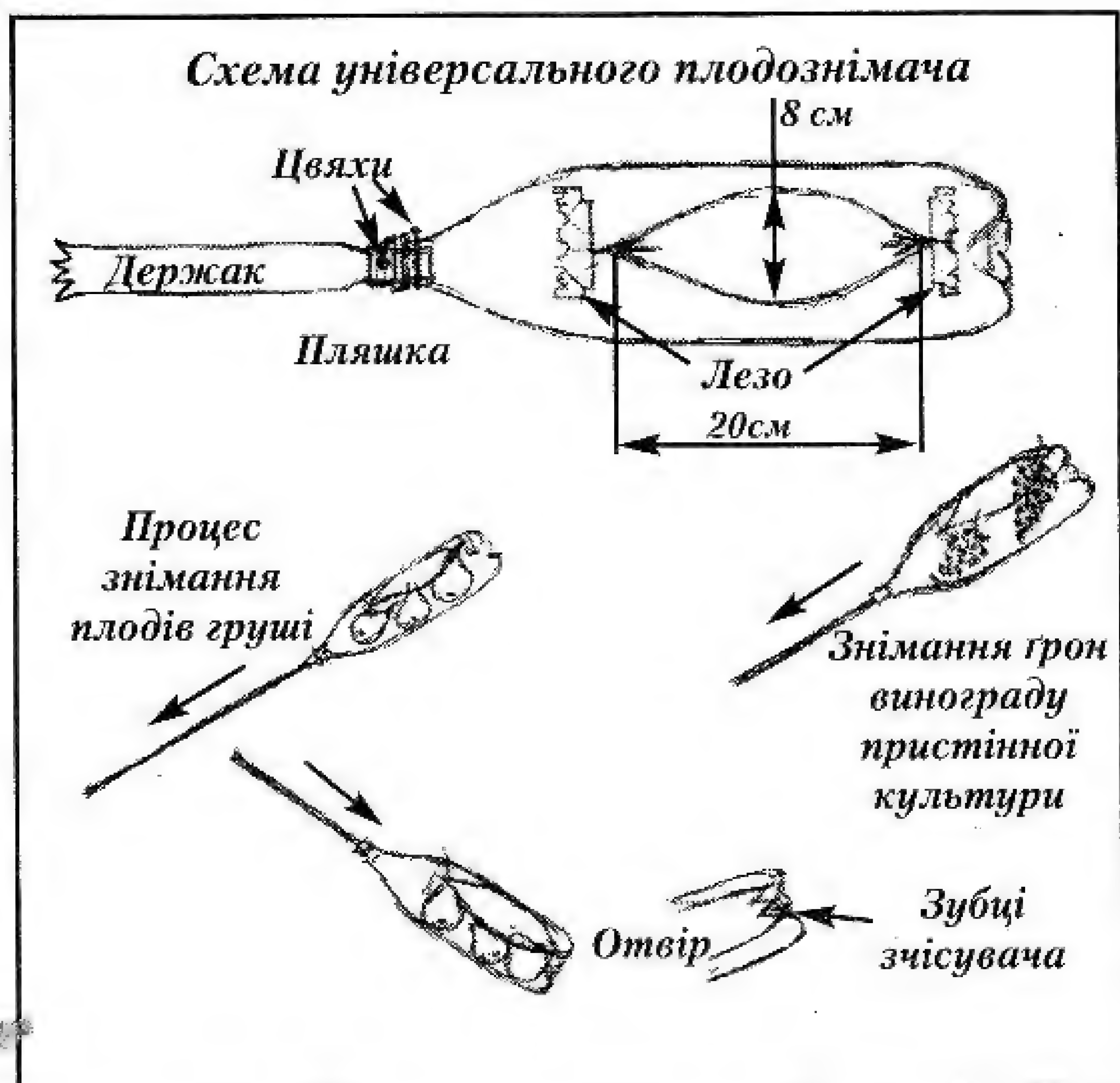

Вийшов плодознімач ложкоподібної форми, що краще чашкоподібних промислових зразків, бо дає змогу знімати плоди рухом до себе, від себе чи прокручуванням держака довкола осі, до того ж знімати і ті плоди, що ростуть нижче горизонтальної площини, тому що вони не випадають з плодознімача. Будучи в кроні дерева, таким плодознімачем можна подавати плоди на землю.

Перевагою є і те, що пластикова пляшка обтічна і не чіпляється за дрібні гілки дерева, а її прозорість дає змогу стежити за процесом знімання плодів.

Під час випробувань держак зробив довшим (можна складаючим, як вудлище), в обох гострих кутах отвора закріпив скобинами і скотчем половинки леза безпечної бритви. Це вдосконалення дає можливість знімати плоди в технічній стиглості (зеленкуваті), бо лезо перерізує плодоніжку і не обламуються плодушки.

Крім того, плодознімач став універсальним, бо ним перерізуючи плодоніжки, можна знімати черешні, вишні, сливи, райські яблучка, великоплідний глід, ґрона винограду в пристінній культурі, кетяги калини, горобини, аронії, зрізувати суцвіття глоду, липи. З пляшок меншого розміру, нарізавши в отворі пляшки біля її дна три зубці полотнищем ножівки по металу і зробивши кількаміліметрові пропили у дні для плодоніжок, виготовив зчісувач для зчісування ягід аґрусу, шипшини, смородини, барбарису, суцвіть ромашки лікарської. Для цього найкраще підходять пляшки з-під пива, їх можна використати і без держаків. Під час збирання урожаю з колючих кущів колючки не чіпляються за одяг, за плодознімач і не дряпають рук. Виготовити такі плодознімачі може кожен бажаючий, бо матеріали для цього найдешевші і найдоступніші, а з розмірами і формою отворів можна варіювати. Тож, дерзайте.

Д.А. Паламарчук,
м. Вінниця

РЕМОНТУЄМО ШИФЕР

Для захисту шиферу від пошкодження рослинністю та аби запобігти його гниттю, добрі результати дає застосування препарату "Нітрофен" (продається в господарських магазинах). Його розводять у воді у співвідношенні 1:3 (за обсягом).

Бажано промастити шифер цим розчином щіткою у сонячну погоду, щоб він просохнув, потім на нього або наносять розчин бітуму в органічному розчиннику (співвідношення — 1:3 — (за обсягом), або ж шифер покривають будь-якою олійною фарбою.

Перш ніж пофарбувати шиферну покрівлю, її необхідно ретельно очистити від бруду, пилу, відремонтувати і гарненько висушити. Для фарбування шиферних покрівель застосовують атмосферостійкі бітумні лаки і фарби, наприклад, фарбу БТ-184. Перш ніж почати фарбування, покрівлю необхідно прогрунтувати натуральною оліфою або оліфою "Оксоль". Перед використанням оліфу треба підігріти до 40°С. Для цього банку з оліфою потрібно помістити в каструлю з гарячою водою. Після того, як ґрунтовка повністю висохне, починають фарбувати покрівлю. Фарбують її двічі. Найміцніший захисний шар дає покриття на основі кам'яновугільних лаків.

Часто для фарбування застосовують суміш бітумного лаку з залізним суриком такого складу: бітумний лак — 6,65 кг; залізний сурик — 3,35 кг.

Аби покрівля не дуже нагрівалася на сонці, її бажано пофарбувати бітумним лаком з алюмінієвою пудрою. Для першого фарбування роблять суміш з 8,5 кг лаку і 1,5 кг пудри. Для другого — до 8 кг лаку додають 2 кг пудри.

Є перевірений спосіб відновлення старого шиферу: захистити шифер від руйнування найкраще не фарбою, а рідким розчином цементу.

Перший етап відновлення – звільнити шифер від зелені. Для ремонту вибирають такий час, коли шифер з мохом зовсім сухі. Чистять шифер щіткою зі сталевим дротом. Обробивши шифер "до живого", акуратно змітають сміття м'якою щіткою або віником.

Після цього готують розчин цементу (цемент із водою) необхідної густини (щоб, коли нанести розчин на шифер, він не розтікався). Розчином шифер покривають за допомогою звичайної побілочної щітки. Кладуть розчин рівними шарами уздовж хвиль шиферу. Не забудьте при цьому періодично помішувати розчин, щоб збереглася його однорідність.

Така "фарба" не боїться дощу і зберігає свій вигляд не один рік. Перевага цього способу ще й у тому, що шифер після ремонту здобуває вигляд нового, "свіжого" шиферу.

РЕСТАВРУЄМО СТІЛЬЦІ

Не поспішайте викидати стілець, який розхитався чи розпався на частини. Його можна відреставрувати.

Розберіть стілець на частини і грубою шкуркою зітріть на з'єднаннях сліди старого клею з усіх шипів і гнізд.

Склеювати наново найкраще справжнім столярним клеєм, але він нині — дефіцит. Тому використайте клей "Момент".

Змажте всі вузли з'єднань, поставте всі деталі стільця на місце і простукайте їх молотком, у якого ударна частина обмотана ганчіркою. Потім міцно стягніть деталі стільця товстою мотузкою і витримайте так одну добу.

Стілець відремонтовано.

ДВЕРІ В БУДИНКУ

Якщо двері відчиняються і зачиняються самі по собі, це означає, що петлі прикріплені неправильно: не строго вертикально, а трохи похило.

Двері розчиняються — бо вони нахилені убік від дверної рами. Підкладіть під кожну з половинок верхньої петлі шматок картону потрібної товщини. Зазвичай, цього буває достатньо, щоб петлі вирівнялися.

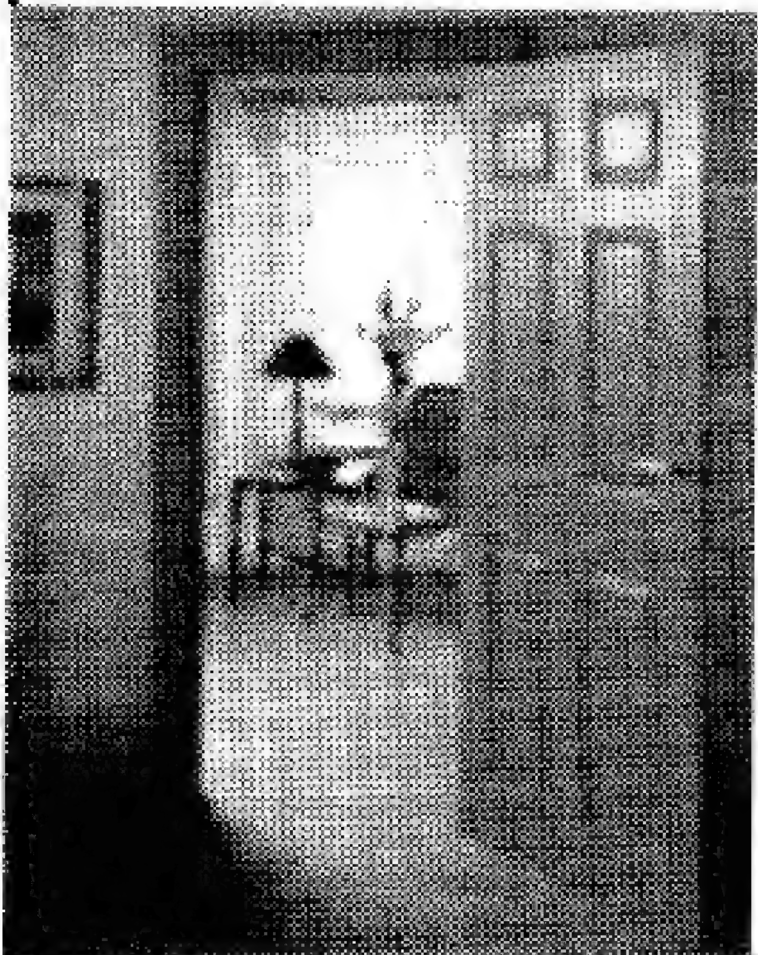

Двері труться об підлогу чи поріг. Якщо дверні петлі в порядку, а двері все-таки осіли, спробуйте покласти між верхніми і нижніми половинками петель шайби або саморобні кільця-прокладки з міцного дроту, або змажте машинним маслом. Коли і це не допоможе, переставте петлі трохи вище.

А якщо двері розбухли, то з них доведеться зняти шар дерева, а щоб вони добре зачинялися, коли висохнуть, зробіть прокладку, товщину якої можна регулювати.

ПІДСТАВКА ДЛЯ ПРАСКИ

З дроту діаметром 3—5 мм зробіть три скоби, вбийте їх у дощечку, як показано на рисунку. Підставка готова.

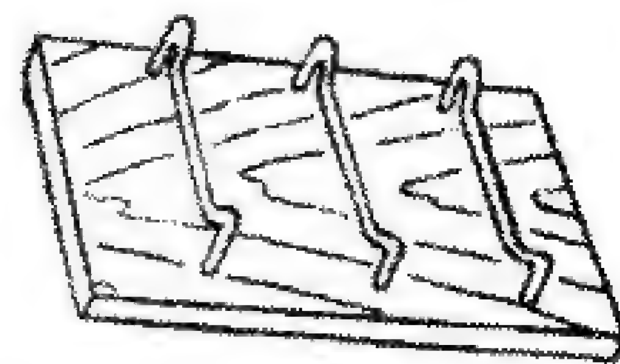

МАЛЕНЬКІ ХИТРОЩІ

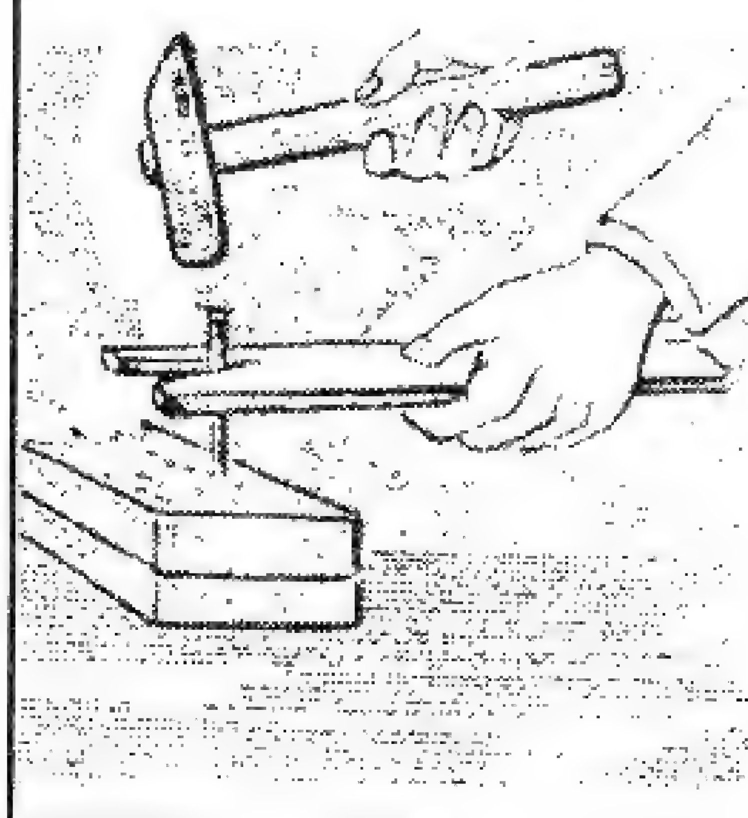

Щоб уберегти пальці від удару молотком, достатньо виготовити простий тримач для цвяхів.

У металевій пластинці завдовжки 100—150 мм необхідно пропиляти клиновидний виріз, у який вставляються цвяхи потрібного розміру.

Матеріали до сторінки підготував ***Г. Галкін***

ЛІКАРСЬКА ЦИБУЛЯ "ЧЕРВОНИЙ МИСЛИВЕЦЬ"

У харчуванні здорової, фізично активної людини цибуля може використовуватися сирою, обсмаженою чи вареною без обмежень.

За допомогою цибулі можна зцілити найзапущенішу недугу!

Немає жодного захворювання, при якому вона не принесла б користі хворому. В ній є речовини, за хімічним складом і дією подібні до статевих гормонів людини, котрі стимулюють діяльність органів і систем організму, запобігають його старінню та забезпечують довготривале збереження статевої активності.

Цибуля кольору бордо, напівсолодка, з гібридного насіння, за один сезон сягає маси до 400 г і більше, походить з Єгипту. Насіння висівають під зиму чи навесні. Навесні загущені насадження цибулі прорідити, те, що вирвали — просушити. Дрібку сухої цибулі-пера кинути в 3 літри холодної води, довести до кипіння, терміново зняти з вогню. Дати прохолонути і пити упродовж дня замість води та чаю. За допомогою цього рецепта можна назавжди позбутися зниженого чи підвищеного тиску, а також від набряків будь-якого походження. Суміш з цибулі та меду (1:1) при підвищеному артеріальному тиску приймати тричі на день по столовій ложці за годину до їди; при зниженому тиску, захворюваннях серця приймати по столовій ложці через 2—3 години після їди. Курс лікування — 2 місяці. При гіпертрофії передміхурової залози вживати у свіжому вигляді — чим більше, тим краще. Свіжу цибулю сорту "Червоний Мисливець" приймати внутрішньо, починаючи з 10 г, поступово збільшуючи її кількість до 100 г при грипі, катарі верхніх дихальних шляхів, ангінах, хронічних бронхітах, бронхіальній астмі, туберкульозі легень, зниженій кислотності шлункового соку, атонії кишківника, хронічних закрепах, простатиті, гнильній інвазії, болях у животі. За гострих захворювань — щодня двічі на день, за хронічних — через день за 15—20 хвилин до їди.

ЯКЩО ПРИЙМАТИ УПРДОВЖ 17 ДНІВ ЦИБУЛИННИЙ СУП — ОРГАНІЗМ ПОВНІСТЮ ЗВІЛЬНЯЄТЬСЯ ВІД ОСТЕОПОРОЗУ.

"Червоний мисливець" запобігає виникненню злоякісних клітин, що в наш час має неабияке значення.

Цибулеву кашку використовують для лікування ревматизму і поліартриту: її прикладають до хворих суглобів на 20—30 хвилин двічі—тричі на добу.

З цибулі готують унікальну мазь. Для цього треба взяти 5 цибулин середнього розміру, 8 ст. ложок олії та 8 $см^3$ бджолиного воску. Цибулю покришити і разом з олією та воском підсмажити, помішуючи протягом 30—40 хвилин. Віджати ложкою та злити рідину, дати прохолонути.

При болях у суглобах та попереку ретельно втирайте. За наявності розширених вен розтирання замінити легкими дотиками. Пов'язки з маззю використовують і при наривах. Якщо болить зуб, на ніч закладають тампон з маззю між яснами та щокою біля хворого зуба. При легкому втиранні в ділянці грудної клітки припиняються болі в серці. Багаторазове втирання мазі позбавляє від ревматизму.

Свіжий цибулевий сік у вигляді примочок добре допомагає при грибкових, гнійничкових захворюваннях шкіри, вуграх, бородавках, веснянках. Тертою цибулею покривають уражену шкіру: свербілячі висипи, опіки, обмороження, бешихові запалення, гнійничкові висипи, нариви, вогнища гніздової плішивості, поганозагоювані рани, бородавки. Такі пов'язки роблять двічі на день і тримають 10—15 хвилин.

Щойноприготовлений сік приймають по одній чайній ложці 4—6 разів на день за 15 хвилин до їди при гіпертонії, гастриті з низькою кислотністю шлункового соку, нирковокам'яній хворобі, геморої та закрепах. Свіжий сік по 1—2 краплі капають в око для лікування більма, а також для відновлення поганого зору (одна—дві процедури на місяць). Сік з медом допомагає від ангіни.

Парену, печену і сушену цибулю "Червоний Мисливець" приймають по 50—100 г один—два рази на день за 15 хвилин до їди. Курс лікування — два—три тижні.

Через десять днів курс повторюють при таких хворобах: ішемічна хвороба серця, порушення серцевого ритму, гіпертонічна хвороба, туберкульоз, панкреатит, гастрит, виразкова хвороба шлунка та дванадцятипалої кишки, цукровий діабет, коліт, радіаційні ураження, цинга, імпотенція, водянка, старечі закрепи, ураження шкіри — дерматити, невизрілі фурункули, рожисті запалення. Цибулі притаманна сечогінна дія, легка проносна властивість, вона попереджає закрепи, збільшує виділення травних соків, сприяє розчиненню піску та дрібних камінців при нирковокам'яній хворобі, знімає біль.

У ЦИБУЛИНАХ "ЧЕРВОНОГО МИСЛИВЦЯ" МИСТИТЬСЯ:

ФІТОНЦИДИ — леткі речовини, які мають властивість зменшувати згубну дію радіації на організм людини;

ВІТАМІН С (аскорбінова кислота). Відсутність у їжі призводить до захворювань цингою, недокрів'я, порушення діяльності серця, зниженню опірності організму до інфекцій;

ФОЛАЦИН необхідний для нормального кровотворення. Він відіграє важливу роль в обміні білків, має особливе значення для процесів росту й розвитку, позитивно впливає на жировий обмін у печінці, обмін холестерину і ряду вітамінів. При дефіциті фолієвої кислоти в організмі втрачається можливість утримувати **ВІТАМІН B_{12}**. При її нестачі відбувається запалення язика та слизової оболонки ротової порожнини, різко знижується кислотність шлункового соку, з'являється недокрів'я, створюються умови для розвитку хронічного гастриту та ентероколіту.

ВІТАМІН Н (БІОТИН). У ньому мають потребу люди з захворюваннями шлунково-кишкового тракту, шкіри, на атеросклероз, гіпертонічну хворобу, хронічний нефрит.

ЗАЛІЗО, ЦИНК ТА МІДЬ. Ці елементи підсилюють дію одне одного, підсилюючи захисні функції організму. Дефіцит цих елементів призводить до виникнення важких анемій та інших захворювань крові.

АЛЮМІНІЙ. Присутній майже в усіх органах і тканинах людини. Він бере участь у побудові епітеліальної та сполучної тканини, в процесі регенерації кісток, у фосфорному обміні, підвищує загальну кислотність та травну властивість шлункового соку, збільшує вміст соляної кислоти в шлунковому соку.

МАРГАНЕЦЬ. Йому належить важлива роль у підтримці життєдіяльності будь-якої живої клітини. Необхідний для нормального функціонування статевих залоз, опорно-рухового апарату. Його дефіцит негативно впливає на стабільність нервової системи.

СІРКА необхідна для стимуляції секреції харчотравних залоз, синтезу інсуліну у підшлунковій залозі, дефіцит якого відчувають хворі на цукровий діабет. Сірка допомагає організму вивільнятися від різних отруйних речовин, вона є паливом для енергетичного обміну у клітинах. Разом з йодом вона забезпечує нормальне дихання клітин, з чим пов'язаний гальмівний вплив цибулі на розвиток атеросклерозу.

СЕЛЕН одночасно з вітаміном Е стимулює створення антитіл і таким чином підвищує імунітет організму, швидке зростання та достигання еритроцитів та гальмує утворення злоякісних пухлин.

Ось скільки необхідних організму речовин містить цибулина "Червоного Мисливця". І всі ці ліки присутні в апетитному напівсолодкому мякуші цибулі, підкріплюючи та підсилюючи одне одного.

1000 насінин висилаю накладною платою за 15 грн. цілий рік.

Звертатися за адресою:
Володимир Миколайович Гончаров, вул. Дніпродзержинська, буд. 4, кв. 79, м. Донецьк, 83016. Тел. 8(0622) 63-84-83.

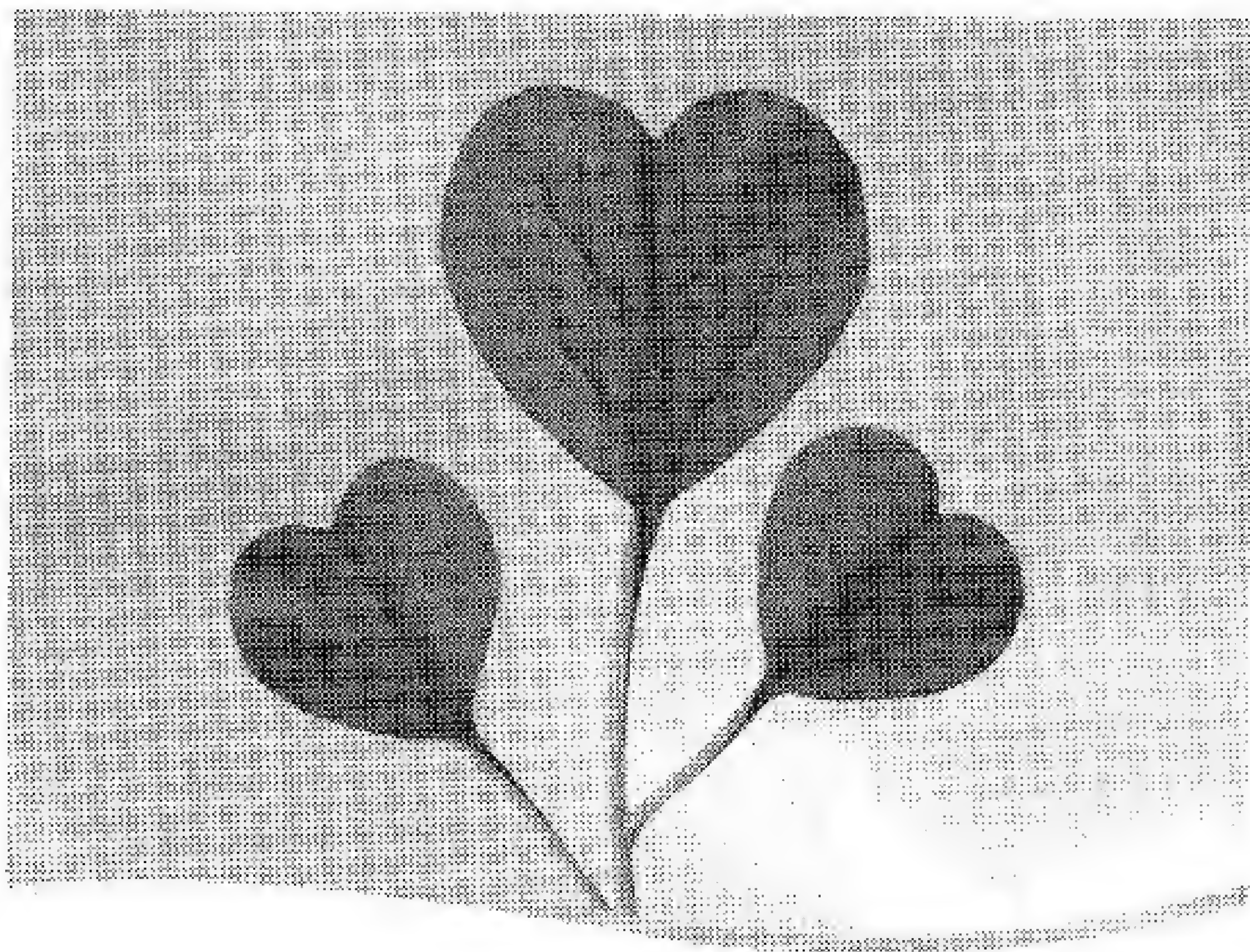

Високі врожаї, мінімум витрат, ніякої хімії -
це органічне землеробство

Сотні мільйонів років наша Земля живила величезні ліси, луки, степи. Ніхто ґрунт спеціально не орав і не удобрював, але його родючість була невичерпною. Більше 6000 років культурного землеробства родючість землі зберігалась. У XX столітті через неправильний обробіток родючість ґрунтів почала знижуватися. За останні десятиліття вчені усвідомили багато помилок.

Стало розвиватися органічне землеробство. Воно основане на розумінні того, як взаємодіють ґрунт, рослини, тварини і сили природи. Завдяки цьому отримуються високі врожаї при мінімальних затратах сил, часу й коштів, без добрив і отрутохімікатів. Суть у тому, щоб організувати господарство подібно до природних екосистем, у яких кожне створіння має своє призначення й живе у злагоді з іншими. Створюючи гармонійне господарство, хлібороб тільки спрямовує всі процеси, і ніколи не витрачає сили на марну боротьбу з природою. Недарма у стародавні часи професія хлібороба вважалася найшанованішим й високо кваліфікованою! А основні правила органічного землеробства прості.

Землю потрібно розпушувати на глибину 5—6 см, а не копати й орати.

Земля — це живий організм. На 1 сотці землі, не отруєної хімією, живе близько 200 кг бактерій і приблизно стільки ж черв'яків та іншої живності, які виробляють більше 500 кг біогумусу за рік! Саме ці "природні хлібороби" удобрюють землю і живлять рослини. Оранка придушує активність черв'яків і мікроорганізмів, порушує структуру ґрунту, знижує його родючість, ослаблює рослини. І тоді необхідні добрива, отрутохімікати. А скільки сил витрачається на це! Перекопуючи 6 соток, доводиться 200—300 тонн землі перевертати лопатою! За допомогою плоскоріза Фокіна ці ж 6 соток можна легко підготувати до сівби та садіння за півдня. Структура ґрунту при цьому не порушується, а розпушує, а удобрюють її "природні хлібороби" і справляються з цією роботою краще за будь-яку штучну технологію!

Землю потрібно мульчувати. Мульча — це все, чим вкритий ґрунт: сіно, солома, листя або просто підтяті плоскорізом бур'яни. В природі немає чорної землі, вона завжди прикрита листям або травою. Оголена, незахищена земля перегрівається на сонці й дуже швидко випаровує вологу, після дощів перетворюється в болото і перестає дихати, переохолоджується при заморозках, піддається ерозії. Мульча захищає землю, створює сприятливі умови для черв'яків і мікроорганізмів, згодом перетворюється в гумус.

Землю треба оживляти, підгодовуючи черв'яків та грунтові мікроорганізми.

Простіше за все для цього використовувати "зелене добриво", рослини-сидерати, які заміняють перегній, компост і мінеральні добрива. Неоціненну допомогу в підвищенні родючості ґрунту забезпечують препарати ефективних мікроорганізмів (ЕМ-препарати). Це корисні мікроби й гриби, які при внесенні в ґрунт активно розмножуються, утилізують органіку, переробляють її в форму, що легко доступна для рослин, пригнічують патогенні бактерії й гриби, фіксують мінеральні елементи. Тим самим досягається разючий ефект прискорення росту рослин, збільшення маси плодів, підвищення їх якості та подовження строків зберігання.

Є в органічному землеробстві і свої тонкощі: раціональне планування грядок, природні ефективні способи захисту рослин від хвороб і шкідників, сівозміна, сортооновлення, застосування місячного та зодіакального календаря і багато чого іншого. Все це можна вивчати поступово, вдосконалюючи свою майстерність землероба.

КАМІН ДЛЯ ВАШОЇ ОСЕЛІ

Закінчення. Початок у №7

Незважаючи на те, що камін — найстародавніший опалювальний прилад, з появою економнішого водяного та електричного опалення він на деякий час був забутий. Тільки фанати Німеччини, Фінляндії, Франції та Англії продовжували модернізацію існуючих і проектування нових камінів. З часом фанатам-теплотехнікам вдалося зробити камін конкурентоспроможним традиційному опаленню житла. Нові каміни мають високий ККД (до 75%), що прирівнюється до печі закритого типу, швидко провітрюють, просушують і обігрівають кімнату за невеликої витрати палива. Крім того, камін, на відміну від інших опалювальних приладів, не пересушує повітря і нормалізує його вологість за рахунок водяної пари, яка виділяється під час згоряння дров. Надлишки водяної пари вивітрюються разом з димом через димохід.

Таким чином, сучасний камін — це не тільки елемент комфорту, а й надійний обігрівач вашої оселі, який може конкурувати з іншими приладами опалення.

На жаль, поки що промисловість України не випускає конкурентоспроможних камінів з ККД до 75 %. Тому вакуум, що утворився на ринку, заповнюють каміни зарубіжних країн. У зв'язку з цим ціна на каміни надмірно висока і нерідко прирівнюється до вартості легкового автомобіля.

Як вибрати камін для своєї оселі? Насамперед, потрібно визначитися, з якою метою ви збираєтесь його використовувати: тільки для відпочинку й емоційної розрядки чи і для опалення кімнати. Якщо камін використовуватиметься для опалення, то його вибирають за потужністю залежно від площі (кубатури) кімнати. Потужність паливника (в кВт) вказана в його характеристиці, яка надається фірмою-виробником. 1 кВт забезпечує опалення 10 м^2, якщо висота стелі 2,5—2,7 м.

Відомі європейські фірми постачають на ринок України все необхідне для камінів: паливники, обробні матеріали і деталі димоходу, різні портали із цінного каменю та оздоблювальні деталі, маленькі ручні міхи для роздування вогню, решітки, щипці, кочерги, совки для попелу, великі камінні сірники та ін.

Компанії різних держав мають свої вікові традиції, що суттєво відрізняє їх одна від одної.

Дров'яні каміни Англії переважно відкритого типу. Вони виготовляються у старовинному класичному стилі за традиційною технологією. Оздоблення каміна практично не має собі рівних. Це своєрідний витвір мистецтва. Чавунний паливник неглибокий. Портал каміна вгорі має полицю. Замість захисного кварцевого скла встановлюється металева декоративна ширма або захисний екран художньої роботи. У сирому кліматі Англії відкритий вогонь забезпечує швидке просушування приміщення. Підлогу перед каміном викладають вогнетривким кахлем для захисту від гарячих вуглин, що вискакують з вогню. Англійські каміни переважно мають ККД до 20%, що недостатньо для опалення в кліматичних умовах України. Разом з тим, на любителів мистецтва його оформлення камін може справити неабияке враження. Він не тільки може задовольнити вишуканий художній смак, а й є екологічно безпечним.

Франція вважається першим виробником камінів у Європі. Тут виготовляють як базові, так і модифіковані каміни залежно від інтер'єру житла. Фірми пропонують замовникам широкий вибір оздоблювальних матеріалів та дизайну деталей каміна.

Більшість камінів закритого типу з двома дверцятами із жаростійкого кварцевого скла. Потужність паливника 5—20 кВт. Традиційне оздоблення каміна із каменю.

Останнім часом у Франції виготовляють газові каміни, у яких горять "вічні" декоративні дрова.

Фінські каміни закритого типу вирізняються модульністю і простотою складання. Головне їх призначення — опалення житла. Вони екологічні й економні, віддають у приміщення 75% тепла. Більшість фінських камінів невеликі за розмірами з потужністю від 2 до 15 кВт. Деякі каміни пристосовані для випічки, як у духовці. Чавунний паливник з прозорими жаростійкими скляними дверцятами випромінює тепло у приміщення. Каміни обладнані нішами для сушіння дров. Складання і монтаж більшості фінських камінів настільки прості, що під силу будь-кому, хто вміє працювати своїми руками.

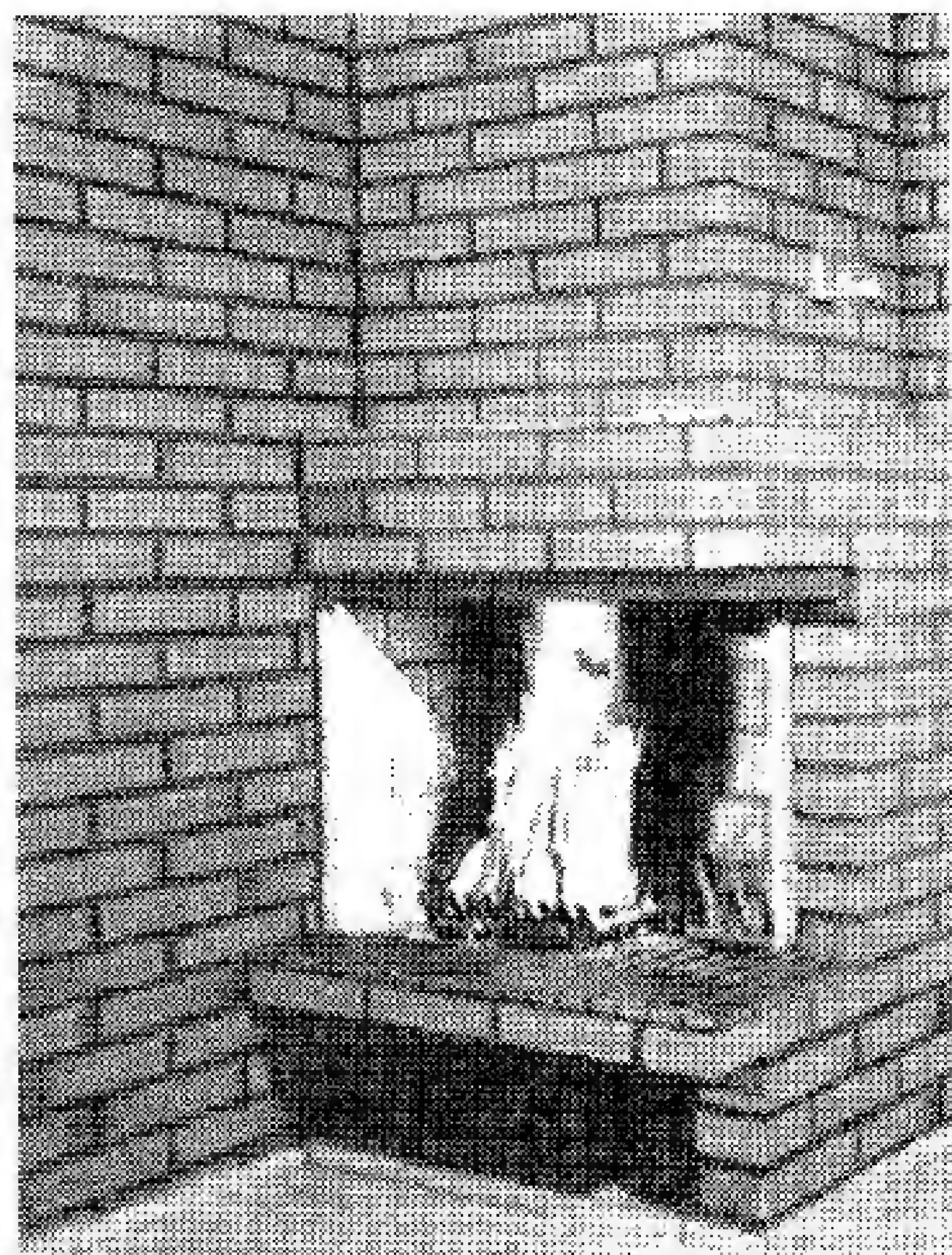

Особливою популярністю в Україні користуються німецькі каміни. Незважаючи на те, що на ринок України надходять каміни із 18 країн світу, німецькі вирізняються практичністю. Вони прості, добротні, надійні, ошатні й економні, з добре продуманою конструкцією паливника і димоходу. Більшість камінів має строгу форму, приземисті, розраховані на низьку стелю — 2,5—2,7 м. Чавунний паливник має двогранні панорамні дверцята із жаростійкого кварцевого скла.

Тому не випадково на ринку камінів дуже великим попитом користуються класичні каміни німецьких фірм. Вони приваблюють людей удалим поєднанням краси, елегантності, простоти конструкції і практичності в експлуатації. Ці каміни займають мало місця в кімнаті, мають велику

тепловіддачу. Ємність паливника забезпечує доволі тривале горіння однієї порції дров. Висунута вперед ніша для дров, яка розміщена під паливником, добре забезпечує протипожежну безпеку, що дає змогу обійтися без захисного протипожежного майданчика на підлозі навколо каміна. Його роль виконує стеля ніші для дров, яка покривається вогнетривким матеріалом. Незважаючи на простоту конструкції каміна, його зовнішнє інтер'єрне обрамлення спроможне конкурувати з англійським стилем.

Комплектація конструкції (деталей) каміна дає змогу за короткий час виконати його монтаж за доданою інструкцією та відеокасетою без допомоги спеціалістів, що, в свою чергу, дозволяє заощадити чималі кошти із сімейного бюджету.

КОРИСНІ ПОРАДИ

Вибираючи місце для каміна, слід враховувати, що оптимальним буде його розташування біля внутрішніх стін. Перед тим, як установлювати камін, зверніть увагу на стіни. Якщо на ній наявні композиційні панелі з полістирену чи поліуретану та їм подібних матеріалів, необхідно його зняти до цегли чи бетону. Це ж саме роблять і на стелі.

У зв'язку з великою масою каміна і значною тепловіддачею підлога має бути товстою і фіксованою. Краще за все установлювати камін на плитку з бетонною основою. Якщо бетонна основа відсутня, потрібно зробити бетонну армовану опалубку завтовшки 10—12 см. Встановлювати камін на дерев'яну підлогу чи дерево незалежно від його міцності неприпустимо.

Якщо камін встановлюється на бетонне перекриття підвального приміщення чи поверху будівлі, слід враховувати його масу і міцність залізобетонної панелі та стін. Відстань до займистих чи важкозаймистих предметів повинна бути не менше 1,5 м. Близько до димоходу не повинно бути газових труб, електропроводки, електроприладів і т.п.

Димові канали викладають суцільною червоною цеглою високої якості, без тріщин, марки не нижче М100. Використовувати порожнисту цеглу заборонено.

Товщина швів кладки повинна бути до 8 мм (частково допускається до 10 мм). Порожні та нещільні шви неприпустимі. Внутрішня поверхня каналу димоходу має бути гладенькою. Для мурування стінових каналів застосовують вапняний або вапняно-цементний розчин. Для мурування димових каналів вище горищного перекриття застосовують вапняно-цементний розчин, а для кладки вище покрівлі — цементний.

Внутрішній діаметр сталевого димоходу у вигляді труби повинен бути не менше 200 мм. Найкраща і найбільш популярна форма димоходу кругла, трохи гірша квадратна і найневдаліша прямокутна. Співвідношення прохідного перерізу димоходу і розмірів вхідного отвору паливника (висота, ширина) становить 1 : 10.

Трубні металеві димоходи з'єднуються з паливником за допомогою спеціальних труб-перехідників із нержавіючої сталі. Місця з'єднання обробляють спеціальними жаростійкими герметиками і мастикою.

Висоту димових труб від колосників до гирла роблять не менше 5 м.

Димові канали роблять суворо вертикально, без виступів, можливий нахил по вертикалі не більше 30° і відхилення по горизонталі не більше 1 м.

Верхівку димоходу захищають від атмосферних опадів металевим ковпаком, і вона повинна знаходитись вище верхніх отворів вентиляційних каналів.

Вільний простір між димовою трубою і покрівлею перекривають фартухом із металевої покрівельної сталі і підводять його під видру.

Найкраще з точки зору експлуатації, протипожежної безпеки та тепловіддачі зарекомендували себе каміни закритого типу з чавунним паливником, а найдовговічнішими — з суцільнолитим чавунним паливником, який не має зварочних швів.

Якщо монтаж каміна та димових каналів виконує фірма, то вона повинна мати спеціальну пожежну ліцензію.

Технічний стан конструкції каміна і димових каналів перевіряється не рідше одного разу на рік. Очищають димові канали від сажі перед початком кожного опалювального сезону і в процесі опалювального сезону не рідше одного разу у два місяці. Якщо роботи виконує фірма, вона повинна мати ліцензію, як і для монтажу пічного опалення.

Для пожежної безпеки забороняється використовувати чавунний паливник як окремий опалювальний прилад без "одягу" (без облицювання кожуха із незаймистих матеріалів).

Під час монтажу каміна слід суворо дотримуватися всіх рекомендацій та інструкцій фірми-виробника каміна.

Каміну потрібне паливо. Як паливо можна використовувати спеціально виготовлені брикети бурого вугілля і дрова. Кращі ж сухі дрова твердих порід деревини (дуб, граб, біла акація, клен і т.п.), які забезпечують рівне спокійне полум'я з великою тепловіддачею і мінімальним виділенням сажі.

Так, горіння берези дає багато сажі, а вільха та осика, навпаки, можуть випалювати сажу з димоходу, що значною мірою може зменшити витрати на її очищення. Сирі дрова знижують тепловідда-

чу, димлять, забруднюють скло дверцят паливника та канали димоходу. Для покращення аромату в приміщенні використовують дрова із вишні, горіха, яблуні, груші, абрикоса та ялівцю. Краще полум'я та добру тепловіддачу дають поліна із пнів і коренів. Товщина полін має бути 6—10 см. Укладають дрова у паливнику із зазорами до 1 см. Висота кладки 25—30 см (не більше 2/3 об'єму паливника). Щоб легше розпалити камін, на колосникову решітку треба покласти папір, а потім тріски та дрібні дрова. Після цього слід підпалити папір і зачинити дверцята паливника, відкривши піддувало. Якщо виникнуть труднощі під час розпалювання каміна, можна на деякий час відкрити

дверцята паливника. У сучасних камінах з великим ККД однієї порції дров вистачає на 4—10 годин (залежно від якості дров). Не варто перевантажувати паливник з метою збільшення тривалості горіння. Подібна практика призводить до негативних наслідків.

Нерідко, аби досягти більшої тривалості горіння, завантажують паливник невеликою кількістю дров великого діаметра. Тривалість горіння каміна справді збільшується, але це призводить до передчасного забруднення паливника, скла та димоходу.

Забороняється спалювати побутові відходи (вироби із пластмас, пластика і т.п.), які під час горіння погіршують екологію повітря в приміщенні і призводять до передчасного забруднення димоходу.

Заготовлені для каміна дрова бажано заносити в дім завчасно, закладати їх у нішу каміна. Ніші для зберігання дров проектують під каміном або поряд з ним.

З метою пожежної безпеки, особливо коли камін залишається на деякий час без нагляду, дверцята паливника під час горіння слід тримати зачиненими. Не рекомендується різко відчиняти дверцята, бо це може призвести до виникнення зворотної тяги і викиду диму в приміщення. До цього може призвести і різке відкривання вхідних дверей у момент розпалювання каміна, якщо паливник та димохідний канал ще не прогрілись, а також коли димохідний канал відсирів, якщо камін довго не використовували.

Тягу в каміні регулюють відкриттям дверцят піддувала та заслінки димоходу. Забороняється повністю перекривати заслінку димоходу до повного завершення горіння і тління палива.

Домохід повинен забезпечувати тягу від 10 до 15 Па, тобто від 1,0 до 1,5 мм вод. ст. Якщо під час горіння каміна ви помітили погіршення тяги і камін раптом почав диміти — це ознака, що канал димоходу забруднений сажею. Слід викликати сажотруса чи самому очистити димохід від сажі.

Якщо в конструкції каміна передбачена ніша для зберігання дров і через неї здійснюється надходження повітря в паливник (без піддувала), не забивайте нішу дровами до верху. Так ви уникнете проблем із зменшенням тяги.

На роботу каміна впливають і погодні умови. Тяга в димовому каналі зменшується під час туману і, навпаки, збільшується при поривчастому вітрі.

Під час експлуатації каміна з піддувалом необхідно постійно стежити за тим, щоб зольний короб не був перевантажений, оскільки це призводить до погіршення тяги та горіння і порушення пожежної безпеки. У міру наповнення зольного короба попелом його слід очищати. Разом з тим, наявність у зольному коробі невеликої кількості попелу та непрогорілих вуглин на решітці колосників захищає від ушкодження цих елементів паливника, полегшує розпалювання каміна та дає змогу уникнути бурих плям на склі дверцят паливника.

Усі маніпуляції з каміном у процесі горіння виконують за допомогою спеціальних ключів і захисних рукавичок, які постійно зберігаються поряд з каміном у ніші для дров чи в спеціально передбаченому місці.

У процесі експлуатації каміна скло дверцят з часом закопчується. Холодне скло паливника очищають розчином каустичної соди або іншим засобом для очищення поверхні зі склокераміки. Слід пам'ятати, що скло каміна вогнетривке, але боїться механічних ударів.

У холодну й вологу пору року, якщо камін довго не експлуатувався, через вогкість димового каналу можуть виникнути проблеми з розпалюванням. Крім того, з'являється неприємний запах вологої сажової мастики, який поширюється під час її висихання. Цього не варто боятися. З поступовим прогріванням димового каналу тяга відновиться, а неприємний запах зникне.

Під час експлуатації каміна забороняється:

- самостійно вносити зміни в конструкцію каміна та використовувати його елементи не за призначенням;
- розпалювати камін легкозаймистими та горючими рідинами;
- заливати вогонь водою;
- очищати зольний короб, коли дрова в каміні горять;
- експлуатувати несправний паливник (зокрема з розбитим чи тріснутим склом);
- сушити будь-які речі на каміні;
- розташовувати меблі та інші займисті матеріали на відстані менше 1,5 м від каміна;
- залишати дітей без нагляду біля робочого та не охололого каміна.

В.В. Тарасюк

Біодинамічний

ЦЕЙ СВІТЛИЙ ВЕРЕСЕНЬ

Початок вересня дуже люблять в Україні. В усіх зонах республіки достигають осінні яблука й груші, починає випадати з гнізда-оболонки фундук. У вересні збирають виноград. На городах закінчують вибирати огірки, на баштані продовжують збирати дині і ранні кавуни. До речі, визначити стиглість кавуна доволі важко, оскільки ріст плодів припиняється до настання фізіологічної стиглості. Єдиними ознаками є тріск під час стискування кавуна руками, глухий звук при простукуванні і підсихання плодоніжки разом з вусиком. До речі, у сухому провітрюваному й прохолодному місці кавун може зберігатися до трьох місяців.

У вересні продовжують збирати помідори, перець і баклажани. Цибулю для зимового зберігання вибирають з ґрунту, коли приблизно у третини рослин виляже листя. Велику моркву і буряки виривають так, щоб інші рослини у рядку мали більше простору для росту. Середньостиглі сорти капусти вже дозріли, у вересні її треба зняти з грядки (краще з коренем) і підвісити у сухому прохолодному погребі — довше збережеться. У першій половині місяця слід прищипнути, тобто видалити верхівку, у брюссельської капусти. Саме в цей період у неї формуються головки. Після прищипування вони швидше й рівномірніше розвиватимуться.

Збирають середньоранні сорти цвітної капусти, спаржевий салат і ромен.

У 2005 р. на початку вересня аж до 18 числа Місяць збільшується, а з 18 зменшується. Ось чому, розпочинаючи роботи в саду і на городі, зважте на ці фази нічного небесного світила. Фахівці біодинамічного календаря рекомендують: фрукти для тривалого зберігання слід збирати в період убуваючого Місяця. Усі фрукти, які ви бажаєте подати до обіднього столу чи переробити, скажімо, на соки, краще зірвати в період зростання Місяця, коли під його впливом активність біополя рослини спрямована на підне-

ВЕРЕСЕНЬ			
1	Чт.	♌	АГ
2	Пт.	♌	
3	Сб.	♍	●
4	Нд.	♍	
5	Пн.	♍	
6	Вт.	♎	☋
7	Ср.	♎	
8	Чт.	♏	
9	Пт.	♏	
10	Сб.	♏	
11	Нд.	♐	☽
12	Пн.	♐	◡
13	Вт.	♑	
14	Ср.	♑	
15	Чт.	♒	
16	Пт.	♒	ПГ
17	Сб.	♓	
18	Нд.	♓	○
19	Пн.	♈	☊
20	Вт.	♈	
21	Ср.	♉	
22	Чт.	♉	
23	Пт.	♊	
24	Сб.	♊	
25	Нд.	♊	⌒ ☾
26	Пн.	♋	
27	Вт.	♋	
28	Ср.	♌	АГ
29	Чт.	♌	
30	Пт.	♌	

Символи і скорочення

○ Повний Місяць

● Новий Місяць

☽ Місяць зростає

☾ Місяць убуває

⌒ Найвища точка під час піднімання Місяця — сприятливий час для висівання насіння й висаджування рослин

◡ Найнижча точка під час опускання Місяця — несприятливий період для висівання насіння й висаджування рослин

☋ Перетинання екліптики під час піднімання Місяця — негативний вплив

☊ Перетинання екліптики під час опускання Місяця — негативний вплив

ПГ (перигей) — близькість до Землі — негативний вплив

АГ (апогей) — віддаленість від Землі — нейтральний період

♈	Овен	♎	Терези
♉	Телець	♏	Скорпіон
♊	Близнюки	♐	Стрілець
♋	Рак	♑	Козеріг
♌	Лев	♒	Водолій
♍	Діва	♓	Риби

КУЛЬТУРИ	СПРИЯТЛИВІ ДНІ
ПЛОДОВІ Фруктові дерева, Ягідні кущі, Бобові, Кукурудза, Помідори, Баштанні та інші рослини з плодами над поверхнею землі	1, 2, 11, 20, 28–30
КОРЕНЕПЛІДНІ Буряки, Картопля, Морква, Редька та інші рослини з плодами в землі	4, 5, 13, 14, 21, 22
КВІТКОВІ Соняшник та інші рослини, у яких плід розвивається в межах квітки	7, 23–25
ЛИСТЯНІ Салати, Капуста, Шпинат, Петрушка та інші рослини, з яких використовується в їжу листя	8–10, 17, 18, 26, 27
МАЛОСПРИЯТЛИВІ ДНІ	3, 6, 12, 15, 16, 19

сення життєвих її соків знизу вгору, від центру до периферії і викликає найінтенсивніший ріст надземної частини, насамперед плодів.

У період же убуваючого Місяця циркуляція активних сил рослини спрямована згори донизу. Яблука і груші, які збираєтесь покласти на тривале зберігання, найкраще зібрати в останні дні вересня і в перший тиждень жовтня. У цей період убуваючого Місяця плоди рослин, що знаходяться під землею, інтенсивно завершують ріст, накопичуючи сили до свого тривалого зимового сну. Ось чому моркву, буряки, пізні сорти картоплі, топінамбур і інші коренеплоди краще зібрати, просушити й покласти на зберігання в період убуваючого Місяця.

Хоч у вересні в основному збирають урожай, але це і час початку сівби та підготовки до осіннього садіння рослин.

Зокрема, сіють шпинат, призначений для перезимівлі. До речі, у рослин, які висівають у цей час, до настання холодів мають з'явитися 3—4 листки, наступної весни вже в квітні вони дадуть перший урожай.

Підготовлену в серпні розсаду головчастого салату висаджують на постійне місце у парник, а на півдні — у відкритий грунт. Вільні парники можна використати для вирощування пізньої редиски.

Вересень — крайній строк для пересаджування дворічних рослин, бо вони ще мають укоренитися до настання морозів.

Висаджуючи восени цибулинні рослини, не забудьте за два тижні до того перекопати і добре розпушити грунт.

У вересні в усіх плодових відбувається другий ріст коренів, отже, їх необхідно підживити калійними, фосфорними і органічними добривами. Якщо у серпні було мало опадів, необхідно провести 1—3 поливи.

Тим, хто планує восени висадити плодові дерева, потрібно спланувати ділянку, викопати і заправити добривами ями (за 2—3 тижні до садіння), подбати про воду для поливу, інвентар, мульчу, кілочки.

У міру появи шкідників їх необхідно знищувати у міжряддях та в рядах.

З високоврожайних сортових кущів смородини чорної та агрусу зрізують пагони на живці (з 2—4-річних гілок) і не пізніше початку жовтня висаджують у добре підготовлений грунт. Заготовлені восени живці можна висадити рано навесні.

ВИДАЛЕННЯ ПЛЯМ З ТКАНИН

❖ Плями від гуаші й акварельних фарб добре змиваються холодною водою.

❖ Щоб видалити плями від білого або червоного вина, тканину треба натягнути над яким-небудь глибоким посудом і поливати окропом.

Якщо на білу скатертину пролили червоне вино — відразу ж посипте пляму сіллю. Забруднену сіль зніміть і посипте ще раз, потім скатертину треба випрати в гарячій воді.

❖ Плями від воску видаляють, пропрасувавши їх гарячою праскою через промокальний чи пергаментний папір. Папір варто змінювати в міру засалювання до повного видалення воску. Потім тканину випрати у холодній воді.

❖ Плями від губної помади можна відчистити спиртом, а від лаку для нігтів – дуже обережно ацетоном.

❖ Якщо до меблевої оббивки чи одягу прилипла жувальна гумка, прикладіть до забрудненого місця шматочок льоду і потримаєте його кілька хвилин.

❖ Для видалення плям жиру зі світлих тканин можна використовувати порошок крейди чи тальк. Для цього тканину посипте порошком з обох боків, накрийте чистим білим папером і притисніть важким предметом. Наступного дня ретельно вибийте і почистіть річ.

❖ Жирні плями з бавовняної тканини видаляють нашатирним спиртом, а потім прасують через промокальний папір.

Підготував ***С. Демченко***

Колодязь, колодязь, дай води напитися!

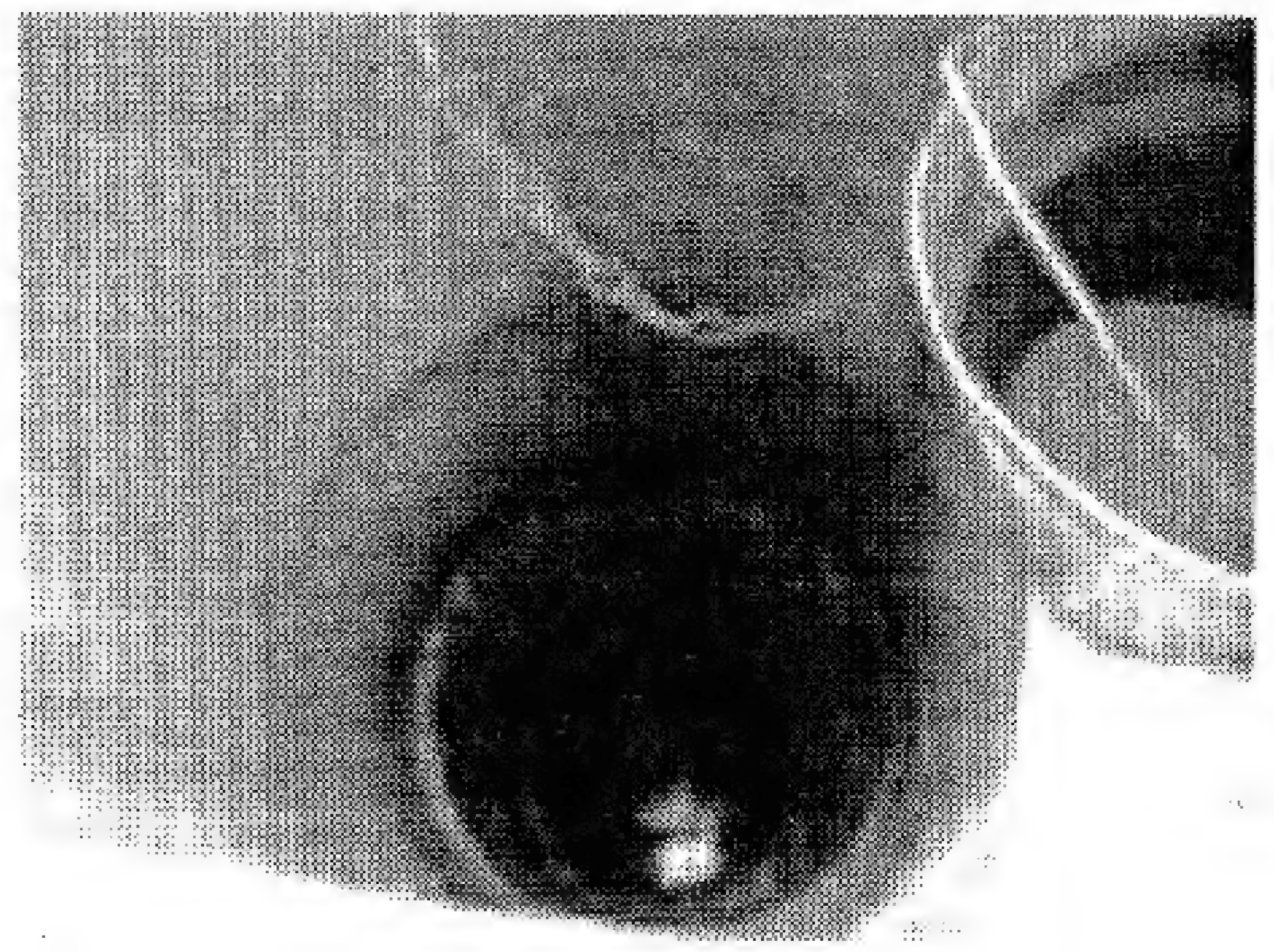

(Продовження. Початок у №№ 2, 5, 7 за 2005 р.)

У міських квартирах люди давно звикли до того, що варто повернути кран на кухні або у ванній кімнаті, і з нього відразу ж побіжить вода. Але селяни знають, що немає нічого кращого за чисту прозору воду, яку тільки-но дістали з колодязя. Мабуть, тому нині, навіть якщо садиба або дачний будинок забезпечені водопроводом, їхні господарі все одно будують колодязі або продовжують користуватися тими, які вже побудовані на ділянках 10—20 років тому.

Нагадаємо, що всі колодязі поділяються на трубчасті, ключові й шахтні. Основу трубчастого колодязя становить свердловина діаметром 30—50 см, ключового — висхідний або низхідний ключ, шахтного — квадратна або кругла шахта перетином 1х1 м або 1,5х1,5 м.

Вибір типу колодязя залежить, з одного боку, від глибини залягання підґрунтових вод, а з іншого боку — від виду шару ґрунту, що лежить вище. Якщо підґрунтові води залягають глибоко, то під час будівництва перевагу віддають трубчастому колодязеві, а якщо неглибоко — шахтному. Але якщо грунт твердий, навіть коли водоносний шар розміщений на глибині, скажімо, 20 м, — будують шахтний колодязь.

От чому фахівці завжди радять, перш ніж розпочати будівництво колодязя, чітко визначити глибину залягання водоносного шару та характер ґрунту в даній місцевості. У зв'язку з цим зупинимося докладніше на видах ґрунтів, що допоможе правильно вибрати той або інший тип колодязя.

ВИДИ ҐРУНТІВ

М'які ґрунти — містять слабозв'язані між собою частки землистих порід (глинистих або піщано-глинистих).

Слабкі ґрунти — складаються зі слабозв'язаних між собою часток пористих порід. Це — гіпс, глинисті сланці тощо.

Середні ґрунти — складаються зі зв'язаних між собою часток порід середньої твердості. До таких належать щільні вапняки, щільні сланці, піщаники, вапнистий шпат.

Міцні ґрунти — містять частки порід великої твердості, що зв'язані між собою. Це — щільні вапняки, кварцеві породи, польові шпати тощо.

Сипкі ґрунти — складаються зі слабозчеплених між собою часток різного розміру. До таких належать пісок, гравій, щебінь, галька.

Пливуни — містять дрібні глинисті або піщані частки, розбавлені водою. Ступінь пливучості такого ґрунту визначається кількістю води в ньому.

Слід зазначити, що розроблення ґрунтів різної структури істотно відрізняється. Так, середні й міцні ґрунти розробляти важко, проте вони не обсипаються і практично не потребують додаткового укріплення.

Щодо сипких, м'яких і слабких ґрунтів та пливунів, то розробляти їх, звичайно ж, набагато легше. Але ці ґрунти під час будівництва колодязя потребують постійного зміцнення стінок шахти дерев'яними щитами з розпірками.

ЯК "НАЩУПАТИ" ҐРУНТ

Щоб правильно визначити склад і структуру ґрунту даної місцевості, необхідно його дослідити. Для цього, розробляючи ґрунт, використовують найпростіші ручні інструменти, що знайдуться в кожному господарстві — ломи, кирки тощо, а також механічні інструменти. Точніше визначити склад і якість ґрунту допоможе спеціальний інструмент, який називається щуп (див. рис.). Він являє собою сталевий штир у вигляді конуса. Виготовляється щуп зі штабової (смугової) сталі завтовшки 2—2,5 см і завдовжки 2,5—3 м.

Існує кілька варіантів щупів — вони бувають з отворами або зубцями. Отвори роблять діаметром 2—2,5 см, а зубці розташовують на відстані близько 10 см один від одного.

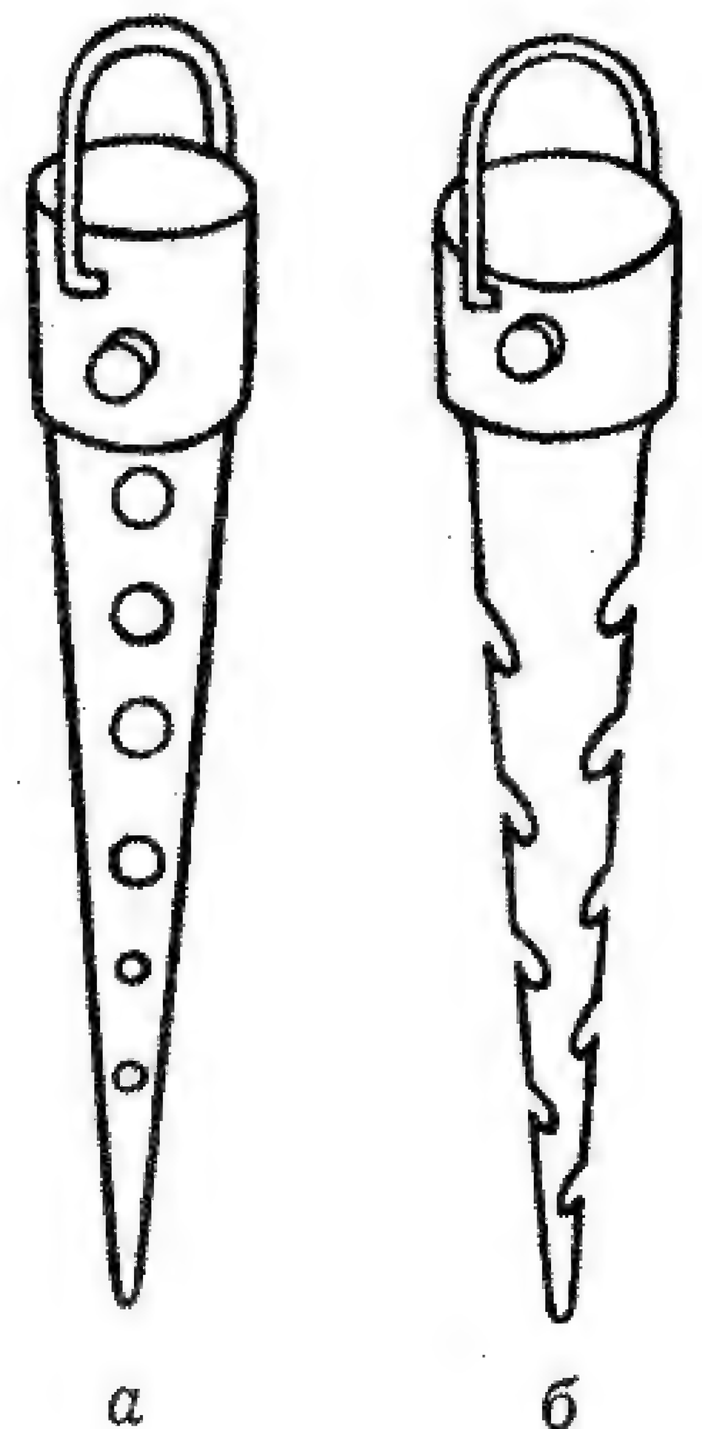

Варіанти щупів — інструментів для визначення складу та якості ґрунту:
а — з отворами; б — із зубцями.

Користуватися щупом просто. Його встромляють у землю, а потім повільно виймають, обертаючи за допомогою жердини, встромленої у вушко щупа, і, таким чином, здійснюючи забір ґрунту.

ШАХТНІ КОЛОДЯЗІ

У журналі "ДСГ" № 7 за 2005 р. ми вже розповідали про плюси та мінуси дерев'яних і цегляних шахтних колодязів, а також про колодязі з бетонних кілець, спорудження яких є, напевно, найпростішим і швидким. Однак колодязі з бетонних кілець мають і два доволі суттєві недоліки, обумовлені тим, що між кільцями немає твердого механічного зв'язку.

Недолік 1. При будівництві колодязів з бетонних кілець практично неможливо досягти герметичності верхньої частини колодязя. Справа в тому, що в зимовий період два верхніх кільця колодязя витримують на собі вплив тих же сил, що і фундаменти заміських будинків. Підйом кілець призводить до розкриття швів між ними і потрапляння в ці щілини ґрунту й дрібних камінців. Як наслідок — кільця не можуть "повернутися" на свої старі місця, і колодязь залишається негерметичним. До щілин, що утворилися, потрапляє вода з верхніх шарів і ґрунт, значно погіршуючи якість води. Ознакою такого підйому кілець є ґрунт навколо колодязя, що сильно осів (особливо це помітно навесні). Таке осідання зумовлене двома причинами: ущільнення ґрунту після його викопування, а також тим, що частина ґрунту потрапила через щілини всередину колодязя.

Недолік 2. Зрушення найнижчих кілець щодо вертикальної осі колодязя — найважливіший фактор. Такий зсув може відбуватися в будь-якому напрямку. Його причина — переміщення шарів ґрунту, що розміщені над водоносними, оскільки вони мають м'яку "розріджену" структуру. Таке зрушення призводить до втрати герметичності колодязя в його нижній частині і потрапляння до нього води з верхніх водоносних шарів. У хитких і динамічних водоносних шарах нерідкі й такі явища, коли нижні кільця просто "пливуть" у невідомому напрямку. І щось зробити з такими нижніми кільцями, що "попливли", практично неможливо.

ДОПОМАГАЄ "ЗАМОК"

Слід зазначити, що трохи більшу стійкість мають шахтні колодязі з бетонних кілець із "замками". Хоча такий "замок" і не рятує від сезонного піднімання ґрунтом бетонних кілець у верхній зоні шахти, але при наступному їхньому опусканні на місце, вони займають своє первісне положення набагато точніше. Зате такий "замок" значною мірою перешкоджає горизонтальному зсуву кілець у нижній частині шахти. Щоправда, до певної межі — сили, які створюються зрушенням ґрунту, що прилягає до водоносного шару, можуть виявитися настільки значними, що "замок" просто виламується, і кільце "пливе" так само, як і звичайне.

БЕТОННІ ПЛАСТИНИ

Окрім кілець, під час спорудження колодязів можна використовувати бетонні пластини як промислового виготовлення, так і виготовлені в домашніх умовах. Пластини роблять за формою дерев'яних брусків (пластин) з арматурою. Кінці їх, як і деталі брущатих або рублених, пластинчастих зрубів формують "у лапу".

Технологія виготовлення й укладання бетонних пластин мало відрізняється від технології виготовлення й укладання бетонних кілець. Недоліки такий колодязь матиме практично такі ж, що і колодязь з бетонних кілець.

КОЛОДЯЗІ З МОНОЛІТНОГО БЕТОНУ

Набагато менше недоліків мають колодязі з монолітного бетону. За умови правильного їх зведення вони зберігають міцність протягом десятиліть. При цьому суцільна бетонна стінка чудово захищає воду в колодязі від проникнення верхніх ґрунтових вод і часточок ґрунту. Спорудження такого колодязя починається з риття шахти, ширина якої, зазвичай, становить 1—1,2 м.

СПОСОБИ БЕТОНУВАННЯ

При будівництві глибокого колодязя в літературі пропонується два способи бетонування.

Спосіб 1 полягає в бетонуванні стінки шахти частинами, опускним методом. Викопавши шахту на визначену глибину (2—3 м), у її нижній частині встановлюють дерев'яне укріплення — кільця з дубових дошок тощо. Потім покривають бетоном стінки шахти і чекають, доки він затвердне. Далі продовжують копати ще на 2—3 м і бетонують наступну ділянку. Таким методом бетонують неглибокі колодязі: повністю за один раз, починаючи вкладати бетон знизу догори, поступово пересуваючи опалубку.

Спосіб 2 полягає в тому, що бетонне кільце постійно нарощується у верхній (надземній) зоні. Нижня крайка відлитого бетонного кільця поступово опускатиметься разом з поглибленням колодязя. Недоліком такого способу є тривале застигання бетону, що нерідко затримує процес будівництва. Крім того, щоб відливати кільця, потрібні спеціальні, причому розбірні форми.

Значно простіше відливати шахту колодязя не круглої, а квадратної форми. Для виготовлення такого монолітного бетонного колодязя (100х100 см) необхідно виготовити зовнішню та внутрішню опалубки, але звичайної прямокутної форми та конструкції. Висота стінок опалубки має бути 50—60 см. Окрім того, колодязь прямокутної форми легше й простіше армувати. Для цього звичайно використовують чотири вертикальних прутики діаметром 8—12 мм та горизонтальні (кількість залежить від глибини) 6—10 мм із кроком укладання 10—15 см. Зруб на такому колодязі можна зробити стандартним, тобто звичним для очей "будиночком", або ж нестандартним, зручно розмістивши всередині нього насос, шланги, відра та інше необхідне обладнання.

Якщо пропускна здатність водоносних шарів у нижній частині стінок колодязя слабка, роблять отвори для припливу води. Вони можуть бути квадратними, прямокутними (розташованими горизонтально або під кутом), V-подібними. Щоб запобігти проникненню до колодязя часточок ґрунту, в них установлюють фільтри: із зовнішнього боку їх засипають піском, а з внутрішнього — щебенем.

На стінках бетонних колодязів швидко утворюється слиз, що псує воду і надає їй неприємного смаку, тому бетонні колодязі, як і цегляні, потрібно регулярно чистити.

Воду у побудованому колодязі необхідно продезінфікувати. Для цього використовують 3%-ний роз-

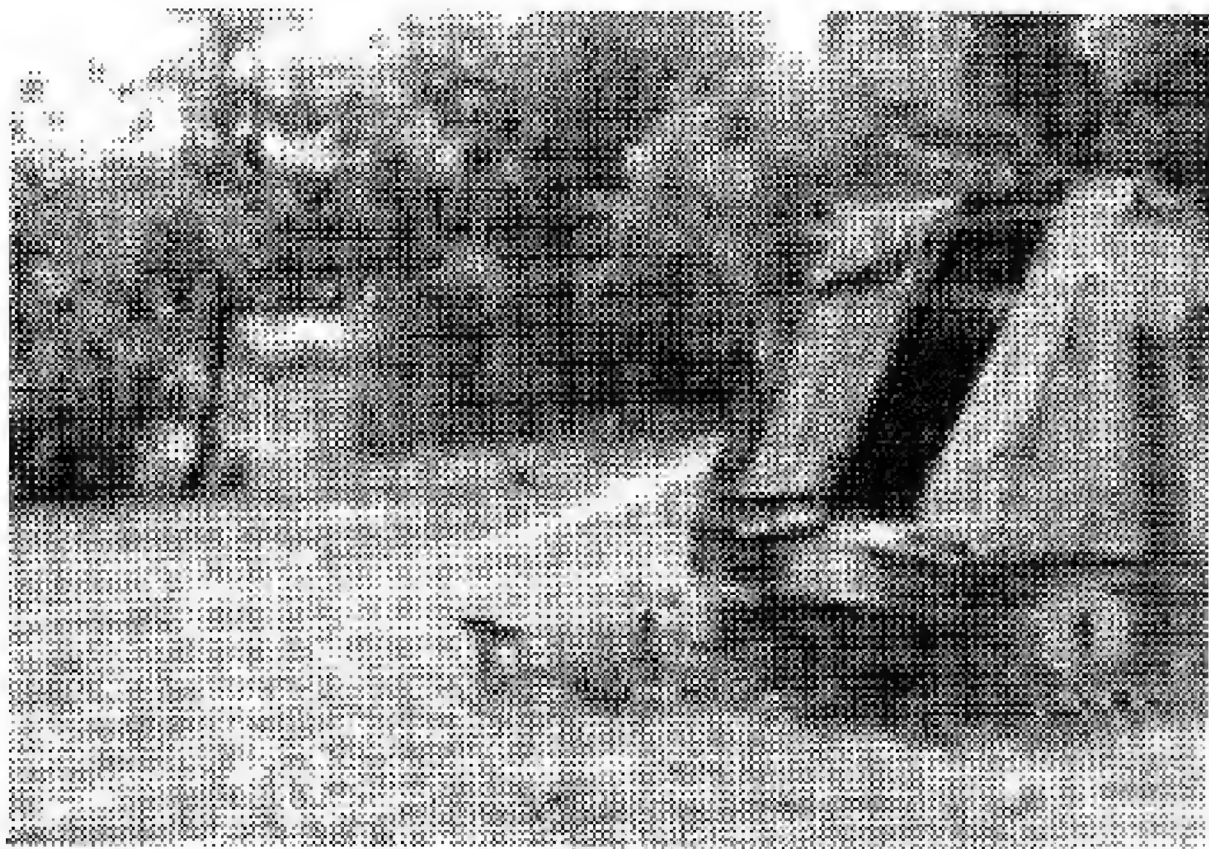

чин хлорного вапна. Для його приготування 300 г вапна розводять у невеликій кількості води до кашоподібного стану. Потім масу розмішують у 10 л води.

Цієї кількості розчину достатньо для дезінфекції 1 кубічного метра води. Виконавши розрахунки, приготуйте потрібну кількість розчину і залийте його в колодязь. Стінки колодязного зрубу, що розташовані над водою, також обробляють розчином вапна, а потім закривають кришкою на добу. Після чого воду з колодязя викачують.

Якщо після цієї процедури вона все одно має запах хлору, операцію з викачування води повторюють ще раз.

НАСАМКІНЕЦЬ — КІЛЬКА ПОРАД

Порада 1. Залежно від пори року рівень води у водоносних шарах буває різним. Ранньої осені він найнижчий, тому копати колодязі найкраще саме в цей період.

Порада 2. Якщо ви домовляєтеся про виконання робіт з організацією або приватними особами, то ще перед будівництвом колодязя запитайте в них про гарантії на роботу, аби надалі в побудованому ними колодязі була вода, до того ж у необхідній для вас кількості.

Порада 3. Якщо вирішили будувати шахтний колодязь, то не слід забувати, що його використання часом стає доволі небезпечним унаслідок загального підвищення забруднення навколишнього середовища. Адже місць, де вода й донині залишається ідеально чистою, на жаль, стає дедалі менше. Та й ми самі нерідко є головною причиною забруднення навколишнього середовища. Пригадайте, напевно вам доводилося бачити або самим зіштовхуватися з таким неприємним питанням, як яма для сміття на сусідній дачній ділянці, розташована практично біля вашого забору. Її господар, звичайно ж, вибрав таке місце, щоб було подалі від власного колодязя, городу та житлового будинку. А вийшло так, що до вашого колодязя від неї тепер, як кажуть, рукою подати. Або, наприклад, за парканом вашого будинку мешканці села влаштували смітник. Спочатку він вам і не заважав, але потім поступово почав розростатися, а через певний час у води з вашої криниці з'явився неприємний запах і присмак. Причиною такого явища може бути той самий смітник, зовсім не такий безневинний, як здавалося б на перший погляд. Ось чому за станом води в шахтному колодязі треба постійно стежити.

А ще радимо пам'ятати, що всім нам необхідна чиста й смачна вода, тож давайте будемо її берегти і не отруювати життя собі та іншим!

К. Василенко
(Далі буде)

КОЛЕСАМ І ТРОСОВІ БАГНЮКА НЕ СТРАШНА!

Є доволі просте пристосування, котре може допомогти автолюбителям витягти застряглу машину зі снігу і багнюки, а також з ям і кюветів, коли допомоги чекати нізвідкіля. У подібні ситуації найчастіше потрапляють рибалки і мисливці, адже саме їх заносить туди, де "сам чорт ногу зломить". Цей спосіб допоможе тільки власникам машин із заднім приводом.

Основна частина нашого пристосування — укріплена на задньому мосту сталева пластина з привареним на кінці відрізком вигнутої труби. Усередині цієї труби буде ковзати буксирувальний трос, і щоб заправити трос у трубу, з її зовнішнього боку роблять поздовжній розріз. Трос нам знадобиться довжиною не менше 20 м і товщиною 6–8 мм залежно від марки машини, для якої він буде використаний. Підійде і капроновий фал товщиною не менше 12 мм. На кінці троса або фала передбачають гачок, за допомогою якого трос кріплять за вушко хрестовини карданного вала.

Щоб витягти застряглу машину, треба взяти трос, зачепити його гачком за вушко карданного вала, пропустити трос через розрізану трубку, приварену до пластини, вивести трос позаду автомашини і закріпити за дерево, пень, укопаний у землю стовп тощо. Якщо ви потрапили в халепу в чистому полі, то забийте в землю монтажку-монтувалку або ломик. Потім увімкніть задню передачу, у результаті трос почне намотуватися на карданний вал. Як тільки вибереться слабина, трос стане допомагати колесам і машина легко вийде сама.

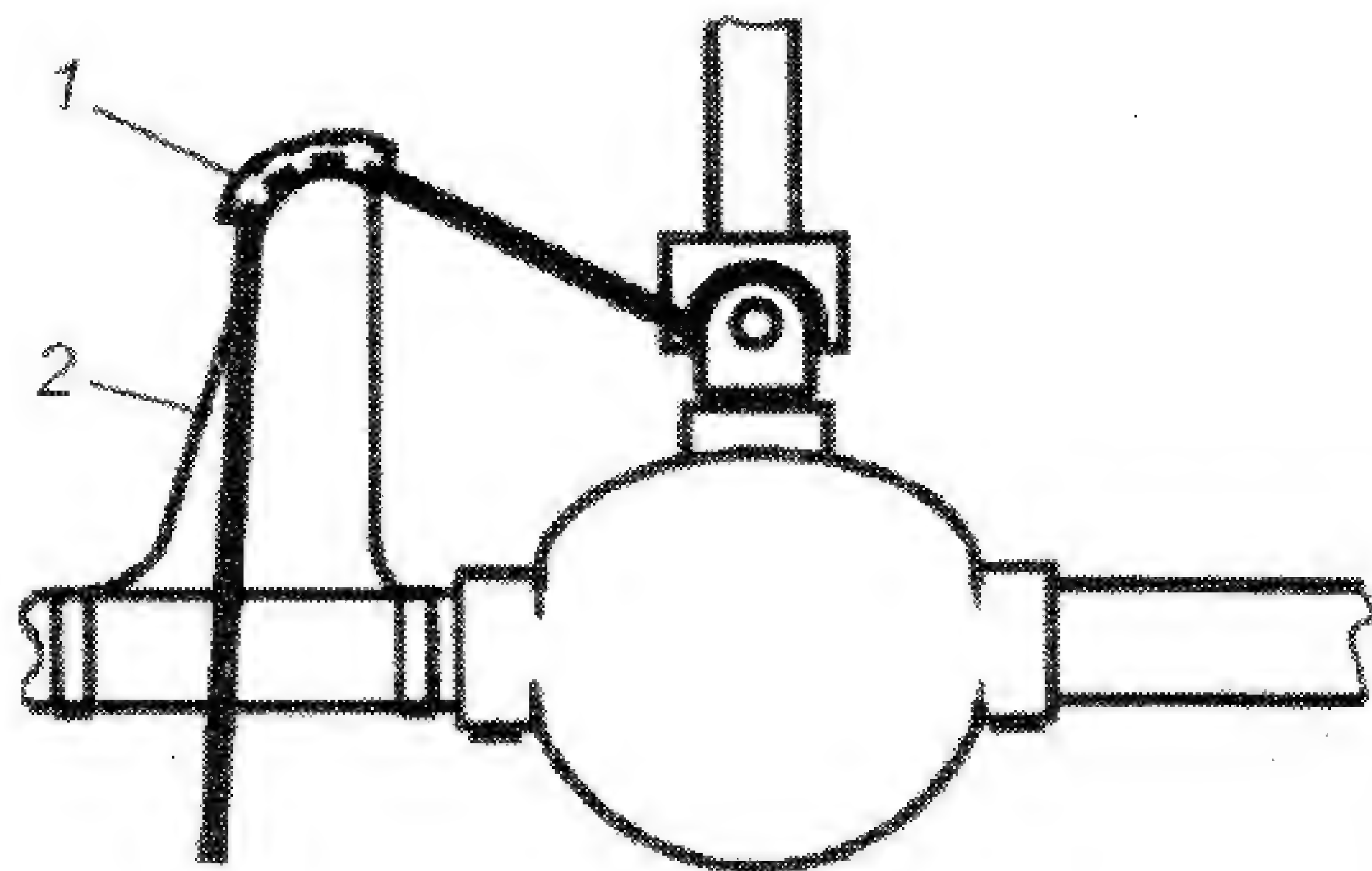

Пристосування для установки троса на кардан:
1 — пластина; 2 — розрізана трубка

Розміри пластини з відрізком труби не даємо спеціально, тому що для кожної машини вони індивідуальні. Єдина вимога — в усіх машин довжина пластини має бути такою, щоб трос намотувався не на хрестовину, а на карданний вал.

Г. Ткаченко

ЯК ЗРОБИТИ КІМНАТУ ПРОСТОРІШОЮ

Якщо квартира малогабаритна або взагалі лише одна кімната в комунальній квартирі, спробуйте збільшити кімнату зорово: по-новому розставте меблі і квіти, книжкові полиці та спальні місця. Спочатку прилаштуйте книжки і речі, якими користуєтесь рідко, і тоді стане видно, скільки місця марнується під стелею, особливо, коли вона висока. Заповніть цей простір по периметру підвісними полицями або поверніть шафу перпендикулярно до бокової стінки, а зверху поставте полиці. Біля вікна краще поставити письмовий стіл або швейну машинку, а ліжко засунути у куток за шафу.

Щоб зробити кімнату просторішою, можна підняти на 1,5–2 м над підлогою дитячі ліжечка, а то й дорослі спальні місця, як у вагоні потягу, і закріпити між собою рамами із дерев'яних брусків. Драбина чи розсувна стрем'янка багато місця не займуть, зате його більше буде над ліжками.

Часто висота стелі сягає 3,5 м і більше. Приміщення збільшиться майже вдвічі, якщо замість ліжок побудуєте антресолі. Огородження можна зробити з книжкових або інших полиць. Проста драбина, 2–3 додаткових світильники — ось вам і мансарда.

Якщо ж цю нехитру споруду огородити від підлоги до стелі, то під антресолями-мансардою вийде чудова столова, а за "кулісами" полиць і сходів — вітальня.

Кімнату дуже легко зорово розширити, коли одну з стінок звільнити від меблів, а замість килима облицюйте її прямокутними дзеркалами у стик — у них відіб'ється протилежна стіна і з'явиться відчуття простору.

Можливі й інші варіанти. Але в будь-якому разі високі меблі, зсунуті

на середину кімнати, розбивають її на кілька зручних площин. Їх можна порізному освітлити, обклеїти шпалерами, пофарбувати...

Кожному куточку в квартирі тепер треба придумати своє призначення, створити в ньому інтер'єр, який надасть оселі затишок. Якщо квартира простора, це вирішується просто: кухню і вітальню наблизити до входу, а спальні, яким потрібна тиша, відділити дверима.

В однокімнатній квартирі загальна кімната включає зону відпочинку, місця для роботи, дитячий куточок, а вночі — це спальня. Зона відпочинку займає більшу частину. Розмістіть тут диван, крісло, журнальний столик, телевізор.

Якщо у вас є окрема кімната для сну, не перевантажуйте її меблями. Досить ліжка, платтяної шафи і туалетного столика. У спальні батьків можна влаштувати дитячий куточок. Для малюка потрібне ліжечко і манеж у найсвітлішій частині кімнати. Тут до речі буде й ширма.

Основна вимога до дитячої кімнати: гарне освітлення і мінімум меблів. Ніщо не повинно заважати бігати і стрибати дитині у власній кімнаті. Поставте тут ліжечко, стіл або парту для занять, ящичок для іграшок. Можна спорудити міні-стадіон.

Кожна жінка влаштовує житло за власним смаком. Слід лише пам'ятати, що в квартирі одночасно відбуваються різні процеси: ви спите, а ваш син будує з кубиків замок, або, навпаки, ви голосно розмовляєте по телефону, а чоловік ваш у цей час працює. В раціонально спланованій квартирі побутові дрібниці будуть менше помітні, а ваше ставлення одне до одного — терплячим.

М. Чернецька

Пощадіть нещасного крота, або Наукова інформація про кротів – гарантія успішної боротьби з ними

Що робити з кротами? Це особливо хвилює присадибників. Життя цих тварин сьогодні ніхто не вивчає, тому у періодичній пресі про кротів можна прочитати різноманітну та, на жаль, базарну інформацію.

Незадоволений дилетантськими публікаціями, я став займатися пошуком наукової інформації про кротів. Припущення, що кротів мають вивчати зоологи, привело мене до НДІ зоології м. Києва. Та зоологи також не вивчають кротів, оскільки в 70-ті роки минулого століття закінчився промисел на них. Результати досліджень висвітлювалися у відповідних виданнях, а після призупинення промислу матеріали досліджень були здані до архіву. Мені охоче надали ці матеріали й на їхній основі я зробив кілька публікацій в "ДСГ", "ЗК"(Київ), "Дачник"(Херсон). За останній час зібралися нові наробки з питання боротьби з кротами, якими хочу поділитися з читачами.

Кріт належить до родини ссавців, ряду комахоїдних. Існує 30 видів кротів. У країнах СНД живе 6 видів.

Кріт веде підземний, риючий спосіб життя. Довжина тіла 162—176 мм, хвоста — 20—40 мм, середня маса 83,35 г. Дуже цінне хутро бархатисто-чорне із синювато-сірим відливом. Передні ноги вкорочені, з розширеними, повернутими назад долонями й довгими пазурами. Очі маленькі, сховані у шерсті, вушні раковини відсутні. На відміну від інших комахоїдних, більш розвинені ікла у крота на верхній щелепі. Пересувається дуже швидко й на поверхні землі.

Спарювання у кротів відбувається поза норами після танення снігу наприкінці березня — на початку квітня. Кроти живуть колоніями, самців більше, ніж самок. Довжина нори, не враховуючи відгалужень, сягає 200 м. Активність кротів навесні підсилюється. Улітку кріт копає порівняно мало. Восени збільшує систему ходів у кілька разів. Зимує в тих же місцях на глибині 50 см, у сплячку не впадає, на зиму кормів не заготовляє. Харчується тільки дощовими черв'яками, про що свідчать рентгенівські знімки шлунка.

Самець копає кротовини більших розмірів, ніж самки. Вони розташовані за 20—30 см від основного ходу. За день кріт без особливих зусиль прокладає кілька десятків метрів поверхневого ходу. Полюбляє жити в затінених і вологих місцях. Прокладаючи поверхневий хід, кріт втягує голову в могутні плечі й притискається щокою до однієї з лап. У цей час іншою лапою, висунутою вперед, він копає землю перед собою. Потім у прокладену поперечну щілину кріт просовує голову й, упираючись лапами, потилицею трохи піднімає склепіння ходу догори. Натомлені лапи часто змінює. При роботі підошви лап й рожевий кінчик рила крота дуже червоніють від напруження. Усі мускули напружені й хвіст із силою закинутий на спину. Очевидно, стелю ходу кріт піднімає не потилицею, а припіднімаючись на задні лапи (припущення вчених).

Гнізда кротів розташовані за 30—50 м один від одного. Вони вибирають місця, що добре прогріваються, і де є дощові черв'яки.

За рік кроти дають один приплід, по 3—6 дитинчат у приплоді. Народжуються вони голими, геть безпомічними. Потомство дуже швидко стає дорослим, майже через місяць досягає розмірів дорослих особин, вкривається шерстю і саме піклується про харчування.

Для крота характерне швидке перетравлення їжі, що триває 3,5—5 годин. Зимова потреба кротів у кормі, наскільки можна судити за вмістом шлунка, менша, ніж улітку, незважаючи на нижчу температуру середовища й відсутність сплячки. Молоді кроти здатні до тривалішого голодування, ніж дорослі. Польові спостереження підтверджують, що кріт не завжди копає землю, щоб насититися. Здатність крота відчувати свою жертву на відстані можна пояснити наявністю у його норах коротких — до 20 см віднірків.

Заходи боротьби. Читачеві часто рекомендують відлякувальні засоби: висаджувати боби по периметру ділянки, красолю, рицину, установлювати шумові брязкальця (банки, пластикові пляшки, закріплені на штирях), вертушки, натягувати магнітофонну стрічку, використовувати димові шашки, дорогі зарубіжні електронні прилади, тухлі оселедці, фекалії, замочений карбід, окантовувати ділянку метровим ровом, посипаючи битим склом, труїти "штормом", заливати нори водою тощо. Кріт справді дуже чутливий до неприємних запахів, вони його відлякують, але тимчасово. Джерело запаху закидає землею й риє обхідну нору. Електронні прилади приводять крота в шоковий стан на 4—7 днів, а потім він адаптується й продовжує жити в таких умовах. Шумові засоби відлякують, доки віє вітер. Насадження бобів його не відлякує. Був свідком, як після поливу бобів кріт у пошуках черв'яків повалив рослини.

Отож, відлякувати кротів — справа ненадійна. На моїй ділянці успішно відловлює кротів кішка.

До нас з Росії завезли препарати "Кротон", "Кротомет". До складу "Кротомета" входить часник, який відлякує крота запахом. У "Кротоні" використовується сумнівна суміш, протравлена етилфенацином (дозволена Міністерством охорони здоров'я Росії). Кріт харчується дощовими черв'яками і до принади "Кротону" не торкається, тобто недосвідчений покупець викидає гроші на вітер.

Дієвий захід боротьби з кротами — кротоловка. У Польщі виготовляють унікальну кротоловку, зробити яку може кожен. Це пластмасова сантехнічна труба діаметром 45 мм і завдовжки 250 мм. Усередині труби на відстані 20 мм від краю по обидва боки розміщені рухливі заслінки, виготовлені з консервної жерсті. Кріплять їх у верхній частині на загинах технічним шплінтом (можна одноміліметровим сталевим дротом). Кротоловку встановлюють у розкопаний основний хід, ще за 20—30 см від кротовини, накривають фанеркою, дощечкою або іншими підручними засобами без запаху, добре вкривають землею, щоб не було підсмоктування повітря в нору. Якщо ж повітря проникає в нору, кріт закидає кротоловку землею й риє обхідну нору. Рухаючись по норі, кріт легко піднімає заслінку, що має увігнутість і при піднятті прилягає до верхньої частини труби. Після проходу крота заслінка опускається вниз й упирається в нижню частину труби під кутом 75—80°, не даючи змоги кротові повернутися назад. А на іншому кінці труби заслінка не дає можливості кротові вийти вперед.

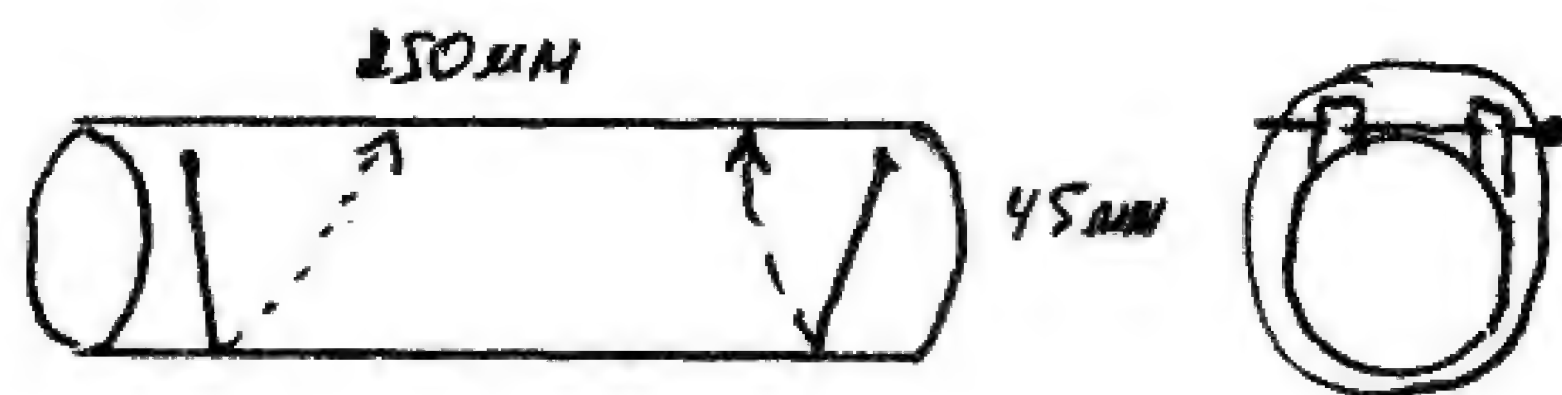

Перевага цієї кротоловки у тому, що вона не вбиває крота, а зберігає йому життя, крота можна віднести подалі від ділянки й випустити. Не порушується при цьому екологія. Такий спосіб є щадним у боротьбі із кротами. Цю кротоловку можна виготовити з 5-міліметрових дерев'яних дощечок завширшки 50 мм і завдовжки 250 мм. Заслінки у ній будуть не овальними, а квадратними.

Щоб не загубити встановлену кротоловку, місце установки бажано позначити кілочком.

Г.Д. Федоров,
м. Київ

...іриси, лілійники, гіацинти, тюльпани, нарциси, лілії, троянди.

Зінаїда Кузьмівна Глуменко,
вул. Щорса, 20, с. Кожанка, Фастівський р-н,
Київська обл., 08550

...агроном-виноградар приймає замовлення на саджанці, чубуки комплексностійких сортів. Конверт — каталог.

Е.М. Олефір,
вул. Авраменка, 18-84, м. Запоріжжя, 69210,
тел. 8 (0612) 67-49-53, моб. 8 (066) 772-58-89

...маточники хризантем: великоквіткової горщикової, городньої горщикової, великоквіткової на зріз; гіллячкової; корейської, зимуючої в грунті. Суперновинки. Конверт — каталог.

Л.В. Петрусенко-Касьяненко,
вул. Шевченка, 77, смт Голоби, Волинська обл., 45070

...троянди, рододендрони, лілії, тюльпани, нарциси.

А/с 186-в, м. Київ, 01001

...тюльпани, нарциси, лілії, гіацинти, смінімум. Конверт — каталог.

Н.А. Тітовська,
вул. Набережна, 438, м. Кам'янка-Дніпровська,
Запорізька обл., 71302, тел. 8 (06138) 2-11-18

...суницю великоплідну Гігант-1 і Маршалл, 10 кущів кожного — по 33 грн.; суницю декоративношпалерну Диво, 5 кущів — 30 грн.; 10 кущів — 53 грн. з пересилкою.

Олег Васильович Грогуль,
вул. Мічуріна, 18, кв. 27,
м. Козятин, Вінницька обл., 22100

...найкращі сорти для вигонки та зрізу — цибулини та дітки тюльпанів, лілій, нарцисів, гіацинтів, крокусів і дрібноцибулинних.

Петро Володимирович Маклюк,
II пр. Калініна, 3, м. Городня, Чернігівська обл., 15100,
тел. 8 (04645) 2-40-78

...виткі полуниці, як виноградна лоза, можна вирощувати на балконі, безвуса, гігант — величиною з невелике яблуко, насіння помідорів-гігантів, плоди масою до 1—2 кг та ін. Конверт — каталог.

Ярослав Антонович Конет,
с. Поділля, Заліщицький р-н,
Тернопільська обл., 48613

...шиншили дорослі і молодняк.

А/с 3, смт Голованівськ, Кіровоградська обл.,
26500, тел. 8 (050) 98-205-90

...лілії, тюльпани, гладіолуси — сучасні сорти на зріз і для саду. Низькі ціни, безкоштовні консультації, каталог — у вашому конверті.

Галина Миколаївна Дейцева,
а/с 33, м. Кременчук-8, Полтавська обл., 39008,
тел. 8 (05366) 6-89-51

...рослини для ставків та басейнів (німфеї, аїр, рогіз). Клематиси, жоржини, іриси, канни, троянди, лимони, ківі, екзотичні та багато ін.

С.В. Тимофєєва,
вул. Вечірня, 11, м. Севастополь, 99018

...недорого морозостійкий виноград (20), лимонник, тархун, великоплідну малину (5), холодостійкі помідори (70), перець (9), бахромчасті тюльпани, інше...

В.І. Никитенко,
вул. Шевченка, 34, кв. 9, м. Тетіїв, Київська обл., 09800

...квіти (600): багаторічники, лілії, хризантеми, іриси, лілійники, гладіолуси, кімнатні. Ягідники (100): суниця, малина, смородина, агрус. Низькі ціни.

В.І. Орист,
с. Вікторія, Пирятинський р-н, Полтавська обл., 37044

...високоякісну насіннєву картоплю найкращих вітчизняних та зарубіжних сортів. Чистосортність та порядність гарантую.
Посилки 2, 6, 9 кг. Передплата.

Вільгельм Адольфович Хілінський,
вул. Метробудівська, 4-а, кв. 39,
м. Київ-65, 03065, 8 (044) 408-26-32, 8 (050) 551-23-82

...нові сорти гладіолусів, голландські сорти лілій, велика надрання ромашка...

О.В. Притиковський,
вул. Проектна, 14, м. Чернігів, 14034

...велику надранню ромашку, голландські сорти лілій, нові сорти гладіолусів.

С.П. Крищенко,
бул. Верховної Ради, 10, кв. 18, м. Київ, 02100

...чайногібридні та виткі троянди. Конверт — каталог та умови.

Віталій Миколайович Каньовський,
с. Кугаївці, Чемеровецький р-н, Хмельницька обл., 31632, тел. 8 (03859) 9-86-19

...тюльпани (50). Початківцям знижки. Малину великоплідну (12), звичайну та ремонтантну, чорноплідну, ожину. Конверт — каталог.

Г.М. Караваєв,
вул. Батюка, 62-80, м. Слов'янськ, Донецька обл., 84116

...айстри японської, китайської, англійської і вітчизняної селекцій, хризантеми (120), лілії (40) та інші квіти. Конверт — каталог.

Іван Іванович Васюта,
с. Зачепилівка, Новосанжарський р-н, Полтавська обл., 39300

...саджанці ремонтантної суниці.

Тел. 8 (067) 600-16-40, 8 (044) 540-32-01

...чубуки, саджанці комплексностійких великоплідних, врожайних сортів винограду нової селекції. Великоплідні, врожайні сорти суниці. Ваш конверт — прайс-листи з сортами.

Ольга Вікторівна Поярела,
пр. Дзержинського, 32, м. Донецьк, 83014, тел. 8 (0622) 97-18-57

...саджанці і чубуки новітніх комплексностійких сортів винограду, смородини, агрусу, малини.

Володимир Аполінарійович Шпак,
вул. 60 років Жовтня, 55-а, м. Карлівка, Полтавська обл., 39500

...насіннєву картоплю найкращих вітчизняних та зарубіжних сортів: Агаве, Беллароза, Бернадет. Суниці: Біг-Бой, Брайтон, Гігант Джорней. Смородина: Ювілейна Копаня, Краса Львова, Ядрьона. Конверт — каталог.

Станіслав Антонович Кусторовський,
вул. К. Маркса, 24, кв. 21, м. Шепетівка,
Хмельницька обл., 30400, тел. 8 (03840) 54-55-9

...найкращі сорти суниці: Ольвія, Кент, Факел, Берегиня, Камароса, Королева Єлизавета, Референта, Брайтон та інші (96). Конверт — каталог.

Юлія Володимирівна Коміренко,
вул. Леніна, 399, с. Мошни, Черкаський р-н,
Черкаська обл., 19615, тел. 8 (0472) 30-29-28

...для магазинів та приватних осіб широкий асортимент саджанців плодово-ягідних та декоративних культур у контейнерах — на місці, з відкритою кореневою системою — поштою. Троянди, клематиси, каприфоль, суниці та багато іншого. Ціни доступні. Висилаємо каталог у заадресованому вами конверті. Купуємо сіянці шиншили.

Тетяна та Андрій Левицькі,
вул. Корольова, 56-в, м. Вінниця, 21008,
тел. (0432) 43-70-11, E-mail:forcurses@mail.ru

...саджанці великоплідних сортів чорної смородини (22), агрусу малоколючкового, стійкого до борошнистої роси (6), нових сортів малини (8), суниці (9).

Сергій Миколайович Гращенков,
с. Сасівка, Компаніївський р-н, Кіровоградська обл., 28416,
тел. 8 (05240) 9-31-33

...найкращі сорти лілії та гладіолусів для зрізу.

Євген Скобля,
вул. Мілятинська, 3-а, кв. 1, м. Львів, 79024

...садивну картоплю 60 сортів світової селекції, вирощених на півночі України. Посилки від 6 кг. Безкоштовний каталог у вашому конверті.

Костянтин Юрійович Давидовський,
пр-кт, Корольова, 2-в, кв. 64, м. Київ, 03134, тел. 8 (044) 402-58-00

...в'єтнамські свині.

Тел. 8 (097) 998-06-15

...в'єтнамські міні-свині.

Тел. 8 (04461) 36-468, 8 (097) 693-00-37

...агроном-садівник перешле поштою високоврожайні, морозостійкі сорти горіха "Фундук", невибагливу, високодоходну рослину.

Микола Юхимович Пічний,
вул. Горіхова, 45, м. Кіровоград, 25019

На правах реклами

...в'єтнамські свині.

Тел. 8 (067) 994-19-22, 8 (050) 281-55-17

...гліцинію, гібіскуси, дельфініуми, ромашки, гарноквітуючі кущі.
Ціни доступні.

Марія Григорівна Щербина,
а/с 27, вул. Князева, 28/8, м. Татарбунари, Одеська обл., 68100

...щорічно оновлювана колекція найновіших, найкращих великоплідних сортів малини (30), смородини (51), агрусу (23), суниць (понад 100).
Опт, роздріб, поштою.

В.Ф. Нікіпєлов,
вул. Шевченка, 76, с. Тубільці, Черкаський р-н, Черкаська обл., 19611, тел. 8 (050) 962-04-18, 8 (050) 183-03-47

...унікальні сорти картоплі до 3 кг у кущі. Конверт — каталог.

Валентина Миколаївна Симоненко,
с. Короп'є, Козелецький р-н, Чернігівська обл., 17022

...малину 7 грн. — Гусар, Геракл, Жовтий гігант, штамбова Крепиш. Смородину 5 грн. — чорна великоплідна — 8 сортів; цвітна — біла, жовта, рожева, червона, вишнева — 7 сортів. Хворобостійкий агрус 7 грн. — 7 сортів. Нетрадиційні культури (опис та ціни — в каталозі); жимолость — 4 сорти; лимонник, крондаль; безколючкова ожина; калина, фундук, гумі, повстиста вишня, великоплідна безколючкова обліпиха, логанбері, журавлина (клюква) Пілігрим, брусниця Корал, буяхи (голубіка) канадські високорослі. Дернина нескошуваної газонної трави мітлиці пагононосної, насіння спаржевого гороху. Саджанці лікарської кімнатної рослини золотий вус; бульби батату. Можлива післяплата.

Галина Аркадіївна Соколова,
бульвар Слави, 6, кв. 119, м. Дніпропетровськ, 49100

...золотий вус (домашній женьшень) та інші кімнатні. Плоскоріз Фокіна, міцелій грибів, папороть морозостійка, туя, самшит, ялівець, стевія, морозник. Книги з вирощування та використання переліченого.

Борис Олександрович Карпич,
а/с 32, м. Харків, 61052

...молодняк: кохінхін, брама, орпінгтон.

С.Ф. Палазюк,
тел. 8 (0432) 38-83-47

...дві сім'ї страусів, що несуться.

Тетяна Миколаївна,
тел. 8 (044) 239-08-61, 8 (067) 421-86-61

...поросят в'єтнамської породи.

Тел. 8 (0472) 30-36-41

...поросят корейських вислочеревих.

Тел. 8 (050) 383-79-15

...саджанці елітних сортів суниці великоплідної садової (світової селекції). Конверт — каталог.

Борис Миколайович Масленко,
пр. Комунальний, 3, м. Кіровоград, 25018

...тюльпани (200), лілії (40), дрібноцибулинні, кущі, кімнатні квіти (100).

Є. П. Яшкова,
2-й Овражний, 39, м. Рені, Одеська обл., 68800, тел. 8 (04840) 4-41-44, 8 (097) 238-90-62

...сіянці шипшини для літнього, зимового щеплення.

Тел. 8 (050) 457-97-13

...кімнатні красивоквітуючі та декоративнолистяні рослини, саджанці діжкових, ампельних; городні багаторічники, солітери, альпійські рослини.

Ірина Ярославівна Буряк,
вул. Шкільна, 21-а, м. Жидачів, Львівська обл., 81700

...саджанці смородини Ядрьона, Фараон, Екзотика, Комфорт, Ополана; порічок Рондом, Віксне, Імператорська (20 сортів); агрусу; самшиту; гладіолуси; канни (8 сортів). Каталог у вашому конверті.

Г.С. Мамченко,
а/с 100, м. Прилуки, 17500

...найсучасніші сорти яблунь, груш, абрикосів, слив, аличі, персика, нектарина, хурми, унабі, кизилу, фундука, ягідників.

Віктор Іванович і Любов Іванівна Передерій,
вул. Стратосферна, 22, м. Запоріжжя, 69077, тел. 8 (0612) 96-64-22

...багаторічники, тюльпани (200), нарциси (20).

Л.Д. Жечева,
вул. Некрасова, 40, м. Ізмаїл, Одеська обл., 68606

...високоякісну насіннєву картоплю, 40 сортів: Беллароза, Агаве, Повінь, Слов'янка, Фантазія та ін.

О.А. Горбач,
вул. Гагаріна, 18, м. Сарни, Рівненська обл., 34503

...лілії, тюльпани, гладіолуси, ромашка різна. Ціни помірні, конверт — каталог.

Людмила Петрівна Сапоненко,
вул. Стешенко, 23, кв. 109, м. Запоріжжя, 59118

...саджанці суниці, цибулини лілій. Найкращі сорти. Дешево. Конверт — каталог.

Ніна Петрівна Вітковська,
с. Левків, Житомирський р-н, Житомирська обл., 12405, тел. 8 (0412) 49-13-72

...цибулини гладіолусів, лілій, недорого.

Г.І. Степанова,
вул. Пушкіна, 8, м. Ананьїв, Одеська обл., 66400

...колекцію хости, понад 70 сортів.

А/с 120, м. Бровари, Київська обл., 07400, тел. 8 (04494) 66611, E-mail:hosta2005@ukr.net

...будувати потрібно економно! Впровадження принципово нової технології ТИСЭ, на відміну від звичайної, у 3—4 (!) рази здешевлює капітальне будівництво (фундаменту і стін) та прискорює його вдвічі. Одночасно забезпечується екологічний комфорт та істотно зменшуються витрати на опалення. Додатковий інформаційний проспект — поштою. Вкладіть заадресований конверт.

П/с "Техноком-ДГ", в. Незалежності, 54, смт Стара Вижівка, Волинська обл., 44400

...конструкції майже ручних плугів (5 грн.) і безкоштовно каталог порад.

А/с 4, м. Тараща, Київська обл., 09500

...в'єтнамські поросята.

Сергій, *тел. 8 (067) 922-20-75*

...поросята в'єтнамської породи.

Поляковський,
вул. Кірова, 21-а, с. Клавдієве, Бородянський р-н, Київська обл., 07850, тел. 8 (04477) 2-63-90

...корейські поросята. Тримісячна пара. Місячні — вересень, жовтень, листопад.

Олег Петрович,
Одеська обл., моб. тел. 8 (067) 176-72-70

...250 видів рідкісних рослин для відкритого грунту. Конверт — каталог.

Ярослав Дмитрович Гандзій,
с. Гніздичів, Жидачівський р-н, Львівська обл., 81740, тел. 8 (067) 926-19-48

...актинідії гібридні, рододендрони, магнолії, півонії деревоподібні, гліцинія (біла і бузкова), будлея (4 кольори), рослини для альпінарію, декоративні трави і багато іншого. Дешево, якісно, своєчасно. Конверт — каталог.

Марія Іванівна Теребич,
с. Хоросниця, Мостиський р-н, Львівська обл., 81331, тел. 8 (050) 981-68-09

...тюльпани Апельдорн еліта, всі розбори та дітки 40 грн. за 1 кг.

Валерій Олексійович Стрянчий,
вул. Ростицька, 26, м. Чернівці-4, 58004

...надрання великоквіткова біла ромашка.

Т.І.Коваленко,
вул. Конотопська, 55, м. Ромни, Сумська обл., 42005

...молодняк курей чорний кохінхін і світла брама.

Андрій Григорович Боднюк,
вул. Горького, 13, м. Іллінці, Вінницька обл., 22700, тел. 8 (245) 2-41-60

На правах реклами

ЦИМИ СОРТАМИ ЗАДОВОЛЕНІ

Серед слив однією з кращих по праву можна вважати **Киргизьку превосходну**.

Плоди у неї ефектні, великі (середня маса 60—70 г, окремі — до 100 г), яйцеподібної форми, перед достиганням лимонного, а затим синього кольору, з легким восковим нальотом. Починають достигати у другій—третій декадах липня й утримуються на дереві до третьої декади серпня. М'якуш жовтий, ніжний, дуже соковитий, солодкий з легенькою кислинкою на смак. Надзвичайно смачними плоди стають за пізнього збирання. Кісточка пласка, вільна, овальновитягнута. Цей сорт не має рівних при реалізації, але на ринках зустрічається рідко. Головна причина полягає у тому, що він малопоширений. Можливо, на його поширення негативно впливає інформація, яка з'являється на сторінках періодичних видань про те, що це маловрожайний сорт, а для свого запилення потребує ще рідкісніших сортів.

Але ця пречудова слива росте у нас півтора десятка років. За ці роки практично завжди була з урожаєм, а під масою плодів обламувалося гілля. В окремі роки, коли дерева не справлялися з урожаєм, доводилось обривати зелені, зів'ялі плоди, і, звичайно, підживлювати та поливати. Це при всьому тому, що можливими запилювачами могли бути лише сливи Ренклод Альтана і Президент, котрі знаходяться від Киргизької превосходної на відстані від 7 до 15 м. Інших сортів поблизу немає.

Маргарита Марилья (тип плодоношення)

Киргизька превосходна *(тип плодоношення)*

Маргарита Марилья (плоди)

До переваг цього сорту можна віднести й те, що дерева рано вступають у плодоношення. Особливо швидкоплідні щепи. Сумісність з різними підщепами у цього сорту добра. Якщо щепити у лютому—березні, приріст може сягнути до 1,5 м, а в наступному році вже можна буде одержати й перший урожай.

Слід відзначити, що для вирощування дерев треба використовувати лише сильнорослі підщепи: сіянці дикорослого абрикоса, Ренклода зеленого, аличі тощо. Кращий спосіб щеплення — поліпшене копулювання. Він забезпечує добре, міцне зрощення і пришвидшує початок плодоношення. Дерево має бути здоровим, сильним, тоді й сорт повною мірою розкриває свої якості.

А ще півтора десятка років приносить нам радість і груша сорту **Маргарита Марилья**. У "Помології" (том 2 "Груша і айва", Київ, "Урожай", 1995 р.) серед достоїнств сорту відзначається швидкоплідність дерев, великі привабливі плоди. А серед недоліків — низька врожайність. Що ж до врожайності, то погодитися з таким твердженням важко. Бо які якості ця груша проявила у нас? Цей сорт, як і ряд інших, щепили на дорослу грушу малоцінного сорту Олександрівка. На третій рік одержали перші плоди. Вони були від 600 до 900 г. Услід за захопленням настало розчарування — у вересні зелені плоди обсипалися.

У наступні 2—3 роки плоди стали дрібнішими (до 300 г), але врожай був щедрий, аж гілки обламувалися. Деревина у цього сорту крихка. Плоди ж обсипалися. Їх залишалося тільки викинути.

Тоді прийшло рішення: недостиглі плоди зірвати і помістити у підвал. Через 2—3 тижні вони влежались і набули золотаво-жовтого забарвлення. М'якуш став танучим, ніжним, дуже соковитим і солодким з легким мускатним присмаком. Тепер ми щорічно наприкінці серпня знімаємо плоди, укладаємо в один шар у ящики і через 2—3 дні заносимо в підвал для дозарювання.

Урожайність та достоїнства цих плодів можна оцінити також по наведених фотографіях. Я не можу погодитися з тим, що вони належать до числа тих сортів, котрі слід вирощувати лише в обмеженій кількості.

О.В. Пояреля,
м. Донецьк

ВИРОЩУВАННЯ ВЕГЕТАТИВНИХ ПІДЩЕП

На відміну від сіянцевих підщеп, які вирощують із насіння, вегетативні розмножують способом укорінення зелених пагонів чи здерев'янілих живців. Для їх розмноження закладають спеціальні маточники. Таким маточником може слугувати один чи декілька кущів для садівника-аматора або ж ділянка необхідного розміру з метою вирощування саджанців для реалізації.

Незалежно від розміру вашого маточника спочатку потрібно мати необхідну кількість укорінених відсадків тих чи інших форм підщеп. Їх можна придбати або виростити самому, скориставшись живцями цих підщеп, які дістати легше, особливо дефіцитних форм.

Спосіб прискореного розмноження полягає в тому, що на сіянцевих підщепах (яблуні, груші) окулірують ближче до поверхні ґрунту по два вічка з протилежних боків підщепи. Якщо ці підщепи призначені для окулірування культурних сортів, то на них з протилежного боку від культурного вічка окулірують одне вічко вегетативної підщепи. При окулірованні вегетативних підщеп щиток вставляють вічком донизу. Тоді в кращому випадку пророслий з такого вічка пагін спершу росте донизу, а досягши поверхні ґрнуту, вигинається дугою і займає вертикальне положення. Відрослі пагони підгортають в міру їх росту 2—3 рази, щоб висота горбочка сягала приблизно 15 см. Але не завжди ці пагони самі вигинаються дугою. Нерідко доводиться їх відгинати, якщо ще на самому початку росту вони спрямовуються вгору і ростуть майже впритул до штамбика підщепи. При досягненні необхідної довжини (але не чекаючи здерев'яніння нижньої частини) такі пагони обережно відгинають уздовж рядка, спрямовуючи верхівку догори. Вигин пагона закріплюють злегка утрамбованим ґрунтом, нагортаючи його навколо пагона так, щоб він закріпився у вертикальному положенні. Відгинати пагони, що ростуть з перевернутих донизу вічок, легше і вони менше ламаються, як це буває при звичайному окуліруванні. Саме завдяки утворенню дуги, в цьому місці пагони найкраще вкорінюються. За такого способу з кожного пророслого вічка яблуні виростає пагін, а з окремих вічок айви — навіть по 2—3 пагони. Восени такі відсадки відокремлюють і використовують для закладання маточника чи вирощування на них саджанців.

Під маточник виділяють ділянки на рівному місці, бо навіть на невеликих схилах під час злив вода розмиє підгорнуті маточні кущі. Ґрунт повинен бути пухкий, достатньо удобрений, легко- чи середньосуглинковий. Піщані ґрунти менш вологоємні і більше промерзають. Ділянка має бути вільна від таких злісних бур'янів, як осот, пирій, березка. А ще потрібно передбачити можливість зрошення. Без дотримання цих вимог при відведенні ділянки під маточник вегетативних підщеп марно сподіватися на успішне їх вирощування.

Для закладання маточника використовують першосортні відсадки, висаджуючи їх під шнур у ямки завглибшки до 25 см на відстані в ряду 20 см. Дуже важливо достатньо ущільнити ґрунт на дні ямки біля коріння відсадків, а не зверху, коли ямка буде засипана повністю, як це нерідко роблять, залишаючи на поверхні ґрунту втрамбовані сліди. Від якості садіння залежить приживлення, подальше збереження і продуктивність рослин. Відразу ж після висаджування відсадки обрізують на висоті 2—3 см від поверхні ґрунту (або вкорочують їх заздалегідь з таким розрахунком, щоб після висаджування на вказану глибину над поверхнею ґрунту височіло 2—3 см). Висаджуючи відсадки у кілька рядів, їх розташовують на відстані 70—90 см, залежно від знарядь для обробітку ґрунту, якими ви користуєтесь.

Такі загущені маточники значно збільшують вихід стандартних підщеп з одиниці площі, зменшують витрати на їх вирощування і дають можливість зекономити земельну площу. При короткому періоді експлуатації (приблизно 4—5 років) маточні кущі не дуже розростаються, голови їх не підвищуються високо над поверхнею ґрунту, а тому їх достатньо підгортати на 12—15 см замість 25—30 см при старій технології (1,5—2 х 0,3—0,5 м). Полегшується не лише підгортання, а й розгортання кущів перед відокремленням відсадків, вкривання їх на зиму і розкривання навесні.

На Подільській дослідній станції садівництва вихід стандартних відсадків уже в перший рік експлуатації такого маточника (на другий рік після садіння) з однієї сотки у середньому становив 1,4 тис. штук при схемі садіння 90х20 см і 1,7 тис. шт. при схемі 70х20 см, а на п'ятий рік — відповідно 4,5 і 5,6 тис. шт. з однієї сотки.

У перший рік за маточником ретельно доглядають, щоб забезпечити приживлення висаджених рослин і гарний ріст. Ґрунт має бути достатньо зволожений, пухкий і чистий від бур'янів. При появі шкідників (попелиці) і хвороб (борошниста роса, парша) необхідно обприскати відповідними отрутами.

В рік садіння кущі не підгортають, щоб не ослабити їх. Першу зиму після висаджування маточні кущі зимують не підгорнутими. Підгортати слід лише підсаджені при осінньому ремонті чи за осіннього садіння відсадки, краще одночасно з висаджуванням.

На другий рік рано навесні пагони, що виросли в рік садіння, обрізують, залишаючи шипики завдовжки 1—2 см. При цьому слід враховувати, що з роками місце відростання пагонів поступово переміщується догори, отже, експлуатацію маточника слід починати при можливо меншій висоті обрізування кущів над поверхнею ґрунту. Тому кущі з високо розташованим приростом зрізують на дворічну деревину на 2—3 см від рівня ґрунту.

Коли пагони на обрізаних кущах досягнуть висоти приблизно 10 см, їх підгортають, залишаючи верхівки відкритими. У міру підростання пагонів підгортання повторюють, доводячи висоту горбочків до 12—15 см. Перше підгортання обов'язково виконують вручну, бо при будь-якій механізації багато пагонів і кущів, які відростають нерівномірно, будуть засипані землею, що може призвести до їх загибелі. Під час кожного механізованого підгортання горбочки слід нарощувати

поступово, на невелику висоту. Після кожного такого підгортання у засипаних ґрунтом кущів негайно звільняють вручну верхівки пагонів. Якщо площа маточника невелика, то найкраще підгортати вручну. Підгортати потрібно вологим ґрунтом після дощу чи поливу. Але не слід занадто поливати вже підгорнуті кущі, бо при поливі дощуванням (з поливалки, наприклад) ґрунт ущільнюється, погіршується його аерація, така необхідна для успішного вкорінення. Тому після сильних дощів горбочки потрібно легенько розпушити.

Краще вкорінюються ті пагони, які були притінені з початку їх відростання. Тому підгортати слід якомога раніше, поки пагони в нижній частині ще не здерев'яніли.

Важливою умовою гарного вкорінення є оптимальна вологість ґрунту в зоні утворення коріння і утримання його в розпушеному стані. Найінтенсивніше коренеутворення відбувається за температури ґрунту від 10 до 20°С. При подальшому її підвищенні ріст коріння припиняється, а при 25°С відмирають молоді корінці.

Підгортати маточні кущі слід так, щоб кожний пагін з усіх боків був добре обгорнутий землею. Для цього землю нагортають не лише ззовні куща, а й у його середину, злегка ущільнюючи її в центрі куща і розправляючи пагони руками рівномірно в усі боки від центра куща.

Протягом літа підгорнуті землею пагони вкорінюються залежно від здатності тих чи інших форм до коренеутворення. Так розмножують вегетативні підщепи вертикальними відсадками.

У перший рік після висаджування на маточних рослинах виростає здебільшого по 1—2 пагони. Щоб підвищити продуктивність маточника в перший рік його експлуатації (на другий рік після садіння), краще застосувати спосіб розмноження горизонтальними відсадками. Для цього навесні другого року після садіння пагони, що виросли в перший рік, вкорочують на третину їхньої довжини і пришпилюють вздовж рядка однією—двома дерев'яними чи дротяними шпильками-гачками якомога щільніше до поверхні ґрунту. Робити це слід обережно, щоб не зламати пагонів при їх нагинанні, особливо у підщепи М9, що має дуже ламкі пагони і коріння. Пришпилені горизонтально пагони присипати землею не слід, щоб бруньки на них розвивалися рівномірно. Бо частина присипаних бруньок не проростає, а серед проरослих не всі пробиваються на поверхню, залишаючись у ґрунті у вигляді зігнутих етіольованих пагонів. Коли на пришпилених пагонах відростуть молоді, їх підгортають, як описано вище. Восени пришпилені пагони відрізують трохи далі від їх основи, утворюючи тим самим більш розгалужені голови кущів, що підвищить вихід відсадків з них у наступному році при розмноженні вертикальними відсадками. Відрізані горизонтальні пагони розрізують на частини по кількості утворених на них відсадків.

Спосіб розмноження горизонтальними відсадками у перший рік експлуатації маточника може виявитися не зовсім прийнятним у такої підщепи, як ММ 106 через сильне переростання пагонів у товщину і складність у їх пришпилюванні до поверхні ґрунту. В такому разі пришпилюють ті пагони, які піддаються цьому, а товсті обрізують, залишаючи шипики в 1—2 см. Якщо ж на них виростуть сильніші пагони, ніж на пришпилених, то ці молоді пагони обрізують над двома нижніми бруньками, з яких відростають по два нових пагони, і тоді їх усі разом підгортають.

Поєднання таких способів розмноження у перший рік експлуатації маточника збільшує вихід стандартних відсадків залежно від форми підщепи приблизно в 1,5—4 рази. На другий рік за умови переходу на розмноження вертикальними відсадками вихід стандартних підщеп у 1,5—2 рази вищий порівняно з тим, який отримують від розмноження вертикальними відсадками з першого року експлуатації маточника. Бо кущі, в яких у перший рік укладали горизонтальні відсадки, мають більш розгалужені і дещо нижче розташовані голови, що збільшує кількість пагонів на них і поліпшує їх укорінення.

Приблизно в другій половині жовтня маточні кущі обережно розгортають і всі пагони (в т.ч. і невкорінені) вирізують гострим секатором, залишаючи пеньочки заввишки в 1—2 см. Слабкі пагони вирізують при самій основі, інакше в подальшому знизиться вихід стандартних відсадків.

Слідом за відокремленням відсадків обрізані кущі підгортають на висоту до 15 см. Для них особливо небезпечні раптові осінні морози, бо голови маточних кущів не мають необхідного загартування внаслідок затягування вегетації в нижній частині куща і постійного накривання землею. До того ж вони чутливіші до морозів через наявність ран від вирізаних відсадків. Наступної весни, як тільки доспіє ґрунт, вкриті на зиму кущі розгортають до повного їх розкриття. Неякісне розгортання призводить не тільки до зменшення кількості пагонів, а й до загибелі маточних кущів. З цією роботою не можна запізнюватися, аби не затримувати початок росту пагонів із сплячих бруньок.

Вирощені вегетативні підщепи потрібно використовувати ефективно: перерослі — для зимового щеплення і високого окулірування, тонкі — висаджувати окремо від стандартних. Їх можна дещо пізніше заокулірувати сильнорослими сортами чи використати для ранньовесняного окулірування проростаючим вічком, яке виконують способом вприклад, не чекаючи початку сокоруху. Приблизно через місяць, переконавшись, що вічка добре прижилися, підщепи зрізують над вічком. Зовсім тонкі підщепи залишають для окулірування в наступному році.

Пагони, які не вкоренились чи мають слабенькі корінці, можна використати для розмноження здерев'янілими живцями, використовуючи їх нижню частину завдовжки 15—20 см (живці із середньої і тим більше з верхньої частини вкорінюються погано навіть за обробки їх стимуляторами). Живці завдовжки 20 см при гарному вкоріненні незручні для висаджування у розсадник, тому нижню частину їх доводиться відтинати, видаляючи часом найбільш розвинутіші нижні корені. Такі живці найкраще використовувати для закладання маточника чи висадити на постійне місце в сад з наступним їх окультуренням. А для вирощування саджанців зручніше вкорінювати живці не довші 15 см.

А.М. Білик,
кандидат сільськогосподарських наук

ЗАРИБЛЕННЯ ПРИСАДИБНОЇ ВОДОЙМИ

Коропи (Cyprinus carpio) — це культурна форма сазана, вихідна його форма.

А ще коропи — найвигідніша риба для розведення та вирощування у присадибному ставу.

Існує декілька порід коропів: лускатий (цілком покритий лускою), дзеркальний (з нечисленними дзеркальними лусками), голий (без луски чи з малою її кількістю) та інші. В Україні виведено дві породи коропів: український лускатий та український рамчастий. Породи коропів відрізняються один від одного формою тіла, кількістю та величиною луски, а також кількістю міжм'язових кісток. У лускатих коропів увесь тулуб від голови до хвостового плавця вкритий однаковою, розташованою рядами лускою. Дзеркальні, або як ще їх називають малолускаті, мають велику луску, яка своїм блиском нагадує дзеркальце.

Дзеркальні коропи за розташуванням лусок розрізняються на дзеркальних широколінійних, дзеркальних лінійних та дзеркальних. У голих коропів буває декілька лусок на шкірі під спинним плавцем і біля хвостового плавця (іноді біля голови).

Тіло коропів товсте, витягнуте, середньої висоти. Спинний плавець довгий, широкий, займає майже всю задню половину спини. У спинного та анального плавців є тверді, пилоподібні, загострені промені. Голова велика, очі золотаві, з верхньої губи рота звисають дві пари вусиків (2 довгих і 2 коротких). Спина чорнувато-зелена, боки і черево жовті чи золотаві.

Нерідко рибники, котрі тільки-но починають справу, плутають цьогорічок і однорічок коропів з карасями. Схожість справді велика, але відрізнити їх неважко, оскільки коропи не такі високі у спині, як карась (висота тіла тільки вдвічі більша від товщини), бік товщий, довший, а чотири коротких вусики, розташовані попарно з кожного боку на жовтих м'ясистих губах, істотно відрізняють його від свого співродича.

Коропи ростуть набагато швидше від свого prародича сазана, досягаючи у перший рік життя маси 25—50 г, на другий 300—700 г, на третій — 1,4—1,7 кг і більше за середньої довжини тіла у самців 32 см, самок 38 см. Із збільшенням віку його маса збільшується швидше, ніж довжина. Незважаючи на швидкий ріст, дорослі коропи дрібніші за сазана. Їхня жива максимальна маса у більшості екземплярів не перевищує 12—15 кг (у сазана більше 20 кг).

Місця поширення — теплі стоячі і слабопроточні водойми з піщаним чи мулистим ґрунтом та рясною рослинністю. Спочатку коропи мали поширення як наступні 3 підвиди: (басейни Чорного, Азовського і Каспійського морів), (басейн Амуру, північний Китай), (південний Китай, В'єтнам). Як найважливіша ставкова риба поширилися уже в XVII—XV століттях по всій Європі, а сьогодні представлені в усьому світі.

Спосіб життя: коропи тримаються вдень, завичай, в глибоких захищених місцях і активними стають у сутінках. Вони витримують зменшення кисню у воді до 2 мг/л (оптимальний кисневий режим для них 5—8 мг/л). Нерест відбувається із травня по липень. Самці в цей період прикрашені "перлинним висипом".

Короп — всеїдна риба. Їжа його різноманітна: дрібні рачки і планктон, насіння трав та різна рослинність, дрібні молюски й комахи, що потрапили у воду, тощо. Найулюбленішим кормом є донні організми. Крім того, короп добре засвоює комбікорм, зернові та зерновідходи, висівки, макуху, хліб, картоплю, кукурудзу, а також насіння злакових.

За неперебірливість у їжі їх не випадково величають "водяною свинею". До присадибних водойм площею понад 500 м^2 для боротьби з конкурентами коропів щодо харчування підсаджують щуку чи судака.

Узимку коропи перебувають у глибокій сплячці, кормів не вживають, тільки зменшення вмісту кисню у воді, різке зниження температури води, надмірне забруднення може вивести їх із цього стану, що вкрай небажано, тому що, рухаючись, вони швидко втрачають вагу.

Достатня концентрація кисню у воді для благополучної зимівлі коропів 4—5 мг/л, на відміну від карасів, линів та в'юнів за концентрації кисню у воді 0,65 мг/л коропи гинуть. Тому, якщо на присадибному ставку немає надійних зимувальних приладів, коропів та інших риб, чутливих до вмісту кисню у воді, доцільніше не розводити, а тільки дорощувати протягом весняно-літнього сезону без перезимування. У цьому випадку водойми зариблюють одно- або дволітками коропів після танення снігу (наприкінці березня—на початку квітня).

Найкраще коропи ростуть при температурі 20—27°С.

У південних регіонах України статева зрілість коропів настає на третьому—четвертому роках життя, а в поліській і в лісостеповій зонах — на четвертому—п'ятому. Самці дозрівають на рік раніше від самок. Нерест відбувається на дрібних трав'янистих місцях,

зазвичай, у першій половині травня за температури води 16–20°С. Ікру самки відкладають на м'яку водяну рослинність порційно за три прийоми. Плодючість висока – від 200 тис. до 1,7 млн. ікринок. Існує приблизний розрахунок плодючості самок: на 1 кг маси самки в середньому близько 180 тис. ікринок. Тривалість нересту – один–два тижні, найчастіше нерест відбувається на світанку після тихих теплих ночей. Ембріональний розвиток ікри за температури води 15°С приблизно 5 діб, а за 20°С – 3 доби. Личинка, що залишила оболонку ікринки, досягає трохи більше 4 мм. До розчинення жовчного міхура личинка прикріплюється до водяних рослин. Приблизно через 10–11 діб вона починає харчуватися планктонними рачками. Коли довжина личинки сягає 18–20 мм, вона переходить на споживання придонних організмів. У присадибних водоймах доцільно вирощувати коропів до дворічного віку.

Коропи належать до розряду підводних довгожителів. В історії рибництва зафіксовано чимало випадків виловлювання коропів сторічного віку.

Смакові якості: м'ясо має дієтичні властивості, біле, дуже смачне та поживне, містить 16–20% білка і 10–15% жиру, придатне для всіх видів кулінарної обробки. Дуже смачні коропи у смаженому, запеченому або фаршированому вигляді.

Особливою популярністю поміж рибоводів користується новий тип української рамчастої породи коропів. Відгодівельний тип коропів призначений для інтенсивного вирощування у полікультурі з рослиноїдними та хижими рибами-меліораторами. Починаючи з 1993 року, їх створюють методом відтворювального схрещування. За вихідні форми взято українську рамчасту породу коропів та румунську рамчасту породу Фресинет. Нині проводять роботу з другим та третім поколіннями селекції. Закладені три лінії, що різняться між собою часткою спадковості породи Фресинет. Чисельність – 1500 плідників та старшовікового ремонтного молодняку підвищеної харчової цінності, високої життєстійкості та продуктивності. Порівняно з існуючими нормативами коропи другого покоління селекції мають перевагу за середньою масою на 8–12%, з продуктивністю цьоголіток на 12–16% і товарних дволіток до 17% за суттєвої економії корму; добре пристосовані до заводського відтворення та нересту в умовах ставків, до того ж загальний вихід з нерестових ставків на одну самку становить 150–200 тис. тридобових личинок.

Розводять у п'яти областях України. Племінний завод: дослідне господарство ІРГ УААН "Нивка" та репродуктори: ВАТ "Лебединська РМС", ЗАТ "Таращасільрибгосп" і ВАТ "Закарпатський рибокомбінат".

Багато зусиль у створенні нового типу рамчастої породи коропів докладає Віталій Валерійович Бех, кандидат сільськогосподарських наук, заступник директора Інституту рибного господарства УААН з наукової роботи.

Володимир Тарасюк

ГОЛОВНА ПРОБЛЕМА – КАЛАМУТНА ВОДА

Шановна редакціє! У рубриці "Присадибне рибництво" ви докладно розглядаєте питання облаштованості невеличких ставків у сучасних умовах. Переконаний, що ця тема зацікавить багатьох читачів. Добре, що висвітлюються питання щодо вимог до присадибних водойм, їхнього водопостачання, забезпечення правильної циркуляції водяної маси, секрети будівництва присадибних ставків, догляду за ними, висаджування рослинності, розведення різних видів риб, а також естетичного оформлення водойми як закінченого елемента загального дизайну ділянки.

Оскільки читати статті, надруковані в цій рубриці, завжди дуже цікаво, я теж вирішив поділитися деякими знаннями щодо облаштування присадибної водойми і догляду за нею. Бо я переконаний, що естетично оформлена водойма на ділянці – це прекрасно, але й користь вона має приносити господарям неабияку.

Отже, розведення в присадибних водоймах різної живності – для багатьох власників приватних будинків стало давно улюбленим хобі. Адже, крім задоволення від спілкування з рибами, спостереження за життям водойми, її господарі отримують можливість у будь-який момент порадувати друзів багатою риболовлею і почастувати різними рибними делікатесами.

Але головною проблемою невеликих ставків, розташованих на дачних або присадибних ділянках, нерідко є темна каламутна вода. Іноді нова, практично щойно побудована міні-водойма вже через місяць заростає, вода в ній каламутніє і красивих рибок, що зграйками снують у воді, на жаль, не видно. Зрозуміло, що проблему необхідно вирішувати терміново. Багато хто для цього облицьовує дно і береги ставка світлим каменем або плиткою. Але як забезпечити в живій водоймі чистоту і прозорість води?

Необхідно налагодити систему її механічного та біологічного очищення. Щодо промислових систем фільтрації, то вони нерідко дуже ефективні. Але слід враховувати, що багато з них не підходять для невеличких водойм. А побутові фільтри, що є у продажу, фільтрують недостатньо добре.

Отже, необхідно використовувати природні очисники води – толстолобиків, що харчуються планктоном і детритом (дрібними частками органічної речовини, зваженими в товщі води й осілими на дно). Ротовий апарат толстолобиків проціджує воду і працює як фільтр. Тому раджу обов'язково запустити в неглибоку водойму невелику зграйку толстолобиків. А якщо ваша водойма має великі розміри, то поселіть у ній білого амура, що харчується водоростями, знищує зайву рослинність і перешкоджає її надмірному розвитку.

Збільшити прозорість водойми дає змогу також невеликий фонтан, фільтр і компресор.

Щодо водяних жителів, які можуть жити в зарослому ставку, то це здебільшого дрібні невибагливі рибки – червонопірка, плотва, гірчак, колючка, озерний гольян. Вони непогано витримують низький вміст кисню у воді. З більших риб пропоную завести золотих карасів, линів тощо.

Якщо вам все ж таки вдалося очистити свій ставок, то до вищезгаданих риб можна підселити хижаків – щуку, судака, окуня, жереха (білизну), форель, сома, миня. Для них дрібна смітна риба буде об'єктом полювання й кормом.

К. Василенко

РОЗВОДЬТЕ ОВЕЦЬ

Вівці — один з найпоширеніших видів сільськогосподарських тварин, придатних для утримання у присадибних господарствах. Овець розводять майже повсюдно і навіть там, де тварин інших видів утримувати неможливо.

Від овець одержують багато видів продукції: вовну, овечу шкуру, смушки, м'ясо, сало, молоко й цінне органічне добриво. Вовна слугує сировиною для виготовлення одягу, взуття, килимів, повстини, специфічного технічного сукна. З овечого молока готують сир та бринзу, а смушки каракульських ягнят є предметом експорту.

Вівці були одомашнені ще з давніх-давен (десь 6000 років до н.е.). Припускають, що домашні вівці виникли головним чином від двох груп диких овець: муфлонів і аргалі.

Ряд біологічних особливостей, властивих вівцям, вигідно вирізняють їх від інших сільськогосподарських тварин ефективністю виробництва продукції. Вівці добре використовують пасовища й грубі корми. Завдяки своєрідності будови зубної системи — нахилу різців та рухливим губам — вівці дуже низько скушують траву й відгодовуються там, де великій рогатій худобі корму не вистачає. Здатність вибірково поїдати рослини на пасовищах і з годівниць дає змогу вівцям вибирати на пасовищах поживніші рослини і їхні частини (плоди, листя). Їх можна пасти після великої рогатої худоби та коней. Міцні ноги, ратиці й суглоби також сприяють кращому використанню пасовищ вівцями. Вони добре витримують тривалі переходи по сухих степових і навіть кам'янистих ґрунтах. У пошуках корму вівці щодня можуть проходити 15—18 км.

Владислав Кривобок — майбутній фермер (с. Козичанка Макарівського р-ну)

Вівці — жуйні тварини з добре розвинутим травним апаратом. Найцінніший корм для них — це зелена трава, перетравність органічних речовин з якої становить 75—85%. Тому за пасовищного утримання овець виробництво баранини значно дешевше, ніж від використання інших кормів.

Особлива цінність овець — здатність поїдати майже усі види трав'янистої рослинності, які є на пасовищі. Вівці поїдають практично всі види бур'яну. Зокрема й гіркі трави.

Вівці добре засвоюють грубі корми.

Порівняно з великою рогатою худобою на 1 кг приросту сухої речовини живої маси вони використовують на 20% менше поживних речовин. Це пов'язано з тим, що шлунок і кишківник в овець відносно об'ємніший і краще розвинений, ніж у великої рогатої худоби. Вівця може пити солонувату воду, яку худоба не п'є. До того ж вівцям потрібна порівняно невелика кількість води.

Вівці добре витримують спеку й холод, у зв'язку з чим для їхнього утримання не потрібні капітальні приміщення.

Одна з біологічних особливостей овець — їхня здатність швидко розмножуватися: період суягності у них триває п'ять місяців, що дає можливість у належних умовах запроваджувати ущільнювальні ягніння. Тривалість життя овець 10—12 років і більше, але вибраковують їх, зазвичай, у віці 6—7 років у зв'язку з тим, що зуби на цей час стираються і корми погано засвоюються.

За плідністю 150—160 ягнят у розрахунку на 100 маток вівці посідають третє місце після свиней та кролів. Надзвичайно плодючі романівські вівці (від них одержують кращі шубні овечі шкури). За одне ягніння від такої вівцематки отримують 3—4, а в окремих випадках — 5—6 ягнят.

Усі породи овець (їх понад 70) відповідно до господарської (виробничої) класифікації, поділяють на тонкорунні, напівтонкорунні, напівгрубововні та грубововні. Це ділення залежить від ступеня однорідності волокон вовни та їхньої товщини.

У сучасному тонкорунному вівчарстві виокремлюють такі напрямки: вовнистий, вовнисто-м'ясний і м'ясо-вовнистий.

Скільки ж треба на рік заготовляти кормів для овець?

Овець можна випасати до середини — кінця грудня (до ягніння), коли ґрунт мерзлий, а снігу ще мало. Завдяки цьому економляться корми, а вівцематки народжують міцніших ягнят.

На півдні України (зокрема в Луганській області) розводять овець асканійської тонкорунної породи (виведена академіком М.Ф. Івановим у "Асканія-Нова" Херсонської області). Це краща порода за вовняною і м'ясною продуктивністю та швидкоспілістю.

Маса вівцематок цієї породи в середньому 60 кг, баранів — 110 кг (максимально 183). Настригають вовни з однієї матки в середньому близько 6 кг, а з барана — 10 кг

Річна потреба в кормі на одну вівцю

Корм	ПОРОДИ ОВЕЦЬ		
	Вовнисті, вовнисто-м'ясні	М'ясо-вовнисті	Романівська
Концентрати, кг	100	126	156
Грубі корми, кг	250	320	345
у т.ч. сіно + трав'яне або сінне борошно, кг	150	320	345
Сінаж (або силос), кг	400—600	470—680	550—750
Коренеплоди, кг	—	60—80	80—100
Трава, кг	1400	1200	1200
Усього кормових одиниць	560	600	710

Барани цигайської породи.

(світовий рекорд становить 30,6 кг). Довжина вовни 8—11 см, вихід митої вовни близько 40%. Плідність становить 140—150 ягнят.

В останні роки фермери Біловодського та Новопсковського районів Луганщини завезли романівських овець. Ця порода була виведена в Романово-Борисоглібському повіті (тепер Тутаєвський район) Ярославської губернії.

Романівські вівці — це грубововна порода, вирізняється високою плодючістю, гарною молочністю, а їхні овечі шкури, зняті з убитого молодняку віком 5—6 місяців, неперевершеної шубної якості. Овечі шкури (овчини) красиві, міцні, легкі, сіро-голубого кольору.

Жива маса баранів 80—90 кг, вівцематки — 50—70 кг. Плодючість становить 250—270 ягнят на 100 вівцематок, а в кращих господарствах — 270—300 ягнят. Така висока плодючість вівцематок ярославської породи обумовлює можливість вироблення великої кількості високоякісної баранини. Настригають вовни від триразової стрижки з вівці 1,6—2 кг, а з барана — 2—3 кг.

У господарствах Донецької області, особливо в Ново-Азовському районі, протягом багатьох років розводять овець цигайської породи.

Цигайська порода — вовняно-м'ясна напівтонкорунна порода. Вона є стародавньою породою — тривалий час її розводили в Малій Азії і в межах Балканського півострова. Вівці вирізняються міцною конституцією, компактною будовою тіла, дещо скороченим тулубом. Барани мають великі спіральні роги, матки — безрогі. Вівці гарно обросли, вовна у них білого кольору і має вигляд дуже волокнистих косичок завдовжки 8—10 см (у кращих баранів до 14 см). Настригають вовни з барана 4,5—6 кг (з кращих — 10,5 кг), з вівцематок — 4—4,5 кг.

Ці вівці рухливі, добре використовують пасовище. Жива маса близько 50 кг, баранів — 70 кг (рекордсмени — до 147 кг). Вовна цигайських овець — найцінніша сировина для виготовлення технічного сукна спеціального призначення, а їхні овечі шкури — добра хутрова сировина, відома під назвою цигейка.

П.І. Івашков,
кандидат сільськогосподарських наук,
П.А. Нарожний,
кандидат ветеринарних наук,
доценти Луганського державного аграрного університету

ЯК Я СТАВ ГОСПОДАРЕМ

Нещодавно вирішив стати сільським жителем. Переїхав із сім'єю до села і надумав спробувати свої сили у сільському господарстві. Посадив город, купив поросят, молодняк птиці і відразу ж виникли проблеми. Якщо з городом усе було як і в сусідів, то з поросятами і птицею не так. У сусідів поросята — як линки, птиця весела, швидко росте. У мене ж поросята чомусь якісь сірі, хоч і молоко даю, а птиця здихає.

Передплатив журнал "Дім, сад, город", з якого довідався, що є така вітамінно-мінеральна добавка, як "Аматор". Виписав поштою "Аматор" для поросят і птиці. Придбав складові комбікорму, як вказано в анотації на пачці, приготував, почав годувати. Поросята ніби пішли в ріст, а пташенята видзьобували із комбікорму лише кукурудзяну крупу (вона жовта), а всі інші інгредієнти комбікорму залишалися у годівницях, у тому числі і висівки з "Аматором". Уже руки опустив, думав, що нічого в мене не вийде, не буде у мене сільського життя.

Але сусіди підказали мені, що треба робити, аби молодняк птиці і поросята росли швидко і не було відходів.

А вихід, виявляється, дуже простий. Село розташоване на березі Дніпро-Бузького лиману, де можна наловити морських рачків — гамарусів.

Пішов, наловив відро рачків, розсипав на подвір'ї, висушив на сонці до червоно-коричневого кольору. Коли гамаруси висохли, взяв жменю і вкинув у ящик, у якому були курчата.

Пташенят ніби підмінили — до цього були млявими, сиділи купками в ящику, а тепер почали бігати, дзьобати рачків, майже битися за них. Після цього в пташенят з'явився "вовчий" апетит, видзьобували все, що було в годівницях.

Поросятам також дав по ложці гамарусів на голову, помітив, що зразу ж у них з'явився апетит, і вони виїли весь корм, що був у годівниці.

На 3—4 день з початку підгодовування гамарусами поросята порожевіли, птиця перестала дохнути, стала веселою. З того дня, як почав використовувати гамарусів, став почувати себе господарем, сільським жителем.

Уже два сезони використовую як підгодівлю гамарусів і дуже задоволений. Ловити їх нелегко, але є сенс — зберігається птиця.

Гамарусів можна згодовувати цілими або ж перетерти руками в порошок (що дуже легко) і додавати до сухих і вологих мішанок. З гамарусом пташенята поїдають будь-які крупи: кукурудзяну, пшеничну, ячмінну, рисову і гречану січки тощо.

Поросятам після двомісячного віку додаю "Аматор" разом з гамарусами, результат чудовий.

Гамаруси — дуже корисний корм для акваріумних рибок, шиншил, нутрій, курчат, каченят, індиченят, цесарок, поросят.

Гусенята, скільки не пробував, — не їдять, їм давай траву, така це вже птиця.

Морський рачок — дуже легкий продукт. У 10-літровому відрі — півтора кілограма, в мішку — 10—11 кілограмів сухих гамарусів. Відра гамарусів досить, щоб підгодувати до місячного віку 20 курчат або 10 каченят.

Відходів птиці, якщо годувати гамарусами, практично не буває.

Здається, що з гамарусами птиця і поросята з'їдають більше корму; може це й так, але й росте молодняк удвічі швидше.

В. Дема,
с. Кущуруб,
Очаківський р-н,
Миколаївська обл., 57550

ПОСПІХ – НА ШКОДУ

Сільська людина, котра має господарство, зокрема й живність, — це великий практик. Адже будь-яка робота: чи то вирощуємо картоплю, чи доглядаємо худобу, без людських рук не обходиться. Це зрозуміло всім господарям. Але, скажімо, утримання будь-якої живності має свої особливості. Вони пов'язані не лише з годуванням тварини, а саме з тим, що господар повинен не лише вміти належно нагодувати тварину чи утримувати у належному приміщенні, а ще господареві доконче потрібно досконало знати фізіологію тварини, якшо він хоче мати не лише достатньо молока від своєї корови, а ще й гарне та повноцінне потомство від неї, яке може з часом замінити стару корову.

Ось у цьому матеріалі ми й хочемо бодай коротко наголосити на ці особливості, які обов'язково повинен знати господар, котрий тримає одну чи й три корови.

ОТЖЕ – РОЗВЕДЕННЯ

Від часу запліднення корови до народження теляти минає дев'ять місяців. А щоб виростити з цього теляти корову, яка народить перше потомство, має минути 2,5—3 роки. Як бачимо, щоб мати господарю повноцінне власне потомство, потрібно затратити немало і фізичної праці.

Тож біологічна особливість полягає у тому, що організм цієї тварини має невисоку дію, скажімо так, невисоке власне відтворення. А коли господар утримує дорослу корову, то може від неї мати за 4—5 років лише 3—4 теляти. Багато? Не дуже. А скільки на ці телята він затратить своєї сили та праці? І все-таки троє телят від корови за 4—5 років — це ще й непогано.

А може бути інакше? Безумовно. І це "безумовно" полягає у тому, що потрібно так доглядати корову, аби вона давала не лише сподіване молоко, але й щороку народжувала повноцінне теля.

НЕ ПОСПІШАЙТЕ, ПАНЕ ГОСПОДАРЮ!

Чи всі ви, добродії господарі, знаєте, що вже у віці 6—9 місяців у ваших телиць починають діяти статеві органи? І вже у самок у цьому віці проявляється статева охота — настає статева зрілість. Тож, якщо таких телиць добре, по-господарському годувати, то охота розвивається раніше, а коли годувати та доглядати сяк-так, то охота затримується.

Ви скажете, що в такому віці телиці ще не дозріли для парування. І правильно скажете. Як мовиться у народі, кожному плоду свій час. Ось тому ми й кажемо, аби про це знав кожний господар, який утримує корів, що в телиць статева зрілість настає раніше, ніж закінчується ріст тварини та розвиток її організму.

Але ж декому з господарів дуже хочеться якомога швидше мати з телиці корову й тому вони не завжди дотримуються біологічного дозрівання організму тварини й поспішають осіменяти ще недорозвинутих телиць.

А ЩО НА ПРАКТИЦІ?

Раннє осіменіння та рання вагітність затримують фізіологічний розвиток організму тварини. А ще за такого раннього осіменіння, коли ще сам організм тварини не сформувався, то зрозумілий і наслідок: теля народжується дрібне, мало здатне до нормального життя, а відтак сподіватися, що з такого теляти виросте корова, яка даватиме багато молока і сама потім зможе народжувати високопродуктивне потомство, марно.

Отже, панове господарі, знайте, що коли ви будете осіменяти недорозвинутих телиць, то завдасте збитків і самим собі, бо марно витрачатимете силу на годування таких тварин, і в тому числі завдасте великої шкоди і самим тваринам, бо за такого раннього осіменіння пригнічується статева здатність і в наступні роки. Тож осіменяти молодих самок треба в щонайкращому для їхнього організму розвитку, тобто у 16—18 місяців, і щоби маса їхня становила 60—70% маси повновікових корів.

Розмову на цю тему ми продовжимо в наступних номерах "ДСГ".

О. І. Лашко,
зоотехнік

<u>*Господарю на замітку*</u>

Якщо у вашої корови народилося теля увечері або вночі і ви надумали випоювати його за допомогою ручного методу й тому відлучаєте його від корови уже зараз, а погодувати його вирішили вранці, то таким чином робите велику помилку. Чому? Адже теля вже хоче їсти і воно шукатиме будь-які предмети і, звичайно, лизатиме їх. А чи всі предмети в хліві чисті? Чи немає на них шкідливих для такого молодого організму мікробів?

Тож цілком ясно, що може статися з організмом теляти, якщо воно поживиться не материним цілющим молоком, а налижеться брудних предметів.

Тепер зрозуміло, коли потрібно годувати теля, що народилося увечері або вночі? Тоді високопродуктивного вам приплоду й високопоживного молока!

ЩОБ КОРОВА ВІДДАВАЛА МОЛОКО

У народі кажуть: молоко в корови — на язиці. Тобто, яка годівля — така й віддача. До певної міри це так. Але продуктивність будь-якої корови залежить від багатьох чинників: її породної групи, стану організму, періоду лактації, поживної цінності кормів, пійла, а також способу доїння. У цьому переконався на власному досвіді та за результатами багаторічних спостережень.

У нашій сім'ї корову тримали, коли я був ще маленьким. Коли підріс, пас ту корову. Потім пас сусідських корів та колгоспну череду молочних тварин і теж спостерігав, як доять. А коли після війни і служби в армії працював у районних та обласних організаціях, майже постійно доводилося бувати на фермах.

У колгоспах і радгоспах утвердився майже єдиний порядок утримання та догляду за молочними коровами, коли телята ростуть окремо. Новонароджене теля перебуває біля матері лише 2—3 дні і тільки деякі доярки та для окремих корів дозволяли тиждень чи більше. Потім теля відлучали, випоювали нормою молока, а корову доїли без теляти. Так, власне, робили і в багатьох господарствах колгоспників. А якщо господарка ще працювала на фермі, то й поготів. Власне теля корова майже ніколи не бачить.

А ось мати мала, так би мовити, свою методику утримання і догляду за худобою, коли теля постійно перебуває біля корови як на пасовищі, так і під час стійлового утримання. На пасовищі у перші дні після розтелу теля ссало корову, як мовиться, досхочу. Потім йому надягали так званого їжака і корова відганяла теля від вимені. Зате під час доїння теля завжди було біля корови.

Спочатку мати підпустить теля до вимені, щоб трохи поссало молока, а далі сама стає доїти. Корова час від часу оглядається на теля і віддає молоко. А щоб теля, яке норовить до вимені, не заважало доїти, до окремого стільця прибили стояк, до якого шарнірно закріпили шматок фанери.

Отже, поворотом тієї "ширми" мати підпускала теля до вимені або відлучала його. А корова тим часом сповна віддавала молоко.

Пробували якось одного року доїти корову так, як у колгоспі, без теляти, а теля випоювали молоком та бовтанкою. Молока корова віддавала відчутно менше, навіть за триразового на день доїння.

Зрозуміло, що кількість надоєного молока залежить від періоду лактації, якості кормів, напування пійлом у стійловий період, зрештою, поведінки людини, яка видоює корову. Як і кожна домашня тварина, корова надто любить ласку. А якщо перед доїнням їй давати скибку хліба, то корова вже з наповнення вимені відчуває, що ось-ось буде їй гостинець. І тільки й того, що виглядає господарку.

Особлива поведінка корови й тоді, коли теля йде до неї або перебуває поруч під час доїння. І хоч це дещо ускладнює доїння, мати завжди робила саме так. Якщо теля — теличка, вона поводить себе спокійніше. Бичок, навпаки, напористо норовить до вимені. Іноді і ширма-загородка не допомагає. Тоді мати прив'язує його біля корови, вона облизує теля, а сама віддає молоко.

А ще корова краще і сповна віддає молоко, коли їй під час доїння покласти до жолоба щось поживне: сіно, зелену траву, здобрену січку тощо. Тварина охоче споживає корми і ніби забуває, що її доять. Відтак кількість молока в дійниці завжди більша.

У такий спосіб мати доїла корову багато років, але поки нашу годувальницю, так би мовити, омолодили. З телички виростили корову. Та не судилося скористатися. Молода корова подразливо сприймала найменший дотик до вимені. Вона постійно відганяла доярку. Подоїти ту корову було проблемою. Тим-то довелось її продати, а натомість купили в Молдові досить гарну, вже тільну телицю, з якої дочекалися доброї корови.

Г.А. Скоряк,
м. Вінниця

ХОЧУ ЗНАТИ

Добрий день, редакціє журналу "Дім, сад, город"!

Пише вам ваша читачка Ірина Лисенко. Журнал почала передплачувати недавно. У мене є дуже багато питань і хотілося б на сторінках вашого журналу знайти на них відповіді.

Я живу в селі, тримаю господарство, тому мене цікавить усе про домашню птицю: гусей, качок, курей, індиків, а також як утримувати молодняк, чим його годувати. Хотілося б дізнатися про різні вікові групи птиці, які біодобавки і коли вводити до раціонів тощо.

А ще мене цікавить усе про велику рогату худобу. Ми маємо у господі корову, і я хочу побільше знати про свою годувальницю, про хвороби домашніх тварин, способи лікування, догляду за молодняком.

Журнал передплачують в основному люди з сільської місцевості, тому всім нам буде цікаво прочитати про утримання свинок, кіз, корів та птиці. А ще хотілося б, щоб дописувачі ділилися на сторінках журналу своїми знаннями та спостереженнями. Від цього ваш журнал значно виграє і, гадаю, більше людей захочуть передплатити для себе такий потрібний та цікавий часопис.

З повагою ***Ірина Лисенко****, Черкащина*

Від редакції. Шановна добродійко Лисенко! Дякуємо Вам за цікавого й змістовного листа. Безумовно, ваші побажання постараємося в подальшій своїй роботі виконати. Віримо, що й читачі "ДСГ", прочитавши ваші міркування про обмін власним досвідом на сторінках нашого журналу, вас підтримають. А щиро ділитися власним досвідом на шпальтах видання, у тому числі й з утримання живності у власному господарстві, то велика підмога й наука для господаря.

Ви пишете, пані Лисенко, що хотіли б більше знати про свою годувальницю, про хвороби домашніх тварин та домашню птицю. То ми вже зараз можемо вам порадити деяку літературу. В нашому магазині, тобто в магазині "ДСГ", є видання, які, до речі, підготували працівники редакції "Дім, сад, город", можете придбати брошури з утримання та догляду курей, гусей, індиків, качок, кролів, перепелиць, цесарок, нутрій.

Адреса магазину та ж сама, що й "ДСГ", а телефон: 552-95-11.

Матимете ще якісь запитання до нас, будь ласка, пишіть, неодмінно відповімо.

Відділ "Домашня ферма". Телефон: 552-95-13.

ЕШЕРИХІОЗ КУРЕЙ

Кожний господар мріє про те, щоб по його господі ходила доглянута квочка з купкою пухкеньких, жовтеньких курчаток. Цей час настав, однак на третій день ви зауважили, що у четвертої частини курчат пір'ячко скуйовджене, посіріло, з'явився пронос, через день—два кілька з них загинуло.

Дослідженнями в лабораторії ветеринарної медицини від курей, що загинули, виділено збудник ешерихіозу. Остаточний діагноз стверджував, що курчата хворіють ешерихіозом.

ЕШЕРИХІОЗ – заразна хвороба, яка має декілька синонімів: колібактеріоз, коліінфекція, колібацильоз, коліперитоніт, білий пронос, диспепсія. Збудником її є постійні мешканці шлунково-кишкового тракту здорової птиці. У навколишньому середовищі патогенні штами ешерихій, або, як їх часто називають кишкові палички, які спричиняють хворобу, можуть зберігати свою життєдіяльність до чотирьох місяців. За температури 60°С через 15 хвилин вони втрачають здатність розмножуватись, у яйці збудник зберігається протягом усього періоду інкубації.

Хвороба перебігає гостро або хронічно з явищами отруєння. Джерелом зараження є хвора птиця, яка через яйця, їхні шкаралупи інфікує ембріони, забруднює послідом корми, воду. Спостерігалися випадки захворювання курчат 5—6-тижневого віку під час згодовування їм молока, сиру, забрудненого хвороботворними ешерихіями. Трапляються такі випадки у господарствах, де корова хворіє на мастит, зумовлений негативною дією згаданих збудників.

Доведено, що курчата хворіють, коли поїдають інфікованих червоних курячих кліщів, які можуть зберігати у собі збудника від 9 до 190 діб. Кліщі мають властивість передавати хворобу курчатам з перших днів життя за паразитування на них, особливо у тому разі, коли курчат утримують у холодних приміщеннях і згодовують їм неякісні за складом корми.

Коли знижуються захисні сили організму птиці, ешерихії активуються і швидко розмножуються у кишківнику, печінці, жовчі, а потім у крові, зумовлюючи отруєння організму токсичними речовинами, які вони продукують.

Клінічні ознаки хвороби проявляються лише через дві—чотири доби, якщо збудник потрапив до організму.

За гострого перебігу у птиці зникає апетит, з'являється пронос. У хворих курчат перших десяти днів життя спостерігаємо загальну слабкість, сонливість, їхня рухливість знижується, проявляються клінічні ознаки дезкоординації рухів. У цей період зауважуємо задишку, посиніння дзьоба, гребеня, сережок. Хворі курчата втрачають масу, а смертність сягає 25—40%.

У 90—180-денних курчат та дорослих курей хвороба частіше перебігає у хронічній формі, яка супроводжується розладом дії кишківника, запаленням кон'юнктиви очей, набряками суглобів, несучість різко знижується або зовсім призупиняється.

Під час розтину в курей, що загинули, бачимо запалення серцевої сорочки, вона покрита фібріном (білими плівками), який також відкладається на поверхні печінки, капсулі селезінки, м'язовому, залозистому шлунку та петлях кишківника. Легені з щільними ділянками темно-червоного кольору, що свідчить про їхнє запалення.

У курей-несучок відбувається закупорювання яйцепроводу фібринозно-казеозною масою. У курчат це явище спостерігається рідше. Такі клінічні ознаки та патолого-анатомічні зміни можуть бути нечіткими, коли на ешерихіоз нашаровуються такі інфекційні хвороби, як пастерельоз, пулороз, мікоплазмоз та інші. А тому за прояву ознак хвороб слід звернутися до лікаря ветеринарної медицини і отримати кваліфіковану діагностичну та лікувальну допомогу.

Лікують хворобу антибіотиками, до яких чутливі виділені мікроорганізми від хворої чи загиблої птиці.

Належні результати дає застосування канаміцину в дозі 30 мг на 1 кг маси курчат на добу протягом 8 днів з кормом, левоміцитин по 26 мг на 1 кг маси або левоміцитин у поєднанні з фуразолідоном по 12 мг кожного препарату на 1 кг маси.

Згідно з настановами щодо застосування можна лікувати ентеросептолом, канаміцином, ампіциліном, тетрацикліном і мати добрий лікувально-профілактичний ефект.

Профілактувати ешерихіоз слід задовго до інкубації яєць. Необхідно, щоб вони відбиралися від здорового маточного поголів'я. Перед посадкою квочки слід звернути увагу на стан слизових оболонок очей, дзьоба, сережок, гребеня. Небажано брати її "напрокат" у сусідів, що часто трапляється на практиці.

Для профілактики ешерихіозу рекомендують застосовувати водний розчин фурациліну (1:10000) з розрахунку на одну голову 10 мл для 20-денних, 25 мл – для 70-денних курчат. Розчин наливають у напувалки протягом 7 днів, періодично змінюючи підстилку, на якій утримуються курчата, та роблять дезінфекцію. Напувалки та годівниці слід не менше одного разу на добу обробляти дезінфікуючими речовинами або обдавати окропом.

Зауважимо, що терапевтичну дієвість згаданих препаратів та рекомендованих профілактичних заходів можна досягти лише за умови, коли будемо дотримуватися належних умов годування та утримання курей.

Л.К. Волинець,
доктор ветеринарних наук, професор,
Інститут ветеринарної медицини УААН

ВИЛІКУЄМО ТУЛЯРЕМІЮ

Туляремія — природно-вогнищева хвороба багатьох видів домашніх та сільгосптварин, у тому числі собак й особливо гризунів та пухнастих звірів.

Хвороба зареєстрована в багатьох країнах Європи, Азії й Америки, в тому числі і на Україні. Вона часто виникає у роки масового розмноження гризунів. Сприйнятливі до хвороби також і люди.

Якщо, наприклад, у господаря є пес і він зауважив у нього такі ознаки, як втрата апетиту, підвищення температури тіла до 41°С і вище, прояви ознобу, через деякий час пес геть схуд, у нього з'явилися парези, паралічі задніх лап, розлад шлунково-кишкового тракту, слизисто-гнійний кон'юнктивіт, збільшення пахових, підколінних та підщелепних лімфовузлів, то тут є повна підозра на захворювання тварини туляремією.

Захворювання характеризується лихоманкою, збільшенням лімфовузлів, селезінки, паралічами молодняку, абортами.

З розвитком парезів та паралічів задніх кінцівок, відмовою від корму пес швидко виснажується, знижується серцева діяльність, непритомніє і, якщо не вживати ніяких заходів, він може загинути.

Отже, виникає питання, що це за хвороба і чим вона зумовлюється? Ця хвороба зумовлюється збудником, який надто малий, це кокоподібна паличка, нерухома, знайти її в патматералі можна тільки під мікроскопом.

Ця бактерія живуча в навколишньому середовищі. У воді паличка зберігається до 2 місяців у зерні, соломі за температури 0°С — 6 місяців і більше. Дезінфектанти швидко вбивають збудників.

Основним джерелом збудника інфекції є водяні щурі, польові та домашні миші, суслики, хом'яки та інші, від яких часто заражуються собаки.

У поширенні хвороби важливу роль відіграють статевозрілі кліщі, мухи, блохи.

Заражаються пси через воду, забруднену виділеннями хворих гризунів, або через трупи чи згодовування м'яса хворих тварин та птиці.

Прояви хвороби більше трапляються у весняно-літньо-осінній періоди. До ветлабораторії направляються свіжі трупи псів. Діагноз ставиться на основі епізоотологічного, епідемічного обстеження та бактеріологічного і серологічного дослідження.

У цьому випадку потрібно звернутися тільки до ветлікаря, який надасть допомогу у розв'язанні цього складного питання.

Лікують антибіотиками під наглядом ветлікаря.

Профілактика та заходи боротьби:

✦ У природних вогнищах туляремії та розплідниках, на дачних ділянках необхідно планомірно й систематично знищувати гризунів та кліщів, які є джерелом зараження.

✦ Постійно знищувати збудника в довколишньому середовищі.

✦ Швидке визначення діагнозу і проведення комплексу ветеринарно-санітарних заходів.

✦ До лабораторії надсилають свіжі трупи гризунів, птиці.

✦ Згодовують м'ясо собакам тільки від здорових тварин. Якщо м'ясо лабораторно не досліджувалось, то його варять і дають тваринам.

✦ Хворих собак від здорових ізолюють, лікують і дезінфікують 3—4%-ним розчином каустичної соди та вживають заходів із недопущення зараження людей від тварин.

Н.Я. Боцуляк,
ветлікар

ДОПОМОЖЕ Й КАПКАН

Шановна редакціє!

У № 12 "ДСГ" за грудень 2004 р. була опублікована замітка "А хижак це такий".

Як пише пані Лазар, цим хижаком може бути тхір. Справді, цей звірок не минає ні курчат, ні яєць, якщо до них є доступ. Особливо вночі і влітку, коли виводять потомство, вони дуже активні.

А ще є такий звірок — куниця. Він живе в залишених садибах і полює на курчат та качат. І коли вже доберетьcя до них, то може подушити дуже багато, частину перенесе малюкам, а частину залишить на місці.

Якщо куниця мешкає у дворі, то не займає птиці, а ось по сусідських садибах шастає і чимало робить шкоди.

Був у мене випадок років 5 тому. Взимку під час заметіль закричала курка. Вийшов надвір, ніби нічого не помітив, а наступного дня пішов брати дрова, а в дровнику на дровах лежить половина курки. Уже куниця "поснідала" — подумав.

Поставив два капкани. І на третій день піймалася куниця.

Цей звірок дуже обережний і хитрий. Якщо на подвір'ї десь є куряче гніздо, а в ньому яйця, коли за ніч їх не стане, знайте, то або тхір, або куниця їх забирають.

Я залишаю у такому гнізді 2 яйця і зверху ставлю 2—3 капкани. Куниця обов'язково навідається.

Можна проколоти яйце і підвісити його над капканами десь на висоті 50—60 см і примусити її "потанцювати" по капканах.

Біля входів до курника, в якому утримуються чубаті, можна поставити капкани і злегка їх притрусити сіном чи соломою.

А ще куниці можуть ходити й по парканах і обов'язково десь вони можуть сплигнути і там також слід поставити капкан. А ще вони ходять і по своєму сліду. Буває, що на снігу видно її сліди, то під слід також можна поставити капкан.

Іноді ці хижаки потрапляють до капкана й через декілька днів.

Г.П. Молочко,
В. Сорочинці,
Миргородський р-н,
Полтавська обл.

"З великою пошаною я ставлюсь до журналу "Дім, сад, город". Він незамінний учитель не тільки у саду та на городі, але й у кулінарних порадах.

Багато років збираю рецепти з журналів та з успіхом їх використовую. Наважуюсь взяти участь у конкурсі "Господиня—2005". Що може бути краще за український борщ? Тому і пропоную різноманітні рецепти борщів". Так пише в листі до редакції вінничанка Людмила Сімячко.

БОРЩ НА

БОРЩ ЛІТНІЙ

Обчищені молоді буряки нашинкувати соломкою, а стебла буряків — короткими паличками, додати обчищену й нарізану соломкою моркву, покласти в каструлю, залити окропом, а ще краще грибним бульйоном і варити 10—15 хв. Потім покласти нарізані шматочками картоплю, кабачок, помідори, цибулю, бурякове листя, сіль і варити до готовності. Наприкінці варіння додати спеції, зелень петрушки чи селери і настоювати 10 —15 хв. Подавати до столу зі сметаною.

Щоб приготувати борщ, треба мати: 1,5 л грибного бульйону, пучок молодих буряків, 3 картоплини, 1 моркву, 1 кабачок, 1—2 помідори, 2 цибулини, 2—3 лаврових листочки, сіль, цукор — за смаком, зелень петрушки чи селери.

УКРАЇНСЬКИЙ БОРЩ

М'ясо покласти в окріп, залити буряковим квасом і зварити бульйон. Окремо протушкувати у сковороді на олії нарізаний соломкою буряк разом із баранячою грудинкою, нарізаною дрібними шматочками, додати стиглі протерті помідори, посічені цибулю, моркву, коріння петрушки. Відварити у підсоленій воді квасолю, дрібно нарізати яблука.

Відварити в бульйоні до напівготовності капусту та картоплю, додати тушковані овочі та яблука і доварити борщ на слабкому вогні ще 10—15 хв.

Заправити вареною квасолею, а наприкінці готування — перетертим з часником свіжим салом, нарізаною зеленню петрушки та селери, прянощами — за смаком. Якщо борщ буде недостатньо кислим, то треба додати ще одну склянку бурякового квасу або дрібку лимонної кислоти.

Щоб приготувати борщ, треба мати: 250 г яловичини, 250 г баранини, половину головки капусти середнього розміру, 4 картоплини, 1 великий буряк, 0,5 л бурякового квасу, 2 столові ложки квасолі, 2 кислих яблука, 2—3 помідори, 2 столові ложки олії, 1 столову ложку подрібненого сала, 1—2 цибулини, 1 моркву, 1 корінь петрушки, 3 лаврових листочки, 3 горошини пахучого перцю, чверть чайної ложечки червоного меленого перцю, кілька зубків часнику (за смаком), 1 столову ложку зелені петрушки, 1 чайну ложечку зелені селери.

БОРЩ ХАРКІВСЬКИЙ

У киплячий м'ясний або рибний бульйон покласти нашинковану капусту та нарізаний соломкою солодкий перець і варити до напівготовності. Додати нарізану шматочками і обсмажену на олії картоплю, варену квасолю разом із відваром, тушкований з томатною пастою та лимонною кислотою буряк, пасеровані на олії цибулю та моркву, рибні консерви, пасероване й розведене бульйоном борошно, сіль та цукор — за смаком. Довести до готовності, додати спеції та зелень.

Щоб приготувати борщ, треба мати: 1 л м'ясного або рибного бульйону, 0,5 л відвару квасолі, банку рибних консервів у томатному соусі, 1 буряк, 0,25 головки капусти, 3 картоплини, 2 ст. ложки олії, 2 солодких перці, 0,5 склянки вареної квасолі, 1 морква, 2 цибулини, 1 ст. л томатної пасти, 0,3 г лимонної кислоти, 1 ст. ложка борошна, 3 лаврових листи, 5—6 горошин перцю чорного та пахучого, 1 пучок зелені петрушки та кропу.

БОРЩ ІЗ РИБОЮ

Треба заздалегідь замочити квасолю. Коли вона набубнявіє, відварити її. Зварити сушені або свіжі білі гриби до готовності, охолодити їх та дрібно нашинкувати. Підсмажити на олії дрібно посічену цибулю, додати борошно і пасерувати. Буряк нарізати соломкою і тушкувати з оцтом та томатною пастою на помірному вогні, поки буряк буде напівготовим.

У проціджений киплячий грибний відвар покласти нарізану шматочками картоплю, варити до напівготовності, додати шинковану капусту, моркву, буряк, підсмажену з борошном цибулю, коріння, варені гриби, квасолю разом з відваром. Варити до готовності, додавши за смаком лимонну кислоту або буряковий квас. Наприкінці варіння посолити й заправити борщ спеціями.

Підготовлену рибу нарізати порційними шматочками, обкачати у борошні і підсмажити на олії. В каструлю з борщем покласти смажену рибу, довести до кипіння, настояти 15—20 хв.

Борщ перед подачею до столу бажано посипати дрібно посіченою зеленню.

Щоб приготувати рибний борщ, треба мати: 200—300 г риби (короп, карась, тріска, окунь морський (філе зі шкірою та реберними кістками) або минтай (філе зі шкірою, без кісток), 0,5 склянки олії, 6 горошин чорного перцю, 2—3 лаврових листки, пряну зелень.

На 3 склянки грибного бульйону та 2 склянки відвару квасолі — 1 великий буряк, чверть головки капусти середнього розміру, 3—4 картоплини, 8 варених білих грибів, 0,5 склянки вареної квасолі, 1 моркву, 1 корінь петрушки, 1 корінь пастернаку, 2 цибулини, 1 ст. л. томатної пасти, 3 ч. ложки борошна, 1 г лимонної кислоти, 0,5 склянки бурякового квасу.

СТОЛІ — ЛАД У СІМ'Ї

СТРАВИ ІЗ СВІЖОЇ МОРКВИ

КОТЛЕТИ

500 г вимитої і очищеної моркви тремо на тертушці, перекладаємо в каструлю, додаємо 0,5 склянки гарячого молока, одну чайну ложечку з верхом вершкового масла, 1 столову ложку без верху цукру і тушкуємо на слабкому вогні, поки морква не стане м'якою. Потім поступово всипаємо 2—3 столові ложки манної крупи і варимо, безперервно помішуючи, до загустіння. Масу охолоджуємо до температури приблизно 40 градусів, додаємо 2—3 сирих яйця, ретельно вимішуємо, формуємо вологими руками котлети. Після того руки миємо, витираємо насухо, обкачуємо у борошні або змащуємо жиром і котлети обкачуємо у панірувальних сухарях або у борошні і підсмажуємо на вершковому маслі. До столу котлети подають з маслом або сметаною.

ЗРАЗИ З РИСОМ ТА ЯЙЦЯМИ

500 г очищеної моркви нарізати кубиками і тушкувати в молоці. Додати, безперервно помішуючи, 500 г манної крупи і витримати суміш у теплому місці 10—15 хв. Потім у морквяно-манну суміш додати 3 збитих яйця, вимісити зрази, розплескати їх і на середину викласти фарш із рису. Краї защіпнути, зрази запанірувати в сухарях і обсмажити на олії або вершковому маслі. Подавати з маслом або сметаною. Начинку для зраз готуємо так: приблизно 50 г вареного рису змішуємо із трьома посіченими круто звареними яйцями та зеленню (кріп, петрушка).

ЗАПІКАНКА З СИРОМ

1 кг моркви очистити, нарізати шматочками і протушкувати у невеликій кількості олії, протерти крізь сито або пропустити через м'ясорубку, додати розмочені у молоці 2—3 скибочки білого хліба, 3 сирих яйця, цукор, сіль —за смаком. Масу викласти у змащену маслом і посипану сухарями каструлю, зверху присипати тертим сиром, побризкати розтопленим вершковим маслом і запекти у духовці до утворення рум'яної шкоринки.

СИРЕ ВАРЕННЯ...

Фрукти, змішані з цукром, які не підлягали тепловій обробці, називають сирим варенням. Воно вважається дуже корисним, тому що зберігає всі біологічно активні складові. Сире варення подають не тільки для бутербродів до чаю, але використовують як начинку для пирогів, запіканок. Розкладати сире варення найкраще у маленькі стерильні і висушені баночки. Так воно краще зберігається, бажано у прохолодному місці.

...ІЗ СЛИВИ АБО АЛИЧІ

Сливи або аличу ретельно вимити, облити окропом, дати висохнути, звільнити від кісточок, пропустити через м'ясорубку або подрібнити у міксері, перемішати з цукром-піском у пропорції 1:1.

...ІЗ КАЛИНИ

Китиці калини промити, обсушити, зняти ягоди, вийняти кісточки, розім'яти, перемішати з цукром-піском у пропорції 1:1. Точно так можна приготувати варення з кісточками. Вважається, що кісточки виділяють лікувальні речовини, але це залежить від смаків.

...ІЗ ГОРОБИНИ

Горобину промити, просушити і пропустити через м'ясорубку. Змішати з цукром-піском у пропорції 1кг ягід — 700 г цукру. Варення перекласти у стерильні сухі баночки і закрити новими капроновими кришками.

...ІЗ ЯБЛУК

Для варення треба мати яблука зимових сортів. Вони мають бути соковитими і твердими. М'які яблука для варення не підходять. Яблука треба вимити, облити окропом, дати обсохнути, витерти чистим рушником, розрізати на чотири частини та видалити серцевину. Потім яблука потерти на крупну тертушку. Терті яблука змішати з цукром у пропорції 1:1 (стосовно об'єму уже потертих яблук).

Найкраще для сирого варення підходять яблука сорту Антонівка.

"Дім, сад, город" пропонує наші нові видання:

"Груша. 2 частина". Сіленко О.В.

Подано практичні рекомендації щодо догляду за деревами груші від моменту їх садіння на постійне місце (формування крони, обрізування, захист від несприятливих погодних умов та ін.), поради з догляду, захист дерев від найпоширеніших в Україні хвороб та шкідників; секрети отримання високих регулярних урожаїв якісних плодів, їх зберігання, рецепти переробки та використання.

"Помідори".

Ця книга стане незамінним помічником усім городникам-аматорам. У доступній формі в ній розкриті біологічні особливості помідорів, харчова цінність цієї культури, описані кращі районовані і перспективні сорти та гібриди. Городники-аматори, фермери, працівники спеціалізованих овочевих господарств знайдуть у цій книзі необхідні для себе знання про технологію і способи вирощування помідорів у відкритому і закритому ґрунті, розміщення їх на ділянці, про передсадивний обробіток ґрунту, внесення добрив і використання гербіцидів, підготовку насіння, вирощування розсади, догляд за рослинами, збирання, дозарювання, тривале зберігання і переробку плодів.

"Хвойні дерева та кущі". Балабушка В.К., Маринич І.С., Ібрагім Л.В., Фесак В.А.

У цій брошурі наводиться характеристика біологічних, екологічних та декоративних особливостей хвойних дерев та кущів, їх форм, перспективних для озеленення населених міст України. Величезна кількість декоративних форм за характером росту та забарвленням хвої дає змогу створити широку палітру барв у садах, парках і садибах.

"Розмноження хвойних рослин". Маринин І.С., Балабушка В.К., Ібрагім Л.В.

У брошурі розповідається про інтродукцію голонасінних рослин в Україні, чимало з яких мають велике господарсько-економічне значення. Вона містить узагальнені дані про способи розмноження понад 120 видів голонасінних рослин, висвітлено досвід авторів з репродукції садивного матеріалу. Подані поради щодо підготовки до висівання та строків сівби насіння, глибини загортання, ґрунтову схожість та розмноження їх літніми і зимовими живцями, щепленням, поділом кущів тощо.

"Дельфініум".

Брошура знайомить читачів із способами розведення дельфініумів. У ній дається опис найдекоративніших видів і сортів; наведена агротехніка вирощування та розмноження дельфініумів та поради щодо використання їх в озелененні.

"Листопадні магнолії". Коршук Т.П.

У цій книзі розповідається про результати вивчення екологічних і фізіолого-біохімічних особливостей листопадних магнолій, інтродукованих у Ботанічному саду імені акад. О.В. Фоміна, впровадження їх у практику зеленого будівництва населених пунктів, присадибних та дачних земельних ділянок. У монографії подані дані про насіннєве і вегетативне розмноження та про агротехніку вирощування листопадних магнолій.

"Сорти винограду". Бузні А.М., Трошин Л.І.

Автори цієї брошури пропонують ознайомитись із дорогоцінним скарбом — характеристикою кращих сортів винограду світової селекції. Бо як би ми не захоплювалися новинками любительського виноградарства, але слід віддати належне і кращим світовим зразкам — віками вони не старіють, не зникають безслідно, даруючи новим поколінням сонячні ягоди і неперевершені тони вина.

Біодинамічний календар "Місяць, зорі і врожай".

Цей календар стане незамінним помічником для багатьох городників і садівників, бо в ньому подано дати найбільшого сприяння знаків Зодіаку на ріст і розвиток рослин. У ньому розповідається, як і коли потрібно виконувати ті чи інші роботи в саду й на городі, у якій послідовності й залежно від погодних умов. Отож, цей біокалендар, шановні читачі, саме для вас — старанних, працьовитих і активно творчих людей, що працюють коло землі.

Замовити та придбати книги можна в редакції журналу "Дім, сад, город" за адресою:

вул. Краківська, 20, Київ-94, 02094.

У НОМЕРІ

„ДІМ, САД, ГОРОД"
виробничо-практичний журнал
№8, серпень, 2005 р.

Головний редактор
М.І. Халимоненко
Головний художник
Т.П. Колодницька
Заступники головного редактора
Б.К. Донгаш, І.Ф. Куштенко
Зав.відділами
А.М.Капітульська, О.В.Кисленко
Літературний редактор
М.П.Чернецька
Дизайн, верстка
Є.А. Макарчук
Комерційний директор
Г.А.Донець, тел. 552-90-45
Відділ реклами
В.В.Пацера, тел. 552-90-49
О.К.Шевченко, тел. 552-95-11
E-mail: reclama@dimsadgorod.com
Розповсюдження, маркетинг
Т.І. Лазебник, тел.552-94-60
E-mail: lazebnik@dimsadgorod.com
Видання зареєстровано, серія КВ, № 3536 від 23.10.98

Підписано до друку 18.07.2005 р.
Загальний тираж 143 125 прим.
Ціна договірна.

Адреса редакції та видавця:
вул. Краківська, 20, Київ-94, 02094.
Тел. (044) 552-95-13
E-mail: dsg@dimsadgorod.com

При передруку та використанні тексту й ілюстрацій посилання на „Дім, сад, город" обов'язкове.

Думки авторів і редакції не завжди збігаються.
Редакція не несе відповідальності за зміст рекламних оголошень.
Листування з читачами лише на сторінках журналу.

Комп'ютерний набір, верстку зроблено у редакції журналу «Дім, сад, город».
Надруковано у Державному видавництві «Преса України» ДУС.
03148, Київ-148, вул.Героїв Космосу, 6.
З. 0118508

ПЕРЕДПЛАТНІ ІНДЕКСИ КОМПЛЕКТІВ ЖУРНАЛІВ У СКЛАДІ:

«Дім, сад, город» + «Виноград. Вино» — 22430.
«Дім, сад, город» + «Квіти України» — 22431.
«Дім, сад, город» + «Яблунька» — 22432.
«Дім, сад, город» + «Будьмо здорові» — 22433.
«Дім, сад, город» + «Пасіка» — 22434.
«Дім, сад, город» + «Наш дім» — 21871.
«Дім, сад, город» + «Чумацький шлях»+ + «Вокруг света» — 21843.

Індекс 74142; 90245

ISSN 1814-4357. Дім, сад, город. № 8, 2005, 1-48 с. Ціна договірна.